

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE
SOSYO-EKONOMİK DÜZEYİN ÇEVRE BİLİNCİNE
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Barış ÖZPINAR

Ankara-2010

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE
SOSYO-EKONOMİK DÜZEYİN ÇEVRE BİLİNCİNE
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Barış ÖZPINAR

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Feryal TURAN**

Ankara–2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE
SOSYO-EKONOMİK DÜZEYİN ÇEVRE BİLİNCİNE
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Feryal TURAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../2010)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

İmzası

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın yapılmasında, planlanmasında, uygulanmasında ve raporlaştırılmasında çalışmama öncülük eden, fikirleri ile çalışmalarımı destekleyen, rehberliğini ve değerleri fikirlerini esirgemeyen başta danışmanım Doç.Dr. Feryal TURAN’a saygı ve şükranlarımı sunarım.

Araştırmanın istatistik hesaplamalarında yardımlarından ve katkılarından dolayı Gizem DOĞAN’a,

Tavsiyeleri ve görüşleri ile araştırmanın gelişmesine katkıda bulunan değerli iş arkadaşlarım Şevki IŞIKLI, Yusuf TOPRAK, Himmet GÜVEN, Nalan ALİCAN, Atik ASLAN, Yasin ELÇİ ve adını sayamadığım diğer iş arkadaşlarıma,

Her zaman olduğu gibi tez çalışmam sırasında sürekli manevi desteklerini esirgemeyen kayınpederim Prof. Dr. Sedat ÜNAL ve kayınvalidem Meliha ÜNAL’a,

Yine bu süreçte her zaman yanımda olan sevgili eşim Zerrin ÖZPINAR’a ve oğlum Emre’ye, çok kıymetli annem Fatma ÖZPINAR ve babam Ahmet ÖZPINAR’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca araştırmalarımı yaptığım okulların tüm öğrenci ve idarecilerine, bana vakit ayırdıkları için teşekkür ederim.

Ankara, 2010

Barış ÖZPINAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. TEZİN AMACI.....	4
1.2. TEZİN ÖNEMİ	4
1.3. ARAŞTIRMA SORULARI	6
1.4. SINIRLILIKLAR.....	7
1.5. YÖNTEM.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1. ÇEVRE.....	11
2.2. EKOLOJİ	11
2.3. EKOSİSTEM	11
2.4. ÇEVRE HAKKI.....	12
2.5. ÇEVRE KİRLİLİĞİ	14
2.6. ÇEVRE SORUNLARI.....	14
2.7. ÇEVRE EĞİTİMİ	15
2.8. ÇEVRE BİLİNCİ.....	16
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
KURAMSAL TARTIŞMA.....	18
3.1. SOSYO-EKONOMİK DURUM.....	22
3.2. ÇEVRE SORUNLARINDA BİREY - AİLE - TOPLUM İLİŞKİSİ.....	23
3.3. ÇEVRE SORUNLARI VE EĞİTİM	25
3.4. TÜRKİYE'DE ÇEVRE EĞİTİMİ.....	26
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	30
4.1. OKULLAR VE ÖĞRENCİLER HAKKINDA GENEL BİLGİLER	30
4.2. ÇEVREYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER.....	40

4.3. GELİR DURUMU İLE ÇEVRE DUYARLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ ...	56
4.4. ANNE-BABA MESLEKLERİ İLE ÇEVRE DUYARLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ	62
4.5. OKULLARA GÖRE ÇEVRE DUYARLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	70
BEŞİNCİ BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
5.1. SONUÇ	86
5.2. ÖNERİLER.....	88
ÖZET.....	89
ABSTRACT	89
KAYNAKÇA	90
EKLER.....	94

TABLÖLAR LİSTESİ	Sayf No:
Tablo 1. Okullar ve Katılan Öğrenci Sayısı	30
Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı	31
Tablo 3. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı	31
Tablo 4. Öğrencilerin Yaşamlarının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Türü Dağılımı	32
Tablo 5. Anne Eğitim Durumları Dağılımı	32
Tablo 6. Baba Eğitim Durumları Dağılımı	33
Tablo 7. Anne Meslek Durumları Dağılımı	34
Tablo 8. Baba Meslek Durumları Dağılımı	34
Tablo 9. Ailelerin Aylık Toplam Gelirleri Dağılımı	35
Tablo 10. Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı Dağılımı	36
Tablo 11. Ailelerin Konut Durumları Dağılımı	36
Tablo 12. Ev Dışında Yapılan Etkinlik-Hobi Durumları Dağılımı	37
Tablo 13. Eve Gazete Alınma Sıklığı Dağılımı	38
Tablo 14. Öğrencilerin Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı Dağılımı	38
Tablo 15. Öğrencilerin Sinema Ya da Tiyatroya Gitme Sıklığı	39
Tablo 16. Öğrencilerin Evde Kendilerine Ait Odasının Olup Olmadığı Durumu	39
Tablo 17. Öğrencilerin Aile Bütçelerine Katkıda Bulunma Durumları	40

Tablo 18. Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri ve Şişeleri Ayrı Ayrı Toplama Durumları	41
Tablo 19. Aile ve Arkadaşları İle Çevre Sorunları Hakkında Konuşup Konuşmadıkları İle İlgili Durumları	41
Tablo 20. Çevre Sorunları Hakkında Gazetelerde, Dergilerde ya da İnternette Çıkan Haberleri Okuma Durumları	42
Tablo 21. Ailesinin Öğrenciyi Çevre Sorunları Hakkında Bilgilendirme Durumları.	42
Tablo 22. Türkiye'nin Nükleer Güce Sahip Olmasını İsteyip İstememe Durumları	43
Tablo 23. Nükleer Santralin Ankara'da Yapılmasını İsteyip İstememe Durumları	43
Tablo 24. Mahalle, Şehir Veya Etrafındaki Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Kendi Vakitlerinden Haftada Kaç Saat Ayırabilecekleri İle İlgili Durumları	44
Tablo 25. Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Çevre Sorunları Ve Verdikleri Önem Sırası Dağılımları	45
Tablo 26. Aziz Altınpınar Lisesi Çevre Sorunları Ve Verdikleri Önem Sırası Dağılımları	46
Tablo 27. Büyük Kolej Çevre Sorunları Ve Verdikleri Önem Sırası Dağılımları	47
Tablo 28. Gelecekte İnsan Yaşamını Tehdit Eden En Büyük Tehlike İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı	48
Tablo 29. Çevre Sorunlarının Derslerde Yeterince İşlenip İşlenmediği İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı	48
Tablo 30. Tabiatın Bozulmasıyla Canlıların Yaşamlarının Ortadan Kalkacağı İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı	49
Tablo 31. Deniz, Nehir ve Göllerin Temizliği Bilgisini Öğrenme ve Bunlarla İlgili Faaliyetlere Katılma Konusundaki Görüşleri	50
Tablo 32. En Yakın Cam Atıkları Toplama Kumbarasının Yeri İle İlgili Bilgileri	50
Tablo 33. Cam Kumbarasına Atılacak Atıklarla İlgili Bilgileri	51
Tablo 34. Çevre Sorunlarının Azaltılmasında Tek Tek Bireylerin Katkısının Olup Olmadığı İle İlgili Görüşleri	52
Tablo 35. Çevre Sorunlarını Çözmek Sadece Devletin Görevi Midir? Sorusuyla İlgili Görüşleri	52
Tablo 36. Çevre İle İlgili Bir Dernek Ya Da Kuruluşa Üye Olup Olmadıkları Bilgisinin Dağılımı	53
Tablo 37. Dernek, Vakıf ya da Örgütlerin Çevrenin Korunmasında Önemli Rol Oynadıklarına İnanıp İnanmadıkları İle İlgili Görüşlerin Dağılımı	53
Tablo 38. Sanayileşme- Çevrenin Korunması Arasındaki Tercihlerin Dağılımı	54
Tablo 39. Geri Dönüşebilir Malzeme İle İlgili Sembol Bilgisi	55
Tablo 40. Gelir Durumu İle Ailenin Öğrenciyi Çevre Konusunda Bilgilendirmesi Arasındaki Dağılım ve Korelasyon Tablosu	57

Tablo 41. Gelir Durumu İle Türkiye’nin Nükleer Güce Sahip Olmasına İlişkin Görüşleri Arasındaki Dağılım Ve Korelasyon Tablosu	58
Tablo 42. Gelir Durumu İle Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Haftada Kaç Saat Ayıracakları Arasındaki Dağılım ve Korelasyon Tablosu	59
Tablo 43. Gelir Durumu İle “Çevre Sorunlarını Çözmek Sadece Devletin Görevi Midir?” Sorusuna Verilen Cevap Arasındaki Dağılım ve Korelasyon Tablosu	60
Tablo 44. Gelir Durumu İle “Sanayileşme – Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisine Daha Çok Önem Verdiklerine İlişkin Dağılım ve Korelasyon Tablosu	61
Tablo 45. Anne-baba mesleklerinin “Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusundaki bilgileri öğrenmek ve bununla ilgili faaliyetlere katılmak ister miydin?” sorusuyla ilişkisi	63
Tablo 46. Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre sorunların azaltılmasında tek tek kişilerin bir katkısı olacağına inanıyor musun?” sorusuyla ilişkisi	64
Tablo 47. Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi midir?” sorusuyla ilişkisi	65
Tablo 48. Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre ile ilgili herhangi bir dernek ya da kuruluşa üye misiniz?” sorusuyla ilişkisi	66
Tablo 49. Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre ile ilgili dernek vakıf ya da örgütlerin, çevrenin korunmasında önemli bir rol oynadıklarına inanıyor musun?” sorusuyla ilişkisi	67
Tablo 50. Anne ve baba mesleklerinin, “Sizce hangisi daha önemlidir?(Sanayileşme / Çevrenin korunması)” sorusuyla ilişkisi	68
Tablo 51. Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	70
Tablo 52. Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	71
Tablo 53. Büyük Kolej Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	72
Tablo 54. Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması’ Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	74
Tablo 55. Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması’ Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	75
Tablo 56. Büyük Kolej Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması’ Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Ta.	76

Tablo 57. Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	77
Tablo 58. Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	78
Tablo 59. Büyük Kolej Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	79
Tablo 60. Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması’ Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	80
Tablo 61. Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması’ Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	81
Tablo 62. Büyük Kolej Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	82
Tablo 63. Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Ailelerinin Toplam Aylık Gelir Durumları İle Ailesinin, Öğrenciyi Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirme Durumu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	83
Tablo 64. Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Ailelerinin Toplam Aylık Gelir Durumları İle Ailesinin, Öğrenciyi Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirme Durumu Arasındaki İlişki ve Korelasyon tablosu	84
Tablo 65. Büyük Kolej Öğrencilerinin Ailelerinin Toplam Aylık Gelir Durumları İle Ailesinin, Öğrenciyi Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirme Durumu Arasındaki İlişki ve Korelasyon Tablosu	85

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanoğlu, çevreyle etkileşim üzerine kurulu bir yaşam tarzı geliştirmiştir. İnsanın çevreyle etkileşimi, onunla mücadele etmesi ve hayatta kalması temeline dayanmaktadır. Ancak bu mücadelede, çevrenin kendini yenileyebilme hızının üzerine çıkılması bildiğimiz bazı sorunlara neden olmuş ve çevre sorunları neredeyse baş edilemez duruma gelinmiştir.

Bir problemin çözümü, her şeyden önce o problemin iyice anlaşılmasına ve onu meydana getiren sebeplerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Bu durum çevre sorunları için de geçerlidir. Çevre sorunlarını, sadece teknik bir mesele olarak gören bir anlayış ile çözmek mümkün görünmemektedir. Günümüzde yaşanan çevre krizine (çevre sorunları, çevre kirliliği) çözüm ise; insan-tabiat ilişkisini yeniden gözden geçiren, yeniden anlamlandıran ve insanla tabiatı (doğa) yeniden barıştıran, bilimsel ve teknolojik temellere dayanan, çözüm için herkesin katılımının sağlandığı bir anlayıştan geçer.

Bu nedenle bireylerin çevre ve çevre sorunlarına ilgi derecelerinin saptanması ve çevre bilinçlerinin arttırılması, çevre sorunlarının çözümüne katkı yapacak, böylece çevreci mücadele daha da güçlenmiş olacaktır.

Bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama bilincinin geliştirilmesi, sosyo-kültürel çevre ve fiziki çevreye etkin katılımının sağlanması ve doğayla barışın tekrar tesis edilmesi amaç olmalıdır. Çünkü hiç bitmeyecek zannıyla son derece müsrif kullanılan kaynaklar, artan nüfus baskısıyla birleşince ortaya ciddi sorunlar çıkmaktadır.

Çevre ile ilgili bazı faaliyetlerde bireyi aşan toplumsal görevleri, sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumları yerine getirir. Bu noktada devletlere de bazı görevler yüklenmesi gerekmektedir. İnsanın refah seviyesini yükseltmek kadar, çevreyi korumak ve iyileştirmek de modern devletin zorunlu bir görevidir. Doğanın bir parçası olan insanın geleceği için, doğayı korumayan bir anlayış sosyal bir devlet anlayışı olamaz. Çünkü günümüzde artık çevre hakkı kavramı ortaya çıkmış, bu durum üçüncü insan hakları kategorisinde ele alınmaya başlanmıştır.

Bazı araştırmacıların belirttiği gibi, karmaşık her sosyal olayla karşılaştığımızda ilk tepkimiz; eğitime gözlerimizi çevirmek, ondan sıkıntılarımızı gidermesini istemek biçiminde ortaya çıkmaktadır. Ancak eğitim sistemlerimiz bu sorun karşısında hazırlıksız yakalanmıştır. İşte devletlerde bir an önce bu sorun karşısında harekete geçme ihtiyacı hissetmiştir.

Çağdaş çevre bilinci, sağlıklı bir çevrede yaşamayı insanların temel haklarından biri olarak kabul etmektedir. Çevrenin korunması ve geliştirilmesiyle, insanların daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşaması sağlanır. Günümüzde pek çok ülke ve uluslararası organizasyon çevre sorunlarını önlemek ve çözmek için çeşitli önlemler almaktadır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004). Çevreye zarar veren de, onu koruyup geliştiren de yine insandır ve insanoğlu, bilim ve teknolojiye ilerlemeye devam ederken mevcut kaynakları korumak ve temiz tutmak yolunda da pek çok şey yapabilir.

Yaşadığımız bu modern çağda, çevre sorunlarının içinden çıkılmaz bir hal almasının nedeni bireylerin ilgisizliği, duyarsızlığı veya kendi çıkarları için doğaya karşı bencilce davranışları olabileceği gibi, aslında temelde yeterli bir çevre bilgisine sahip olmayışlarıdır. Bireyler çoğu zaman çevreye verdikleri zararın farkında dahi olmamakta veya önemsiz gibi görünen bir çevre kirliliğinin küresel olarak ne boyutlara ulaşabileceğini kavrayamadan yaşamlarını sürdürmektedirler (UNESCO-UNEP, 1993). Bireyler, günlük yaşantılarını çevreye zarar vermeyecek şekilde yerine getirmeyi görev bilmelidirler. Bunlar tek tek belki çok küçük önlemler olarak görünebilir, ama herkesin böyle davranmasıyla oluşacak etki küresel bir boyut kazanır (Gomez-Granell ve Cervera, 1993). İnsanların çevreyle ilgili olayları anlayabilmesi, çevre bilincini oluşturarak günlük yaşantılarının çevre üzerinde yaratacağı etkilerden haberdar olabilmesi için çevre eğitiminin gerekliliği tartışılmazdır. Çevre koruma dernekleri, radyo-TV, ilgili bakanlıklar tarafından bireylere çevre eğitimi verilebileceği gibi çevre eğitiminin hedeflerine ulaşmasında en uygun yer örgün eğitimidir. Örgün eğitimde birey, önceden planlanmış bir programa göre sistemli bir çevre eğitiminden geçmektedir (Ünal, vd., 1999). Çevre eğitiminde, bireylere yeni davranışlar kazandırmada birçok faktör etkindir. Bunlar, çevre eğitim programı, eğitim ve öğretim kademeleri ile müfredat içeriği ilişkisi,

Çalışma ortamları, eğiticilerin niteliği gibi faktörlerdir. Çevre eğitiminin etkin bir şekilde verilmesi bu parametrelerdeki bilgi birikimine bağlıdır.

Kuşkusuz eğitim tek başına çevre sorunlarının önüne geçemeyecektir. Çünkü çevre sorunlarının sosyo-ekonomik nedenleri olduğu bilinmektedir. Ancak eğitimle bireylerde oluşturulacak bir bilinçlenme, bu sorunların giderilmesinde veya ortaya çıkmasının engellenmesinde büyük bir fayda sağlayacaktır.

Bütün bunlar gösteriyor ki, insanın ve toplumların geleceği için bazı şeylerin değiştirilmesi artık zaruri olmuştur. Üretim ve tüketim biçimleri yenilenmeli, doğaya ve unsurlarına çok daha fazla saygı gösteren yepyeni bir yaşam tarzı benimsenmelidir. Eğer bütün bu alışkanlıklarımızda ısrar edersek, tüm diğer canlıları da kendimize ortak ederek sonuçlarına katlanacağız.

J. Rifkin, Entropi adlı eserinde “Kendi haline bırakıldığında hiçbir şey giderek kendiliğinden daha düzenli hale gelmez.” demekle entropi kavramını ortaya atmıştır. Entropi yasasına göre her şey başka bir şeyle bağlantılıdır, doğanın bir parçasının yok edilmesi, insanlar da dâhil olmak üzere, doğanın diğer tüm varlıklarını etkiler. Ona göre doğa, istismar edilecek bir gereç olmaktan çıkarak, tüm işleyişi içinde korunması gereken hayatın kaynağı olarak görülmelidir. Entropi toplumunda, doğayı “fethetme” mefhumu yerini diğer yaratıklar ve çevre ile uyum içinde yaşama fikrine terk edecektir (Rifkin,1992:228).

Araştırmamızda bu temel düşünceден esinlenerek yola çıkılmış, bireylerdeki çevre bilincinin arttırılması gerekliliği nedeniyle ve çözüm yolu üretmeye katkı sağlamak amacıyla bu çalışma yapılmış ve “Ortaöğretim öğrencilerinde sosyo-ekonomik düzeyin çevre bilincine etkisi” araştırılmıştır.

Bireyin değer yargılarının ve davranışlarının oluşumunda, içinde bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel değer yargıları, yazılı ve yazılı olmayan kanun ve kurallar, gelenek ve görenekler önemli bir rol oynamaktadır. Her insanın doğal, toplumsal ve kültürel öğelerden oluşan bir çevre içine doğduğu ve çevresinde bulunan, iç içe, yan yana yaşadığı öğelerle az ya da çok, fakat sürekli bir etkileşim içerisinde bulunduğu ve bu etkileşim süreci içerisinde insanın, toplumsallaşıp kültürlenerek oluşup geliştiği düşünölmektedir. Bu nedenle bireyin içinde yetiştiği ailenin sosyo-ekonomik durumunun, o bireyin çevre bilincinin gelişimine etki edebileceği düşünölebilir.

Örneğin bir bölgede yaşayan insanların sosyo-ekonomik durumunun, onların çevresel problemlerden haberdar olma durumları ve çevrenin korunması konusundaki duyarlılıkları hakkında bilgi verebileceği düşünülmektedir. Örneğin hükümetler ya da yerel yönetimler tarafından oluşturulacak çevre yönetim modeli için o bölgenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısının belirlenmesi ihtiyacı doğmaktadır. Bu nedenle bu tür araştırmaların bazı çevre politikalarının belirlenmesine yardımcı olabileceği inancını doğurmaktadır.

Bu konuyla ilgili olarak kuramsal tartışma içerisinde, çevre bilincine etkisi olduğu düşünülen; sosyo-ekonomik durum, çevre sorunlarında birey-aile-toplum ilişkisi, çevre sorunları ve eğitim, çevre eğitiminin amaçları konularına yer verilecek daha sonra da Türkiye’de çevre eğitimi başlığı altında ilköğretim ve ortaöğretimdeki çevre eğitiminin durumu ile ilgili bilgi verilecektir.

1.1. TEZİN AMACI

Sosyo-ekonomik düzey ile çevre bilinci arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak; varsa bu ilişkinin hangi temel kavram ve etkinliklerle ortaya çıktığını bulmak; ortaya konulacak bulgularla çevre eğitimi yaklaşımına katkıda bulunmaktır. Ayrıca yapılan anketlerle öğrencilerin çevresine karşı duyarlılıklarını belirleyerek, onların çevreyi nasıl değerlendirdiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

1.2. TEZİN ÖNEMİ

Çevre koruma bilinci ve duyarlılığı, üretim biçimi ve ilişkilerinin fonksiyonel sonuçlarındandır: Bilinç ve duyarlılık, bilinç ve duyarsızlık, bilinçsizlik ve duyarsızlık, bilinçsizlik ve duyarlılık yapısal ilişkilerin getirdiği bir gerçektir ve "eğitimle" ilişkisi aynı fonksiyonellik içinde anlam bulur.

Tarımsal üretimden sanayi üretimine geçiş, kentsel yaşamın egemen hale gelmesi, teknolojik yenilikler, insanların sosyo-ekonomik şartları kadar algılayış biçimlerini de değiştirmiştir. Ekonomik olarak daha iyi şartlara sahip olan, yaşam standartları giderek yükselen, sağlık ve eğitim olanaklarına rahatlıkla erişebilen insanlar diğer taraftan demokrasi, insan hakları, laiklik, özgür düşünce gibi

kavramları hayatlarının birer parçası haline getirmiştir. Tüm bu gelişmelerle insanlar etraflarında olup biten olay ve durumlarla yakından ilgilenmek, bilgi sahibi olmak, karar aşamasında etkili konumda bulunmak istemişlerdir. Çevre bilinci ve çevre hareketleri de bu isteğin bir ürünüdür.

Son yıllarda dünyanın çeşitli yerlerinde sel baskınları, aşırı kuraklık, şiddetli rüzgârlar ve öldürücü yaz sıcakları gibi doğal afetler görülmekte ve sayılarla ifade edilemeyecek kadar mal ve can kaybı oluşmaktadır. Bunlar insanlığın karşılaştığı sürpriz gelişmeler değildir. Bunlar, yıllardan beri bilim insanlarınca dile getirilen fakat daha çok refah ve kazanma hırsıyla kulak ardı edilen acı gerçekle insanlığın yüzleşmesidir. Eğer çevrenin korunması konusundaki duyarsızlık böyle devam edecek olursa büyük bir olasılıkla insanlık daha birçok felaketle karşılaşacaktır. Tüm bunların temelinde sanayileşme ile birlikte insanoğlunun doğayı yağmalaması, doğayı kendi çıkarları doğrultusunda acımasızca kullanması yatmaktadır. Bunun sonucunda da hem bizim yaşamımızı hem de gelecek nesillerin ve diğer canlıların yaşamlarını tehdit eden birçok çevre sorunu bize meydan okurcasına karşımızda durmaktadır.

İşte bütün bu sorunların çözümünün sağlanması için bireylerde özellikle öğrenim çağındaki bireylerde bazı davranış değişikliklerinin sağlanması, buna bağlı olarak da bir farkındalığın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu süreçten geçirilecek bireyler olarak ilk üzerinde durulması gerekenlerde eğitim çağındaki bireylerdir. Özellikle çevre konusunda davranış değişikliğine girilmeden önce öğrencilerin davranışlarını etkileyen, yönlendiren unsurların incelenmesi ve unsurların bireyi nasıl, ne yönde etkilediğinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Sosyo-ekonomik yapının ve unsurların etkisi, özellikle de çevre bilincine etkisi bu araştırmanın ana unsuru olacaktır.

Çevre eğitimi bireyde, çevre konusunda bilinçli bir vatandaş olarak çevresindeki problemlere çözüm yolları bulma becerisini geliştirmeyi hedefler (Ünal vd., 1999, Çimen, 2002). Çevre eğitiminin hedeflerine ulaşmasını etkileyen birçok faktör söz konusudur. Çevre bilgisi, çevre sorunu/meselesi ile ilgili inanışlar, kişisel değerler, bireysel tutumlar, çevre bilinci, çevreci eylemler hakkındaki bilgisi ve becerisi, çevre eğitim programının niteliği, eğitimcilerin niteliği bu faktörlerden bazılarıdır. Bu faktörlere bireyin sosyo-ekonomik durumunun da dahil olduğu

düşünülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde 2200 lise öğrencisi ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin çevre kirliliği ve enerji konularındaki bilgileri ölçüldüğünde, çevre bilgilerinin ailelerinin eğitim düzeyi ile ilgili olduğu anlaşılmıştır (Çimen, 2002). Tosunoğlu’nun (1993) çevre tutumu ile ilgili yaptığı çalışmada da öğrencilerin aile eğitim seviyesi ve sahip oldukları çevre bilgisinin, öğrencilerin çevre bilinç ve tutumunu belirleyen etmenler olduğu anlaşılmıştır. Diğer bir deyişle, bireyin çevre bilgi seviyesi yükseldikçe çevre bilinci de artmakta ve dolayısıyla, bilgilenmeye etki eden faktörler aynı şekilde bilinçlenmeyi de etkilemektedir. Çevre bilincinin gelişimini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, bireylerin çevre bilincini geliştirmek konusunda yapılan çalışmalar için gerekli olmaktadır (Uzun, 2005).

Farklı sosyo-ekonomik şartların çevre bilincini hangi düzeyde etkilediğinin tespiti bu açılardan bizim için önem kazanmaktadır. Bu nedenle araştırmanın konusu “Ortaöğretim öğrencilerinde sosyo-ekonomik düzeyin çevre bilincine etkisi” olarak belirlenmiştir.

1.3. ARAŞTIRMA SORULARI

Çevre bilincinin sosyo-ekonomik düzeyle ilişkisinin olup olmadığı; eğer ilişki varsa bunun ortaöğretim öğrencilerine nasıl yansıdığı; ortaöğretim müfredatlarında çevre ve çevre bilinci kavramlarının öğrenciler tarafından hangi düzeyde kazanıldığı araştırmanın temel problemlerini oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel sorusu şu şekilde belirtilebilir:

“Sosyo-ekonomik düzeyin çevre bilincine etkisi var mıdır?”

Bu temel soru ile ilişkili olarak diğer araştırma soruları şunlardır:

1- Annenin eğitim durumunun öğrencinin çevre bilincine etkisi var mıdır?

- a) Annenin eğitim durumunun öğrencilerin evdeki çöplerden kâğıtları, pilleri ve kullanılmış şişeleri ayrı ayrı toplama bilincine etkisi var mıdır?
- b) Annenin eğitim durumunun öğrencinin “sanayileşme-çevrenin korunması” kavramları arasındaki tercihlerine etkisi var mıdır?

2- Babanın eğitim durumunun öğrencinin çevre bilincine etkisi var mıdır?

- a) Babanın eğitim durumunun öğrencilerin evdeki çöplerden kâğıtları, pilleri ve kullanılmış şişeleri ayrı ayrı toplama bilincine etkisi var mıdır?
 - b) Babanın eğitim durumunun öğrencinin “sanayileşme-çevrenin korunması” kavramları arasındaki tercihlerine etkisi var mıdır?
- 3- Ailenin gelir düzeyinin öğrencideki çevre bilincine etkisi var mıdır?”
- a) Ailelerin aylık gelir durumu ile ailenin öğrenciyi çevre sorunları konusunda bilgilendirmesi arasındaki ilişki var mıdır?
- 4- Anne- baba mesleklerinin öğrencinin çevre duyarlılığına etkisi var mıdır?

1.4. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma aşağıda belirtilen sınırlılıklar dâhilinde yapılmıştır:

1. Araştırma Ankara ili Çankaya ilçesinde yer alan resmi ve özel okullardan seçilen üç okulla ve bu okullardaki öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırmanın evrenini Ankara ili Çankaya İlçesi belediye sınırları içindeki Ortaöğretim kurumları oluşturmaktadır.
3. Araştırmada konusu; çevrenin kendisi ya da çevre sorunlarının incelenmesi değil, öğrencilerdeki çevre bilinci ile sınırlıdır.
4. Çevre bilincini etkileyen birçok etmen içinden sadece sosyo- ekonomik düzeyin etkileri ele alınmıştır.

1.5. YÖNTEM

1.5.1. Araştırma Evreni Ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini Ankara ili Çankaya ilçesinde ve 2009–2010 öğretim yılında eğitim gören devlet ve özel okulların lise kısmındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem ise farklı sosyo-ekonomik düzeyden seçilen üç lisedeki 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinden tesadüfi olarak seçilmiştir. Bu okullar ve seçilen öğrenci sayısı ise şöyledir:

- 1- Sokullu Mehmet Paşa Lisesi (103 öğrenci) - Dikmen/Çankaya
- 2-Aziz Altınpınar Lisesi (112 öğrenci) - Yakupabdal mahallesi/Çankaya. (Eski adı Yakup Abdal Köyü olan yerleşim yeri, Çankaya merkeze 12 km. uzaklıkta)

olup Ankara Çevre yolu dışındadır. En yakın yerleşim yeri Ege Mahallesi, Nato Yoludur.)

3- Özel Büyük Kolej Lise kısmı (85 öğrenci) - B.Esat/Çankaya

Bu okulların seçilmesindeki en önemli etken, okullarda okuyan öğrencilerin farklı sosyo-ekonomik düzeylerden gelmiş olmalarıdır.

1.5.2. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada kullanılacak bilgilerin elde edilmesinde, çalışmanın teorik yönünün desteklenmesi amacıyla, ulusal ve uluslar arası literatür incelenmiş ve bazı genel istatistiksel veriler elde edilmiş; uygulamalı yönünün desteklenmesi amacıyla da ankete dayalı alan araştırması uygulaması ve istatistiksel analiz yapılmıştır.

Araştırmada veriler anket yoluyla toplanmıştır. Anket formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve hazırlanması sırasında aşağıdaki işlem basamakları sıra ile izlenmiştir:

1. Veri toplama aracının geliştirilmesine başlamadan önce, konu ile ilgili araştırmalar, yayın ve kaynaklar taranmış, benzer anketler incelenmiştir.

2. Elde edilen veriler ışığında anket formunun geliştirilmesi aşamasına geçilmiş; ilk olarak, kavramsal çerçeve dikkate alınarak “sosyo-ekonomik durum ile çevre ve çevre bilinci” hakkında çeşitli kaynaklardan bilgiler derlenmiştir. Bu bilgilerle anketin birinci bölümünde öğrencilerin ve ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarını, ikinci bölümde ise öğrencilerin sahip olduğu çevre ile ilgili bilgilerini ve çevre bilinçlerini ölçmeye yarayacak anket maddeleri oluşturulmuştur.

3. Uygulanan setler arası korelasyon analizi (Kanonik korelasyon) ile; anketin ilk kısmı olan ailenin sosyo-ekonomik düzeyi (soru 1-soru 18) ile ikinci kısmı olan çevre bilinci (soru 19- soru 38) arasındaki ilişkiye bakmak için kanonik korelasyon kullanılmıştır. Bu analiz için gerekli olan alt sınamalar (normallik sınaması, yeterli veri sayısı gibi) yapıldıktan sonra STATISTICA istatistik paket programıyla setler arası korelasyon analizi yapılmıştır. “Canonical R “ değeri iki veri-seti arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Korelasyon Analiz Tabloları EK-6’da dır.).

4. Anket formlarının araştırma kapsamındaki okullarda uygulanabilmesi için Ankara Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır.

5. Verilerin analizi aşamasında ise anket yoluyla toplanan veriler bilgisayara aktarılmış ve verilerin çözümlenmesinde istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package For Social Sciences) paket programı kullanılarak sayı (s) ve yüzde (%) hesaplanmıştır.

6. *Regresyon Analizi:* Çoğu kez bir araştırmacı ya da deney yapan kimse iki ya da daha çok değişken arasında bir ilişki olup olmadığını bulmak ve ilişkiyi bir denklemlerle anlatmak ister. İki değişken arasında ki ilişki korelasyonla anlatılabilirken, değişken sayısı 2’den fazla olduğunda korelasyon kullanılamaz. Bu durumda açıklayıcı olması beklenen yani bağımsız kabul edilen değişkenlerle açıklanması beklenen yani bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi regresyon analizi anlatır.

$$Y(\text{bağımlı değişken}) = A X_1 (\text{bağımsız değişken}) + B X_2 (\text{bağımsız değişken}) + C$$

A: X_1 değişkeninin Y değişkenini etkileme oranı

B: X_2 değişkeninin Y değişkenini etkileme oranı

C: Sabit sayı

Bu çalışmadaki ankette sosyo-ekonomik düzeyin çevre bilincine etkisinin incelenmesinde; sorularda ikili karşılaştırmalar korelasyon analizi ile yapılmıştır. Ancak aynı bireyin cevapladığı iki sorunun bir diğer soruya birlikte etkisine bakılmak istendiğinde, regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle verilerin regresyon analizi için gerekli ön koşulları sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir (Normallik, çoklu doğrusal ilişkisizlik, ardışık ilişkisizlik ...). Daha sonra veri türüne göre doğru regresyon analizi türü seçilmiştir. Nitel olup iki şıktan çok cevap seçeneği içeren (örneğin evet ya da hayır olsaydı 2 cevaplı olacaktı) sorular için uygun olan İsimsel Lojistik Regresyon analizi ilgili olabileceği düşünülen soru gruplarına uygulanmıştır.

1.5.3. Varsayımlar

Bu araştırmada, aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

1. Anketin sorularını cevaplandıran öğrencilerin, gerekli duyarlılığı göstererek içten, objektif ve dikkatli cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
2. Araştırmanın verilerini elde etmek için üzerinde çalışılan grup (örneklem), evreni temsil etmektedir.
3. Çevre bilgisi ile çevre bilinci arasında yüksek bir korelasyon vardır. Çevre bilgisi ölçüm aracı aynı zamanda çevre bilincini de ölçmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çevre ile ilgili olan kavramların açıklamasına yer verilmiştir. Bu, konuyu anlama açısından önem taşımaktadır.

2.1. ÇEVRE

Çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da dolaysız bir şekilde bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkilerin belirli bir zamandaki toplamı olarak tanımlanabilir. Böyle bir açıdan bakıldığında çevrenin kapsamadığı hiçbir alan ve süreç kalmamaktadır (Keleş ve Hamamcı, 1997: 32).

2.2. EKOLOJİ

İlk kez 1866 yılında Alman biyologu Haeckel tarafından kullanılan ekoloji genel anlamıyla organizmaların çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. 1970'lerden önce ekoloji, biyolojinin oldukça önemsiz bir branşı olarak, bitkiler, hayvanlar ve inorganik çevreler arasındaki karşılıklı ilişkilerin araştırılmasını ifade etmekteydi. Bu dönem itibariyle, ekolojinin ideal amacı yer küre üzerindeki tüm hayvanların, bitkilerin ve bunların içinde bulundukları ortamların arasında ortaya çıkan etkileşenlerin tümünü incelemek ve belirtmektir. Ekoloji canlı varlıkları doğal ortam ve bu ortam ile organizmalar arasında kurulan ilişkiler bağlamında incelemekteydi ve insanların doğal ortamlarla olan ilişkileri bu çerçevenin dışında tutulmaktaydı (Keleş ve Hamamcı, 1997: 30). Ancak çevre sorunlarının giderek önem kazanmasıyla, ekoloji kavramı insan-doğa ilişkilerini de içermeye başlamıştır (Berkes ve Kışlalıoğlu, 1993:13).

2.3. EKOSİSTEM

Belli bir alanda yaşayan birbirleriyle sürekli etkileşim içinde olan canlılar ile bunların cansız çevrelerinin oluşturduğu bütündür (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1997: 37).

2.4. ÇEVRE HAKKI

Son yıllarda kirlilik birçok tehlikeyi ortaya çıkarmıştır. İlerleyen yıllarda temiz suyun, temiz havanın bulunması konusunda ciddi kaygılar mevcuttur. Bir hükümetin aerosol sprelerin kullanımına izin vermekle ozon tabakasının incelmesine yol açması; atmosfer tabakasının nükleer denemelere tabi tutularak, diğer ülkelerin de tehlikeye atılması; okyanusların toksit çöplere maruz bırakılması gibi durumlar yaşamı, sağlığı ve gelecek nesilleri ciddi biçimde tehdit eder bir nitelik taşımaktadır. Geleneksel insan hakları araçları ise bu saldırıları önleyecek kapasitede değildir. Ortaya çıkan bu eksikliği çevre hukuku ve çevre hakkı tamamlamaktadır (Bedük, 1997:57). Çevre hakkının insan hakları listesine girmesi yeni bir durumdur. Çevre hakkının bir insan hakkı sayılabilmesi için, insan değerinin korunmasına yönelik bir özelliğe ve katkıya sahip olması gerekir. Yaşamak nasıl insanın insan olarak sahip olduklarını koruyabilmenin temel koşulu sayılıyorsa, çevrenin de insan açısından benzer özellikler göstermesi gerekir. Son yıllarda artan ekolojik felaketler ve insanlığın geleceğine ilişkin çalışmalar, çevrenin de en az diğer haklar kadar, insan yaşamı için vazgeçilmez olduğunu göstermektedir. Bu açıdan çevre hakkının konusu, dengeli bir yaşam çevresi oluşturularak insan yaşamının sürdürülmesidir. Çevre değerlerinin insanlığın ortak değerleri olması ve herkesin sağlıklı, dengeli bir çevrede yaşama zorunluluğu dolayısıyla çevre hakkı eşitlik temelinde bir hak olup, tüm ayrımcılıkları da reddetmektedir (Görmez, 2003: 157).

Çevre hakkının korunması ve geliştirilmesi amacıyla dünya üzerinde zamanla bazı kuruluşlar ve bunların öncülüğünde faaliyetler ortaya çıkmıştır. Aşağıda bunlara değinilecektir:

Uluslararası düzeyde, çevrenin korunmasına kapsamlı olarak yaklaşan ilk kuruluş Birleşmiş Milletler (BM)'dir. BM, "İnsan Çevresi" adlı ilk toplantıyı 1972 yılında Stockholm'de yapmış ve bu konferansın başlangıç tarihi olan 5 Haziran, Dünya Çevre Günü olarak her yıl çeşitli etkinliklerle tüm ülkelerde kutlanmaktadır. Bu konferansın sonunda yayınlanan deklarasyonda, "... giderek büyüyen çevre sorunları, hem bölgesel hem de uluslararası yayıldığı için, milletler arasında yaygın bir işbirliği ve uluslararası kuruluşlarında ortak amaçla hareket etmelerini gerektiriyor. Bu konferans, bütün insanların ve gelecek nesillerin çıkarları için, bütün

hükümetleri ve insanları, ortak gayretlerini çevrelerinin korunması ve geliştirilmesine sarf etmeye davet etmektedir." denilmektedir.

1975 yılında Stockholm deklarasyonu esas alınarak, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'na ilave olarak Uluslararası Çevre Eğitimi Programı (IEEP) başlatılmıştır. 1977 yılında Tiflis'de yapılan çevre eğitime ilişkin hükümetler arası konferansta, çevre eğitimi konusunda uluslararası işbirliğinin gereğine işaret edilerek UNESCO ve UNEP'in girişimlerinin tüm uluslararası toplumu kapsayacak şekilde genişletilmesi kabul edilmiştir.

1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan "Ortak Geleceğimiz Raporu" diğer adıyla "Brundtland Raporu" sürdürülebilir kalkınma çabalarına yeni bir nefes getirmiştir. Rapor işaret ettiği bir çok konunun yanı sıra, global düzeyde çevre ve ekonomik kalkınmanın entegrasyonunu sağlamak için uluslararası işbirliğinin önemine bir kez daha değinerek, bu amaçla bölgesel ve global toplantılar düzenlenmesi çağrısında bulunulmuştur.

22 Aralık 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çevre ve Kalkınma konusunda global bir konferans düzenlemesini öngören 44/228 no'lu kararı kabul etmiştir. Bu kararla konferansın hedefi "tüm ülkelerde sürdürülebilir ve çevre ile uyumlu ekonomik kalkınmayı geliştirmek üzere yürütülen ulusal ve uluslararası çalışmalar kapsamında, çevre bozulmasını durdurmak ve geri çevirmek ve bu amaçla strateji ve tedbirler hazırlamak" olarak belirlemiştir. Bu amaçla 3–14 Haziran 1992 tarihinde Brezilya'nın Rio de Janerio kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, diğer adıyla "Dünya Zirvesi"ne 64 Devlet Başkanı, 46 Hükümet Başkanı ve 8 Başkan Yardımcısı katılmıştır. Konferans sadece liderleri değil, uluslararası ve bölgesel örgütleri, gönüllü kuruluşları, kadınlar, çocuklar, yerli halklar, çiftçiler, işçiler gibi etkin grupların temsilcilerini bir araya getirmesi bakımından önemlidir.

İklim Değişikliği ve Küresel Isınma Toplantısı 1997'de yapılmış ve kabul edilen Kyoto Protokolü ile sanayileşmiş ülkeler 2008–2012 yılları arasında emisyon salınımlarının 1990 yılı düzeyinin % 5 altına indirilmesi kararlaştırılmıştır.

2002'de yapılan Johannesburg Doruğunda, 10 yıl önceki Rio Konferansının sonuçlarının ne kadarının yaşama geçirildiği değerlendirilmesi yapılmıştır. Sonuçta

ise doğal ortamın bozulmasının devam ettiği, küresel çevre sorunlarının varlığını koruduğu, küreselleşmenin kimi fırsatlar yaratırken çeşitli sorunlara yol açtığı, ortak bir çaba ile sorunların çözülebileceği belirtilmiştir. Ayrıca, yapılması gerekenleri belirten bir uygulama planı kabul edilmiştir.

2.5. ÇEVRE KİRLİLİĞİ

Çevre kirliliği birden bire ortaya çıkmamış, zaman içinde birikerek varlığını duyurmuştur. Çevre kirlenmesi ya da bozulması, çevreyi oluşturan öğelerin bu süreç içinde giderek niteliğinin değişmesi, değerinin yitmesidir (Keleş ve Hamamcı, 1997: 14). Çevre kirliliği, insanların tüm aktivitelerine olumsuz yönde etki eden çevre değişikliği veya kaynaklarımızın yanlış yerde, hatalı kullanımı, bir başka anlatımla, modern insanların ekosistemi, ekolojik yönden kabul edilemeyecek şekilde zorlaması olarak da tanımlanmaktadır (Hun, 1997: 50).

2.6. ÇEVRE SORUNLARI

Çevre sorunları, çevre kirliliği kavramına göre daha geniş bir kavramdır. Bu nedenle çevre sorunları, kirliliğin dışında başka bozulmaları da ele almaktadır.

Canlıların (insanların) davranış ve yaşam şekillerinde olumsuzluklar meydana getiren faktörlerin tümüdür. Bu çevre sorunlarından bazılarının sebepleri ve sonuçlarını kısaca şu şekilde sıralayabiliriz:

- Hava kirliliği

Sebepleri: Tüketilen fosil yakıtlar, çöplerin yakılması, radyoaktif ışınlar

Sonuçları: Asit yağmurları, küresel ısınma, ozon tabakasının zarar görmesi, sis oluşumu

- Su kirliliği

Sebepleri: Aşırı gübreleme, temizlenmeyen evsel ve endüstriyel atık sular, tanker kazaları, kimyasallar, denizlere bırakılan tüm zararlılar

Sonuçları: Akarsuların kirlenmesi, denizde yaşayan canlıların toplu ölümleri, içme sularının kirlenmesi, salgın hastalıkların artması

- Toprak kirliliği

Sebepleri: Çöpler ve çöp yığınları, asit yağmurları, gübreleme çalışmaları, pestisitler

Sonuçları: Topraktaki ağır metal yoğunluğunun artması, toprağın PH değerinin değişmesi, hastalık yapıcıların kaynağını oluşturması, estetiğin bozulması

- Hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkması

Sebepleri: Asit yağmurları, yağmur ormanlarının talan edilmesi, mono kültür ziraatçılık ve ormancılık, doğrudan bitki ve hayvanları ortadan kaldırma, pestisitler

Sonuçları: Birçok bitki ve hayvan türünün ortadan kalkması, ormanların yok olması, iklimlerin değişmesine bağlı olarak doğal afetlerin sürekli olarak artması

- İklimlerin değişmesi

Sebepleri: Tropik yağmur ormanlarının yok olması, sınırsız bir şekilde fosil yakıtlarının tüketilmesi, FKC gazlarının kullanılması

Sonuçları: Sera etkisinin oluşması (Küresel ısınma), ozon tabakasından yeryüzüne yani canlılara zararlı ışınların ulaşması

- Çöp Sorunları

Sebepleri: Tüketim toplumu olma, kullanıp atma, savurganlık, yeterli derecede atıkların değerlendirilememesi, eğitim eksikliği

Sonuçları: Enerji ve ham madde savurganlığına bağlı olarak doğal kaynakların aşırı derecede kullanılması sonucu bu kaynakların tükenme noktasına gelmiştir. Yeraltı ve yerüstü suları kirlilikten dolayı kullanılamaz hale gelmiştir. Ayrıca toprakların çöplerden kaynaklanan zararlı maddelerce kirlenerek verimsizleşmesi ve toprak içinde veya üzerinde yaşayan canlıları tehdit eder duruma gelmesi, havanın kirlenmesine ve salgın hastalıkların oluşmasına neden olmuştur (Erten, 2006:1–2).

2.7. ÇEVRE EĞİTİMİ

İnsanın biyofiziksel ve sosyal çevresi ile ilgili değerlerin, tutumların ve kavramların tanınması ve ayırt edilmesidir (Good,1973). Çevre eğitimi, bir yandan ekolojik bilgileri aktarırken diğer yandan da bireylerde çevreye yönelik tutumlarının gelişmesini ve bu tutumların davranışa dönüşmesini sağlar. Çevre eğitimi, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor öğrenme alanlarına hitap eder. Çevre eğitimi, çevrenin korunması için tutumların, değer yargılarının, bilgi ve becerilerin geliştirilmesi ve çevre dostu davranışların gösterilmesi ve bunların sonuçlarının görülmesi sürecidir.

Çevre için eğitim devamlı bir süreçtir, tüm hayat boyu devam etmelidir. Günümüzde karşılaştığımız çevre sorunlarını çözmek zorundayız. Bu sorunları gelecek kuşaklara aynen aktarmamalıyız. Zira tek bir yerkürede yaşıyoruz ve insanlığın ortak geleceği bizi de ilgilendiriyor. Çevreyi kirleten olaylar ve maddeler hakkında yeterli bilgimiz yok ise, bizler geleceğimizi tehdit eden bazı büyük sorunlara istemeden de olsa sebep olabiliriz. Hâlbuki çevreyi koruyucu yaklaşım (derin çevrecilik) daima çevreyi tahrip ettikten sonra düzeltme yaklaşımına (sığ çevrecilik) tercih edilmelidir. Ancak hayat boyu çevre için eğitim gören bireylerden oluşan toplumlar ve yeni "insan-doğa dengesi"ni kurmuş insanlar böyle bir tercihi yapabilirler (İleri,1998).

2.8. ÇEVRE BİLİNCİ

İnsanoğlunun doğa ile ilişkisi evrendeki varoluşu ile yaşıttır. İnsanın doğa ile ilişkisi, ondan yararlanma çabaları ile başlayıp, daha sonra bilimin gelişmesine paralel olarak onun üzerinde üstünlük kurma çabalarına dönüşmüştür. Teknolojinin desteğini alarak güçlenen insanoğlu, doğayı sınırsızca kullanmaya ve hatta sömürmeye başlamıştır. Giderek bu durumun yıkıcı etkileri karşısında insanoğlu, bu kez de çevre sorunları olarak adlandırılan bu durumla nasıl başa çıkabileceğini sorgular olmuştur. Zamanla yitirilen kaynaklar ve güzelliklerden yoksun kalmanın yarattığı rahatsızlık, gelecek kaygısı, insanoğlunu tedbirler almaya, hatalarını tekrarlamamaya yöneltmiştir. Bu açıdan bakıldığında çağdaş çevre bilincinin oluşumunun hızlandığı söylenebilir. Ancak çağının koşullarına uyum sağlayabilen insanlar için çevre bilinci; artık bir takım değerlerin yitirilmesinden sonra yasaklarla birlikte yaşamak olmasa gerek. Bireysel ve toplumsal bir sorumluluk olarak çevre bilinci; bireyin dün ile bugünü, geçmişle geleceği unutmaksızın, hem kendisine hem de doğaya saygılı olabilmesi demektir. Çevre bilincinin düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutları vardır. Diğer bir deyişle çevre bilinci; çevreyle ilgili kararları, ilkeleri, yorumları içeren düşüncelerden, bu düşüncelerin yaşama aktarılması olan davranışlardan ve bütün bunlarla ilgili olarak çeşitli duygulardan oluşmaktadır. Böylesine kapsamlı bir kavramın gelişimi de kuşkusuz basit bir süreçle oluşmamaktadır. İnsanoğlunun çevresiyle etkileşime girişiyle ivme kazanan bu süreç yaşam boyu devam eder. Çevre bilinci kişilik gelişimine paralel olarak çeşitli

etkenlerin karşılıklı etkileşimi ile gelişmektedir. Bu üç boyutun her zaman aynı oranda geliştiğinden söz edilemez. Örneğin çevre ile ilgili bilgisi olup bunu davranışlarına dönüştüremeyen insanlar olduğu gibi, çevrenin kirlenmesinden endişe duyup ama onu koruma yönünde davranışlar sergilemeyenler de olabilmektedir.

Çevre bilinci genellikle "evrensel düşün, yerel hareket et" sloganı ile ifade edilmektedir. Dünyada var olan hiçbir ekosistem diğerlerinden bağımsız değildir. Tüm ekosistemler, tüm canlılar birbirleriyle bağlantılıdır. Belli bir bölgede veya canlı türünde görülecek değişme doğrudan ya da dolaylı olarak diğerlerini etkileyecektir. Yerel gibi düşünülen sorunlar aslında küresel boyuttadır ve kitlesel bir çaba gerektirir. Bu nedenle yerel olarak gerçekleştirilecek çevresel gelişme sadece o bölgeyle sınırlı kalmayacak, bir biçimde diğer bölgelere de olumlu etkilerde bulunacaktır. Çevre sorunlarını gidermek veya ortaya çıkmasını engellemekse insanların çevre bilincine sahip olması, çevreye karşı sorumluluk duyması ile sağlanacaktır. İnsanların, yapıp ettiklerinin çevre üzerinde ne tür etkilerde bulunacağını düşünmeleri, buna göre hareket etmeleri ancak bu sorumluluk duygusu ve bilinçle gerçekleşecektir (Boztaş, 2006: 31).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL TARTIŞMA

İnsanlığın çevresine ilk müdahalesiyle başlayan fakat sanayi sonrası iktisadi-rasyonel insan düşüncesiyle yoğunlaşıp, bir sorun niteliği alan çevre konusu bugün ise gelişmiş-az gelişmiş, doğulusu-batılısı ve sosyalisti-kapitalisti ile bütün dünyayı tehdit eder bir sorunlar yumağı durumundadır. İnsanların sonradan oluşturduğu çevrenin doğal çevreye etkileri ile yapay çevrede var olan olumsuzluklar ve her iki çevrede de görülen sorunlar anlamında çevre sorunları, kümülatif niteliğiyle sosyal, ekonomik ve kültürel pek çok unsura kaynaklık etmektedir (Öktem, 2003:1). Bu durum su, toprak, hava vb. kirliliğini çoktan aşarak sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik boyutları olan yeni bir görünüm almıştır.

Çağımızda dünya üzerinde nüfus artışı hızla sürmekte, enerji kaynakları tükenmekte, kirlenme gittikçe yayılmakta, çarpık kentleşme ve yeşil alan yetersizliği artmakta, gelişmiş ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklar açılmakta, içme suyu zor bulunmakta, besin maddeleri güç ve pahalı olarak elde edilebilmekte, ormanlar kaybolurken çölleşme artmakta, kaybolan bir çok hayvan ve bitki türü ekolojik çeşitliliği ve sürekliliği tehdit etmekte, gittikçe sancılı ve gergin bir dünyada, çatışma riskleri, şimdiye kadar görülmedik derecede büyümüş bulunmaktadır (Kaya, 2003:80).

Küreselleşme ile birlikte sorunlar da küreselleşmeye başlamıştır. Küresel ısınma, küresel terör hatta hastalıklar da küreselleşmeye başlanmıştır. Teknoloji yeni hastalıklar ortaya çıkarmaktadır. Amazon ormanları tahrip edildikçe binlerce canlı türü yok olmaktadır. Sadece hava, su toprak değil sadece bitki, hayvan, mikroorganizma değil, insanoğlu kendi zenginliklerini kaybetmektedir. Buna paralel olarak günümüzün egemen siyasi anlayışının temel kaygısı dünyadaki açlığı, yoksulluğu, hastalıkları, çevre bozulmalarını önlemek değildir. Bu nedenle küresel tükeniş doğal bir süreç olarak gösterilmekte ve birkaç günah keçisi belirlenip suçun büyük kısmı onların üzerine yıklmaktadır (Demirer ve diğerleri, 1999:84).

Çevre konusunda yurttaş katılımının önemi evrensel düzeyde tartışma götürmez şekilde kabul görmüştür. Bu bağlamda ilk önemli belge olarak kabul edilen 1972'deki BM İnsan Çevresi Konferansında hazırlanan Stockholm Bildirgesi önce,

öngördüğü çevresel amaçların gerçekleşmesi ve gelecekte dünya çevresinin şekillenmesinde yurttaşların ve toplulukların sorumluluklarına değinmiştir; sonra da ilkeler kısmında bireylerin bu sorumluluklarını yerine getirmesinde etkili olacak olanakların önemini vurgulamıştır (Turgut, 1993:24).

Çevreci hareketler içinde, çevre sorunlarına yaklaşımlarında felsefî bakımdan çeşitli kesimler arasında farklılıklar vardır. Bunlar içinde, çoğunluğun antroposantrik yaklaşımı esas aldıkları görülür. Radikal çevrecilerde ise “salt ekoloji” ağır basmaktadır. Burada evrenin insandan ayrı kendi başına bir varlığı ve değeri olduğu kabul edilir. Evrendeki tüm organizmaların birbirlerini etkileyen bir ilişkiler ağı içinde bulunduğu bir ekolojik dengenin önemi üzerinde durulmakta, insanların da her şeyin ölçüsü değil bu ağa takılan bir parça olduğu anlayışı benimsenmektedir. Bu bağlamda ekoloji yanlılarının önem verdikleri noktalar şunlardır:

- Doğaya hâkim olmak yerine onunla ahenk oluşturma,
- Doğal çevreyi insanlar için kaynak görme yerine bütün tabiatın yaratılıştan asli değerlere sahip olduğunu kabullenme.
- Kaynakların bolluğu inancı yerine sınırlı oldukları gerçeğini görme,
- Giderek artan nüfus için materyalist ekonomik büyüme yerine, basit gereksinimleri karşılayıcı bir çaba...

Bu yaklaşımla modern endüstriyel toplumun etiğinin meşruluğu da sorgulanmaktadır (Turgut, 1993: 24–25).

Demokrasinin tartışmasız en iyi işleyen ünitesi “tüketim”dir. Bunun nedeni, modern insanın sahip olduğu sınırsız tek hakkın tüketme özgürlüğü olmasıdır. Birçok konuda özgürlükler çeşitli gerekçelerle kısıtlanmışken tüketim tam tersine çılgın bir serbestîye sahiptir (Karaalioğlu,1993:8). Bu tüketim çılgınlığının bir an önce radikal çevreciler kadar katı bir şekilde olmasa bile azaltılması için, dünyaya verdiği zararı da göstererek, bir bilinçlendirmenin sağlanması gerekmektedir.

Kent yaşamının sonucu olarak insan doğadan koparılmış durumdadır. İhtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını düşünmediği, nasıl ve neyden yapıldığını bilmediği, eşyaların, yiyeceklerin, giyeceklerin cazibesine kapılmaktadır. Parasını verdikten sonra her şeyi sınırsız bir şekilde tüketme ve kirletme özgürlüğü yenedünya düzeninin hâkim söylemi olmuştur. İnsan kullandığı elektriğin, bindiği taşıtın, sıktığı

parfümün, yaktığı ateşin, attığı   p n çevreye ve kendisine olan zararlarının çoğunun farkında değildir. Kişi kendisine yabancılaşmakta, tek boyuta indirgendiği için ihtiyaçlarını da bu çerçevede gidermeye çalışmaktadır. Fakat insan sınırsız ve bütüncül isteklere sahip olduğu için doyumsuz kalmaktadır (G ll , 2007:90).

Burada belirtilenler ışığında  evre sorunları kapitalist sistemle bağlantılı bir sürecin parçası olarak görmek hiçte yanlış olmayacaktır. Endüstri toplumu, ekonomik cephede, sermaye ve teknoloji yoğun bir üretim sürecinde talebin kışkırtılmasına dayalı üretim örgütlenmesiyle yalnızca k  k bir azınlık için refah sağlarken, çoğunluğu yoksulluğa mahk m etmektedir. Toplumsal cephede, patriyarkal değerlerle yoğrulduğu için kadın-erkek eşitsizliğinin s reklileştiği, merkeziyetçiliğin her alana sindiği bir toplum durumudur. Siyasal cephede, örgütlenme ve işleyişin hiyerarşik ve merkeziyetçi olduğu, farklı siyasal görüşlerin karar alma mekanizmalarını etkileyemediği, bunun yerine uzman görüşlerinin esas alındığı, özgürlükçü ve dayanışmacı yaklaşımları dışlayan bir hukuk ve düzen anlayışının hüküm sürdüğü bilinmektedir. Kapitalizmin  evre ile ilgili yapı, yönetim ve politikalarının insan-merkezci görüşlerle biçimlendiği, doğanın fethedilmesi ve hâkim olunması gereken ve insansal amaçlara hizmet eden bir araç olarak görüldüğü, çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir değer olmak yerine işletmeye açık bir kaynakmış gibi ele alındığı herkes tarafından görülmektedir. Bireycilikle örülmüş olan kapitalizmin kişisel özerkliği yok ettiği, bireyin tüketim köleliği dışında her tür kültürel gelişmesine engel olduğu, insanın ürettiği ürüne, kendisine, topluma ve doğaya yabancılaştırdığı kesindir.

Endüstri Devriminin başlamasından bu yana toplumlar sürekli olarak niceliksel maddi zenginliğin artırılmasını beklemekte ve bu yüzden de kesintisiz biçimde ekonomik büyüme hedefini gerçekleştirme peşinde koşmaktadırlar.

 evreciliğin egemen batı düşüncesine bir alternatif olarak ortaya çıktığı, son zamanlarda küresel bir boyuta ulaştığı rahatça söylenebilir. Bununla birlikte  evrecilik küreselleşme aşamasında ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Ve toplumsal kurgusalcı perspektif bu farklılaşmayı açıklayan bir teorik yaklaşımlar olarak ortaya çıkar.

Bu perspektifin temel varsayımı toplumsal gerçekliğin toplumsal olarak yapılandığı, kurgulandığıdır. Başka bir değişle her toplum kendi gerçekliğini yaratır,

dolayısıyla toplumsal ilişkilerin her toplum için farklı olan kuralları, işleyiş mekanizmaları ve anlamlılık düzeyleri olmalıdır. Toplumsal kurgusalcı perspektife göre çevrecilik de toplumsal olarak yapılanmıştır. Bundan dolayı her toplum kendine özgü bir çevrecilik anlayışı yaratacaktır. Bu çevrecilik toplumların toplumsal, ekonomik ve kültürel gerçekliğinden etkilenecektir (Tuna, 2003).

Toplumsal kurgusalcı perspektif, çevresel sorunların temel toplumsal sorunlardan olduğunu varsayar. Her toplum belirli çevre sorunlarına karşı kendine özgü tepki ve refleks biçimleri geliştirir. Toplumsal kurgusalcı perspektif, çevresel olguları bir program olarak tanımlar: “... eğer biz çevresel sorunları gerçek olarak tanımlamazsak onlar gerçek değildir. 1990’larda ve sonrasında temel toplumsal inşa konularının tanımlanması sürecinde birçok toplumsal inşa süreci analiz edilmiş ve bunlar doğal nesnel algılanışından çıkarılarak toplumsallaştırılmıştır”. Bu perspektife göre sera etkisi, küresel ısınma, hava ve su kirlenmesi ve doğal işleyişin öneminin küçümsenmesi toplumsal sorunlardır. Çünkü bu sorunlar toplumların sağlığını refahını ve günlük yaşantısını etkiler. Toplumsal yapısalcı perspektife göre çevresel sorunlar sadece toplumsal sorunlar değil, aynı zamanda, küresel sorunlardır da. Çevresel sorunların birçoğu egemen toplumsal paradigma ile ilgilidir. Modern toplumun birçok kurumu çevresel sorunları temel toplumsal sorunlar olarak kabul etmez. Hâlbuki üretim biçimi, özellikle modernitenin üretim teknolojileri, çevre sorunlarının temel kaynağını oluşturur. Teknolojik kazalar ve felaketler de küreselleşmekte olan diğer çevresel sorunlardır ve giderek daha fazla oranda kamuoyunun ilgisini çekmektedir.

Toplumsal kurgusalcı perspektif çevresel ve toplumsal sorunların toplumsal olarak yapılanmış bir tanımını önerir. Bu perspektife göre küresel ısınma, çevre kirliliği, deniz kirliliği gibi çevresel sorunlar toplumsal olarak yapılanmıştır. Bununla birlikte bilimsel verilerle desteklenmiş bir tanımlama küresel ısınmanın tanımlanması için yeterli değildir. Toplumsal kurgusalcı perspektif bilimsel verilerin yanı sıra ve bundan ayrı olarak kamuoyu bilgisine ve kamuoyunun çevre sorunları konusundaki kaygısının da çevre sorunlarının tanımlanmasında dikkate alınması gerektiğini öne sürer (Tuna, 2003).

Şu anda yaşanan çevre sorunları ile baş edebilmek ve en aza indirebilmek için insanoğlunun çağdaş anlamda çevre bilincini kazanmış olması gerekmektedir.

Çağdaş çevre bilinci, çevreyi oluşturan unsurlar, koruma, geliştirme yolları ve bozucu etkenler hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra, çevreyi koruma yönünde davranışlar sergilemeyi de içerir. Çağdaş çevre bilincinin ilk temelleri ailede atılır ve ilerleyen yıllarda çeşitli öğrenim yaşantılarıyla gelişir. Bu süreçte aileye, öğretmenlere, kitle iletişim araçlarına önemli görevler düşmektedir (Türküm, 1998:8).

Günümüzde çevre bilinci sağlıklı bir çevrede yaşamayı, temel insan haklarından biri olarak kabul etmektedir. Bu ise ancak kaliteli bir eğitimle mümkündür. Bu amaçla öğretmen ve öğrencilerin en iyi şekilde bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır (Yılmaz ve Diğerleri, 2002). Eğitim, çevreye yönelik amaçları ile insana çevre bilincini, doğa sevgisini, hayvan sevgisini kazandırarak bunun gelişimine katkıda bulunur (Kızılloluk, 2007).

Çevre eğitiminde, bireylere yeni davranışlar kazandırmada birçok faktör devrededir. Bu faktörlerin bazıları, çevre eğitim programı, konuların eğitim ve öğretim seviyelerine göre paylaşımı, çalışma ortamları, eğitimcilerin niteliği ve diğer faktörler sayılabilir. Bu faktörler arasında bireyin çevre bilincinde önemli olduğunu düşündüğümüz sosyo-ekonomik faktörlerin göz önünde tutulması gereklidir (Uzun ve Sağlam, 2005:195).

Kuramsal tartışma ile ilgili açıklamalardan sonra; sosyo-ekonomik durum, çevre sorunlarında birey-aile-toplum ilişkisi, çevre sorunları ve eğitim, çevre eğitiminin amaçları ve Türkiye’de çevre eğitiminin incelenmesi konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

3.1. SOSYO-EKONOMİK DURUM

Bireyin değer yargılarının ve davranışlarının oluşumunda, içinde bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel değer yargıları, yazılı ve yazılı olmayan kanun ve kurallar, gelenek ve görenekler önemli bir rol oynamaktadır. Her insanın doğal, toplumsal ve kültürel öğelerden oluşan bir çevre içine doğduğu ve çevresinde bulunan, iç içe, yan yana yaşadığı öğelerle az ya da çok, fakat sürekli bir etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Bu etkileşim süreci içerisinde insanın, toplumsallaşıp kültürlenerek oluşup geliştiği düşünülecek olursa, bireyin içinde yetiştiği ailenin

sosyo-ekonomik durumunun, o bireyin çevre bilincinin gelişimine etki edebileceği düşünülebilir (Evren, 2008). Bireylerin sahip oldukları eğitim durumu, gelir seviyesi ve hanelerindeki kişi sayısı, onların sosyo-ekonomik durumlarını belirleyen unsurlardır (Uzun ve Sağlam, 2005).

Uzun ve Sağlam'ın Ankara'da toplam 258 ortaöğretim (lise) öğrencisi ile yürüttüğü bir çalışmada, öğrenciler düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç farklı sosyo-ekonomik gruba ayrılmış ve her bir gruptaki öğrencilerin çevre bilgisi ve bilinci anket aracılığıyla belirlenmiştir. Araştırma sonunda çevre bilgisi ile çevre bilinci arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, çevre bilgisi arttıkça çevre bilinci de artmaktadır. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin çevre bilinci ortalamasının, yüksek ve düşük seviyedekilerin ortalamalarından daha yüksek olduğu, yüksek ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin arasında ise, çevre bilinci yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir (Uzun ve Sağlam, 2005).

3.2. ÇEVRE SORUNLARINDA BİREY - AİLE - TOPLUM İLİŞKİSİ

Çevre, insan müdahalelerine tamamen açıktır. Bu müdahalenin çevre kirliliğinin önlenmesi veya giderilmesi yönünde mi yoksa daha fazla kirlenmenin yaşanması yönünde mi olacağı toplumsal kurallar ve değer yargılarıyla ilişkilidir. Toplumsal nedenler çevreye verilen zararların asıl nedenidir ve ekonomik şartlar oldukça etkilidir. Kalkınmakta olan ülkelerde toprak mülkiyetinin eşitsiz dağılmış olması yoksul halk kitlelerini marjinal topraklara itmekte ve bu da arazinin tüketilmesine yol açmakta, gittikçe daha fazla yoksul insan topraktan hayatını kazanmaya çalışarak önemli tahribatlara yol açmaktadır (Tümertekin ve Özgüç,1998). Bu örneğin temellerinde toplumun doğayı nasıl değerlendirdiği de önemlidir. Bu örneği yeni neslin nasıl yetişeceği açısından ele almak mümkündür. Ekonomik koşulların yanı sıra yeni kuşakta çevreye bir önceki kuşak gibi bakacaktır. Çünkü onlar sosyalleşme sürecinde bu davranışları öğrenmişlerdir. Bir dönem sonra ülke ekonomik olarak daha refah koşullara ulaşsa dahi bireyler sahip oldukları değerler çerçevesinde davranışlar sergilemeye devam edeceklerdir. Bu noktada da çevrenin aile ve bireyle olan etkileşimi öne çıkmaktadır. Aile toplumun temel

kurumlarından biridir, yeni nesil ilk olarak ailede sosyalleşmeye başlar. İlk olarak edindiği bilgiler, değer yargıları aile tarafından verilir. İlerleyen zamanla birlikte çocuk aileden toplumsal kuralların ve değerlerin büyük bir kısmını öğrenir. Aileye katıldığında hiçbir şey bilmeyen çocuk kendisine yönlendirilen tüm etkilere açıktır. Aile çocuğu nasıl bir insan yapmak istiyorsa o şekilde yetiştirebilir. Zira çocuk ilk olarak aile bireylerini taklit eder. Onların davranışlarını alır. Çevre açısından bakacak olursak, çocuğun beslenme ve temizlik alışkanlıklarını, canlı ve cansız çevresini nasıl değerlendirip koruyacağı bilincini kazanacağı ilk ortamda ailedir (Gür, 2003: 149).

Bir insanın hayatını etkileyen en önemli unsur ailedir. Çocuğun içinde doğup büyüdüğü ailenin etkilerini silmesi veya değiştirmesi çok kolay bir şey değildir. Üstelik özelde her bir ailenin kendine göre kuralları ve değerleri olsa da genelde, aynı toplum içindeki ailelerin üzerinde uzlaştıkları kurallar ve değerler de vardır. Yani ailede temeli atılmış birçok etki zamanla toplum tarafından pekiştirilir. İşte bu nedenle çocuğun ilk yıllarda aldığı değerler, silinmesi ve değiştirilmesi zor olanlardır. Aile çevreyi değersiz, önemsiz görüyorsa veya doğal kaynakları hiç tükenmeyecekmiş gibi kullanıyorsa, bu davranışlar yeni nesle de aktarılacak ve devam edecektir.

Çevrenin tahribatına yol açan insanlar sonuçta bu davranış kalıplarının tamamını kendileri oluşturmamışlardır. Önemli bir bölümünü de sosyalleşme esnasında öğrenmişlerdir. Üzerinde tarihi bir ev olan araziye almak isteyen bir yetişkinin evi ve araziye alıp restore etmesi veya yangın çıkararak tarihi bir mirası yok etmesi olabilecek ihtimallerdir. O ailedeki çocuk veya gençler de yapılacak olanı öğrenecektir. İlerleyen zamanlarda benzeri bir durumda, gördüğünü yapması olasıdır. Zira iki ihtimalden birini seçen yetişkin de kendisini bu davranışa yönlendiren bakış açısını büyük ihtimalle içinde doğup büyüdüğü toplumdan özellikle de aileden almıştır. Aile çocuk üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kan bağı ve aile bireyleri arasındaki sevgi birbirleri üzerindeki etkilerini arttırmakla birlikte bu etkiler daha kalıcı da olmaktadır. Bir öğretmenin veya arkadaşın bireye kazandırmada güçlük çekeceği bir davranışı aile kolaylıkla çocuğa veya gence verebilir. Aynı etki mevcut bir davranışın değiştirilmesi noktasında da geçerlidir. Aile çocuktaki veya gençteki hatta yetişkin bir aile ferdinin bile davranışını değiştirme konusunda yetkindir. Yeni neslin eğitimi konusunda bu denli önemli olan ailenin çocuğa çevre bilincini

kazandırmada da önemli rolü vardır. Çevre ve insan etkileşimini, birinin diğeri üzerindeki etkilerini, çevrenin insan yaşamı için ne kadar önemli olduğunu, çevre kirliliğine yol açan insanların bu kirliliğin önlenmesi veya mevcut sorunların giderilmesi noktasında ne kadar önemli olduğu anlatılmalıdır. Böylece çocuk çevre için hâlâ bir şeyler yapabileceğini fark eder. Kendisini bu konuda etkin bir noktada görür. Bu şekilde çevre bilincinin temelleri sağlam bir biçimde atılmış olur. Tarakçı (1999: 178)'ya göre de, çevre ve çevre sorunları genelde toplumun özelde ise tüm bireylerin sorunudur. Bu nedenle çevre sorunlarının giderilmesi için her bir bireyin çevre konusunda bilinçli olması gerekir. Bunun için de aileye önemli bir rol düşmektedir.

Çevre bilincinin yeni nesle kazandırılmasında aile önemli bir noktadadır. Ancak yapılması gerekenler ailede yapılanlarla sınırlı değildir. Bu süreç ailede başlar ancak yaygın ve örgün eğitimle pekiştirilir, kalıcı hale getirilir. Bu nedenle çevre eğitimi de oldukça önemlidir.

3.3. ÇEVRE SORUNLARI VE EĞİTİM

Çevre sorunlarının arkasında yatan esas sorumlunun insanın kendisi olduğu gerçeği ancak 1960'lı yıllarda anlaşılabilmektedir. Çevre ve insan arasındaki hassas dengenin korunması insanın sorumluluğundadır. Genel eğitimle birlikte çevre eğitimi, insanları sorumluluklarının bilincine vardırarak ve yarattığı çevre sorunlarının çözümüne katılımlarını sağlamak için en uygun yollar olarak görülmektedir.

Çevre eğitimi disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Hem bilişsel hem de duyuşsal alanda amaçları vardır. Bilişsel alandaki amaçları, kişileri daha çevre okur-yazarı yapmaya yönelirken, duyuşsal alandaki amaçları çevreye ve çevre sorunlarına karşı değer ve tutumları oluşturur (Doğan,1997).

Eğitim bireylerde davranış değişikliği oluşturma ve insanları geleceğe hazırlama işlevidir. Çevre eğitimi insanın biyofiziksel ve sosyal çevresiyle ilgili değerlerin, tutumların ve kavramların tanınması ve ayırt edilmesi diye tanımlanmaktadır. Çevre eğitimine ilişkin ilk çalışmalar doğa araştırmaları ve korumacılık olarak kendini göstermiştir. Çevre eğitimi ilk kez 1970 yılında Dünya Günü'nde planlanmaya başlamıştır. Çevre eğitimi dünyanın karşı karşıya bulunduğu

sorunlardan haberdar olan, bu sorunların nasıl çözülebileceğini bilen ve buna gönüllü olan vatandaş yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Çevre eğitiminin esaslarını bilgilendirme, haberdar oluş ve ilgilenme oluşturmaktadır.

Ancak ilköğretim çağındaki çocukların çevre eğitimi üzerine yapılan birçok araştırma (Simmons, 1989; Singletary,1992; Ryan, 1991, Smith, 1979; Aldrich-Moodie and Kwong, 1997) sadece sınıf içinde verilen eğitimin bilgi ve davranış üzerinde çok fazla etkisinin olmadığını göstermiştir. Bunun yanında ise pozitif çevre davranışını geliştiren daha çok doğal alanların ziyareti, kamplar ve bu alanlardaki etkinlikler görülmüştür (Çabuk ve Turan, 2005).

1994 yılında T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'na yayınlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda çevre eğitimi ana hatları ile ele alınmıştır. Buradaki temel hedefler aşağıda verilmiştir.

3.4. TÜRKİYE'DE ÇEVRE EĞİTİMİ

3.5.1.Türkiye'de Çevre Eğitiminin Amaçları

Çevre eğitiminin temel amacı şöyle özetlenebilir: "Eğitim ve öğretim sürecinden geçen kişilerin çevre konularında sorumlu davranışları sergileyebilmelerine olanak sağlayıcı ve teşvik edici bilgi, beceri ve değer yargıları ile donanmış vatandaşlar olarak yetişebilmelerine yardımcı olmak". Bu genel amaç doğrultusunda çevre bilinci yüksek fertlerden oluşan bir toplum yaratmak üzere gereken eğitimin temel hedefleri Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda aşağıdaki şekliyle sıralanmıştır:

a) "İnsan etrafında gelişen çevre ve doğa olaylarına karşı daha hassas bir yaklaşım olanağını yaratacak ve çevredeki olayları duyu organları yolu ile algılayabilecek,

b) Yapay çevre ile doğal çevrenin özelliklerini karşılaştırmalı olarak çözümleyip, aralarında etkileşim ağını inceleyebilecek,

c) Çevre araştırmaları yapabilmek için gerekli teknik ve metotları öğrenip uygulayabilecek,

d) Çevre bilimleri ile diğer disiplinler arasındaki dinamikleri ve kaçınılmaz bağlantıları inceleyip kavrayabilecek,

- e) Karar verme yeteneği gelişmiş, böylece çevre sorunlarını tanımlayıp çözümlemeyi gerçekleştirebilecek işlev ve becerileri kazanmış,
- f) Çevre ile ilgili olayları izleyip kişinin ister yakınında ister uzağında meydana gelmiş olsun bu olaylarla bütünleşmesinin önemini hissedene,
- g) Yakın çevresinde ve kendi yaşam ortamında doğayı koruma felsefesini geliştirip tatbik edebilen,
- h) Sosyal yaşamında gerekli olan özellikleri (özgüven, sorumluluk, yaratıcılık, kendini diğerlerine anlatabilme, inandığını uygulayabilme gibi) gelişmiş,
- i) Sahip olduğu değer yargılarının neler olduğunu bilen ve diğer kişilerin aynı değer yargılarına sahip olmaması halinde doğan çelişkileri uzlaşma ile nasıl giderebileceğini bilen,
- j) Doğal çevrenin özelliklerini bozmadan hatta korumak ve geliştirme yapabilecek sosyal faaliyetler yaratabilen veya bunlara katılan fertler eğitilmelidir".

3.5.2.Çevre Konularının Türkiye’deki İlköğretim Programlarındaki Yeri

Türkiye’de, 2005–2006 eğitim-öğretim yılında, ilköğretim programları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından revize edilmiştir. Önceki ilköğretim programları incelendiğinde, çevre içerikli ünite ve konuların, ağırlıklı olarak 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersleri ile 4, 6 ve 7. Sınıf Fen Bilgisi derslerinde yoğunlaştığı görülmektedir (EK- 1).

EK-1’deki tabloda sunulduğu gibi, önceki Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programlarında, daha çok canlılar ve çevrenin korunması, çevre temizliği ve doğal afetlerden korunma konularının, farklı sınıflarda tekrarlanarak yürütüldüğü göze çarpmaktadır. Revize edilen ilköğretim programları incelendiğinde, çevre içerikli konulara önceki programa göre çok daha fazla yer verildiği, farklı sınıflarda, aynı konuların tekrar edilmediği ve birbiri üzerine yapılandırılan bir yaklaşımla sınıf seviyesine göre geliştirildiği; bunun yanı sıra, konuların ulusal ve uluslararası çevre politikaları ile paralel çizgide olduğu dikkat çekmektedir (EK- 2).

EK-2’deki tabloda görüldüğü üzere, çevre içerikli konuların sayısı, revize ilköğretim programında artırılarak, daha da yeterli hale getirilmiş; özellikle birinci kademedeki Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde, çevre konularına yoğun

şekilde yer verilmiştir. İlköğretim öğrencilerinin olumlu çevre tutumu edinmelerinde, anne-babaların yanı sıra, eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin de çok büyük etkileri vardır. Çocuklar büyüdükçe, anne babaların onların tutumları üzerindeki etkisi azalmakta ve özellikle ergenlik döneminin başlamasıyla, arkadaşlar ve diğer kaynaklardan edinilen bilgiler gibi sosyal etkenlerin rolü giderek fazlalaşmaktadır. Ergenlik öncesi devrede tutumlar şekillenmeye başlamakta, ergenlik devresi sonrasındaki ilk yetişkinlik devresinde ise, giderek kristalleşmekte ve daha sonra çok az değişebilir hale gelmektedir (Morgan, 1995). Bu bağlamda, olumlu çevre tutumu kazandırılması, revize ilköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin birinci kademesinin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, revize programda Fen ve Teknoloji derslerinin kapsamında da çevre konularına oldukça geniş yer verildiği görülmektedir.

3.5.3.Çevre Konularının Türkiye’deki Ortaöğretim Programlarındaki Yeri

Türkiye’de, 2005–2006 eğitim-öğretim yılında, ortaöğretim programları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından revize edilmiştir. Önceki ortaöğretim programları incelendiğinde, çevre içerikli ünite ve konulara, lise 1. sınıf Çevre ve İnsan, Coğrafya ve Kimya, Fizik, Biyoloji derslerinin kısa bir sentezi olan Fen Bilimleri programlarında yer verildiği görülmektedir (EK-3).

Liselerde seçmeli ders olarak verilmesi, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 1992/96 sayılı kararı ile kabul edilmiş olan Çevre ve İnsan dersi, 1999–2000 eğitim-öğretim yılında uygulamadan kaldırılmıştır. Dersin amaçları, Tiflis Bildirgesi’nde belirtilen hedeflerle örtüşmektedir. Bununla birlikte, program içeriğinde önemli eksiklikler göze çarpmaktadır. İçerikte, çevre sorunları ve kontrolü konularına yer verilmemiştir. Benzer şekilde, Lise 1 coğrafya programında da çevre ve çevre koruma konularına rastlanmamaktadır.

Revize edilen ortaöğretim programları arasında bulunan coğrafya dersi öğretim programı incelendiğinde, öğrencilerin, doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek korunma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirmesinin amaçlandığı, çevre içerikli konuların güncelleştirildiği ve konuların aktif öğrenme modeline uygun bir şekilde derslerde işlenmesi yönünde önemli adımlar atılmasının planlandığı görülmektedir (EK-4).

Milli Eğitim Bakanlığının okullarda uyguladığı müfredat programlarının zamanın ihtiyaçlarına göre revize edilmesi çevre konularının da daha fazla ders konuları arasına girmesini sağlamıştır. Tablolarda görüldüğü üzere, çevre bilincini geliştirmek amacıyla çevre ile ilgili konular gün geçtikçe genişletilmiş ve ders çeşitliliği de buna göre fazlalaştırılmıştır. Bu çalışmalarda Avrupa Birliği sürecinin ve imza atılan uluslararası anlaşmaların etkisinin olduğu kesindir.

Ancak uygulamalı ve öğrencileri doğayla daha çok buluşturucu faaliyetlerin yetersizliği hemen göze çarpmaktadır. Bir an önce yapılması gereken, teorik bilgilerin yanı sıra öğrencilerin çevre sorunlarını daha iyi anlayabileceği ve çözümüne katkı yapabileceği faaliyetlerin eğitim sisteminin içine yerleştirilmesidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde alan araştırmasından elde edilen verilerin değerlendirmesi yapılacaktır.

4.1.OKULLAR VE ÖĞRENCİLER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan öğrenciler hakkında toplanan kişisel bilgilerle ilgili olarak önce öğrencilerin cinsiyetleri, bulundukları sınıflar, okul türleri, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim yeri türleri ele alınıp daha sonra anne ve baba eğitim durumları ve ailelerin gelirleri ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

4.1.1. Okullar ve Öğrenci Mevcutları

Araştırmaya katılan öğrencilerin okullarının belirlenmesi amacıyla “Okulunuzun adı” sorusu sorulmuştur. Tablo 1’de de okulların toplam öğrenci mevcutları ve araştırmaya katılan öğrenci sayısı verilmiştir:

Tablo 1
Okullar ve Katılan Öğrenci Sayısı

	Sokullu Mehmet Paşa Lisesi	Aziz Altınpınar Lisesi	Özel Büyük Kolej (Lise kısmı)	Toplam
Okulun Toplam Öğrenci Mevcudu	1850	146	270	2266
Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı	103	112	85	300

Tablo 1’de görüldüğü gibi üç ayrı okulda toplam 300 öğrenciyle görüşülmüştür.

4.1.2. Öğrenci Cinsiyetleri

Diğerlerinden farklı olarak Sokullu Mehmet Paşa Lisesinden araştırmaya katılan öğrencilerden % 52,4'ü kız öğrencidir. Diğer okullarda ise erkek öğrencilerin sayısı fazladır.

Tablo 2
Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Kız	54	52.4	53	47.3	40	47.1
Erkek	49	47.6	59	52.7	45	52.9
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.3. Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımları

Araştırmaya katılan liselerde her sınıf seviyesinde öğrenciye ulaşılmıştır. Bu da araştırmamızın akademik düzey açısından homojen olmamasını sağlamıştır. Çünkü ders programlarındaki konu dağılımları açısından farklı bilgi düzeyindeki öğrencilere ulaşılması araştırma açısından olumlu görülmektedir.

Tablo 3
Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
9. Sınıf	22	21.4	40	35.7	16	18.8
10. Sınıf	25	24.3	31	27.7	31	36.5
11. Sınıf	26	25.2	29	25.9	19	22.4
12. Sınıf	30	29.1	12	10.7	19	22.4
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.4. Yerleşim Yeri

Önceden Çankaya ilçesine bağlı bir köy olup sonradan mahalle statüsüne dönüştürülen Yakupabdal mahallesindeki Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin %77,7'si yaşamlarını geçirdikleri yer olarak “köy” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Diğer okullarda ise % 100'e yakın öğrencinin “Büyükşehir” seçeneğini işaretlediği görülebilir (Tablo 4). Bu durum bize köyde yaşayan öğrencilerle şehirde yaşayan öğrencileri karşılaştırma imkânını sağlamıştır.

Tablo 4
Öğrencilerin Yaşamlarının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Türü Dağılımı

Yerleşim Türü	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Köy	0	0	87	77.7	0	0
Kasaba	0	0	1	0.9	0	0
Şehir	4	3.9	11	9.8	0	0
Büyükşehir	99	96.1	13	11.6	85	100.
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.5. Anne Eğitim Durumları

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarının Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 28,2 lise, Aziz Altınpınar Lisesinde % 67 ilkokul, Büyük Kolejde ise % 55 lisans mezunu oldukları görülmektedir (Tablo 5). Buradaki amaç anne eğitim seviyesinin çocuğun çevre bilincine katkısının ne durumda olduğunu ortaya koymaktır.

Tablo 5
Anne Eğitim Durumları Dağılımı

Eğitim Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	1	1.0	12	10.7	0	0
Okur-yazar	1	1.0	6	5.4	0	0
İlkokul	24	23.3	75	67.0	0	0
Orta	26	25.2	13	11.6	5	5.9
Lise	29	28.2	5	4.5	23	27.1
Lisans	20	19.4	1	.9	47	55.3
Yüks. Lisans	2	1.9	0	0	10	11.8
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.6. Baba Eğitim Durumları

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına bakıldığında; Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 35,9 ortaokul, Aziz Altınpınar Lisesinde % 51,8 ilkokul, Büyük Kolejde ise % 55,3 lisans mezunu oldukları görülmektedir (Tablo 6). Baba eğitim seviyesinin öğrencinin çevre bilincine katkısını belirlemekte araştırmaya yardımcı olacaktır.

Tablo 6
Baba Eğitim Durumları Dağılımı

Eğitim Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	1	1.0	1	.9	1	1.2
Okur-yazar	13	12.6	3	2.7	1	1.2
İlkokul	20	19.4	58	51.8	0	0
Orta	37	35.9	37	33.0	0	0
Lise	25	24.3	13	11.6	17	20.0
Lisans	7	6.8	0	0	47	55.3
Yük. Lisans	2	1.9	0	0	19	22.4
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.7. Anne Meslek Durumları

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 73,8'inin, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 94,6'sının ve Büyük Kolej öğrencilerinin % 38,8'inin annesinin "ev hanımı" olduğu belirtilmiştir (Tablo 7). Buradan elde edilecek veriler bize ailenin sosyo-ekonomik durumunu belirlemede yardımcı olmaktadır.

Düzenli ve yüksek gelire sahip anne profilinin Büyük Kolej öğrencilerinde, en düşük gelirli anne profiline sahip öğrencilerin ise Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 7
Anne Meslek Durumları Dağılımı

Meslek	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Yönetici/Müdür	1	1.0	0	0	5	5.9
Sanayici	0	0	0	0	0	0
Tüccar	0	0	0	0	1	1.2
Memur	16	15.5	0	0	13	15.3
Esnaf	3	2.9	2	1.8	4	4.7
Seyyar satıcı	0	0	0	0	0	0
Emekli	4	3.9	1	.9	7	8.2
İşçi	3	2.9	1	.9	0	0
Ev hanımı	76	73.8	106	94.6	33	38.8
Diğer	0	0	2	1.8	22	25.9
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.8. Baba Meslek Durumları

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 27,2'sinin babasının emekli, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 32,1'inin babasının işçi olduğu ve Büyük Kolej öğrencilerinin % 44,7'sinin baba mesleği olarak “diğer” (çoğunlukla mühendis, doktor, serbest meslek olarak belirtilmiş), % 23,5'inin ise “Yönetici/müdür” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür (Tablo 8).

Verilen cevaplardan anlaşılabacağı üzere, ekonomik yönden en geri durumda olan ailelere Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin sahip olduğu, en iyi durumdakilerin ise Büyük Kolej öğrencilerinin ailelerinin olduğu görülmektedir. Çünkü geliri yüksek meslek sahibi olan ailelere çoğunlukla Büyük Kolej öğrencilerinin sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8
Baba Meslek Durumları Dağılımı

Meslek	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Yönetici/Müdür	11	10.7	0	0	20	23.5
Sanayici	1	1.0	5	4.5	2	2.4
Tüccar	3	2.9	2	1.8	5	5.9
Memur	21	20.4	17	15.2	9	10.6
Esnaf	17	16.5	11	9.8	5	5.9
Seyyar satıcı	0	0	3	2.7	0	0
Emekli	28	27.2	6	5.4	6	7.1
İşçi	7	6.8	36	32.1	0	0
İşsiz	0	0	5	4.5	0	0
Diğer	15	14.6	27	24.1	38	44.7
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.9. Ailelerin Gelir Durumları

Ailelerin aylık gelirlerinin Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 24,3'ünün 1001–1500 TL. arasında, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 37,5'inin 1–500 TL. arasında, Büyük Kolej öğrencilerinin % 80'inin ise 2500 TL. ve üstünde olduğu belirlenmiştir (Tablo 9). Sonuç olarak Büyük Kolej öğrencilerinin ailelerinin gelir seviyelerinin diğer okullara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. En az gelir seviyesine sahip aileler ise Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin aileleri olarak belirlenmiştir.

Tablo 9
Ailelerin Aylık Toplam Gelirleri Dağılımı

Aylık Gelir	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
1–500	6	5.8	42	37.5	1	1.2
501–1000	22	21.4	37	33.0	2	2.4
1001–1500	25	24.3	28	25.0	2	2.4
1501–2000	16	15.5	2	1.8	1	1.2
2001–2500	19	18.4	2	1.8	11	12.9
2501 ve üstü	15	14.6	1	.9	68	80.0
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.10. Ailedeki Çocuk Sayısı

Öğrencilerin ailelerindeki toplam çocuk sayısı Sokullu Mehmet Paşa Lisesinin % 62,1'inde 1–2, Aziz Altınpınar Lisesinin % 58,9'unda 3–4, Büyük Kolej'in % 90,6'sında 1–2 çocuk olarak belirlenmiştir. En kalabalık aile tipi Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinde görülmektedir (Tablo 10).

Çocuk sayısının Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin ailelerinde fazla olmasının sebebi olarak, daha önce belirtildiği üzere Yakupabdal mahallesinin yakın geçmişe kadar köy statüsünde olması ve tarımsal üretimin ön planda olmasıdır. Ayrıca ailelerin eğitim durumları ile ilgili verilen bilgilere bakılacak olursa bu bölgede eğitim seviyesinin düşük olduğu görülebilir. Bütün bu veriler çocuk sayısının fazla olmasını açıklamaktadır.

Tablo 10
Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı Dağılımı

Çocuk Sayısı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
1-2	64	62.1	33	29.5	77	90.6
3-4	36	35.0	66	58.9	8	9.4
5-6	2	1.9	11	9.8	0	0
7 ve üzeri	1	1.0	2	1.8	0	0
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.11. Ailelerin Konut Durumları

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 75,7' si, Aziz Altınpınar Lisesi ve Büyük Kolej öğrencilerinin % 87'si kendi evlerinde oturmaktadırlar.

Tablo 11
Ailelerin Konut Durumları Dağılımı

Konut Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Kendi	78	75.7	98	87.5	74	87.1
Kira	23	22.3	13	11.6	11	12.9
Lojman	1	1.0	0	0	0	0
Diğer	1	1.0	1	.9	0	0
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.12. Oturulan Semt

Araştırmaya katılan öğrencilerinden “Oturdıkları semt” sorusu ile ilgili olarak devlet okulları olan Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin Dikmen, Sokullu, Öveçler semtlerinde, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin ise Yakupabdal mahallesinde oturdıkları belirlenmiştir. Bu bölgeler okulların bulunduğu ya da civarındaki semtlerdir. Bir özel okul olan Büyük Kolej öğrencileri ise Ankara'nın farklı semtlerini belirtmişlerdir. Buralar G.O.P, Or-An, Ümitköy, Çayyolu ve Ayrancı'dır.

4.1.13. Ev Dışı Etkinlik/ Hobi

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin ev dışında düzenli olarak yaptığı bir etkinlik ya da hobi ile ilgili durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu faaliyetlerden; “(1) Sanatsal faaliyetler, (2) Sportif faaliyetler, (3) Sosyal faaliyetler, (4) Diğer...” şıklarından birini seçenler için “faaliyet yapıyor”, “(5)Yok” şikkını seçenler için “faaliyet yapmıyor” şeklinde girilmiştir.

Tablo 12’ye göre ailelerden ev dışında herhangi bir faaliyet yapanların oranının Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 55.3, Büyük Kolejde % 85.9 olduğu, buna karşın Aziz Altınpınar Lisesinde % 79,5 oranıyla yapmayanların daha fazla olduğu görülmektedir.

Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin ailelerinin tarımla uğraşmaları ve düzenli gelirlerinin olmaması nedeniyle ev dışı faaliyetlere ilginin alt düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 12
Ev Dışında Yapılan Etkinlik-Hobi Durumları Dağılımı

Faaliyet Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Faaliyet yapıyor	57	55.3	23	20.5	73	85.9
Faaliyet yok	46	44.7	89	79.5	12	14.1
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.14. Gazete Alınma Sıklığı

Eve gazete alınma sıklığının Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 42,7 ile “her gün” ile “ara sıra” arasında eşit dağıldığı görülmektedir. Aziz Altınpınar Lisesinde % 53,6 “ara sıra” , Büyük Kolejde ise % 80 oranında “her gün” seçeneğinin daha fazla işaretlendiği ortaya çıkmaktadır (Tablo 13).

Buradaki sonuçlarında ailelerin gelir düzeyleri ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Gelir seviyesi yüksek olan Büyük Kolej öğrencilerinde gazete alınma sıklığının da yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 13
Eve Gazete Alınma Sıklığı Dağılımı

Gazete Alma Sıklığı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Her gün	44	42.7	9	8.0	68	80.0
Ara sıra	44	42.7	60	53.6	10	11.8
Haftada bir	5	4.9	4	3.6	1	1.2
Ayda bir	4	3.9	10	8.9	3	3.5
Hiç	6	5.8	29	25.9	3	3.5
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.15. Dışarıda Yeme Sıklığı

Öğrencilerin dışarıda yemek yeme sıklığında Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 50,5 ve Büyük Kolejde % 48,2 ile “ara sıra” seçeneğinin, Aziz Altınpınar Lisesinde ise % 53,6 ile “hiç” seçeneğinin ön planda olduğu görülmektedir (Tablo 14). Bu nedenle de Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzey açısından diğerlerine göre daha alt düzeyde oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 14
Öğrencilerin Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı Dağılımı

Dışarıda Yeme Sıklığı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Her gün	3	2.9	0	0	0	0
Ara sıra	52	50.5	34	30.4	41	48.2
Haftada bir	8	7.8	0	0	21	24.7
Ayda bir	10	9.7	3	2.7	8	9.4
Özel günlerde	21	20.4	15	13.4	13	15.3
Hiç	9	8.7	60	53.6	2	2.4
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.16. Sinemaya/Tiyatroya Gitme Sıklığı

Öğrencilerin sinema ya da tiyatroya gitme sıklığı ile ilgili olarak Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 53,4 ve Büyük Kolejde % 51,8 ile “ara sıra” seçeneğinin, Aziz Altınpınar Lisesinde ise % 54,5 ile “hiç” seçeneğinin işaretlendiği görülmektedir (Tablo 15).

Elde edilen verilere göre, yine gelir seviyesi yüksek olan Büyük Kolej öğrencilerinin sinema ve tiyatroya gitme sıklıklarının diğer okullara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 15
Öğrencilerin Sinema Ya da Tiyatroya Gitme Sıklığı

Gitme Sıklığı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Her gün	1	1.0	0	0	3	3.5
Ara sıra	55	53.4	27	24.1	44	51.8
Haftada bir	3	2.9	3	2.7	13	15.3
Ayda bir	22	21.4	6	5.4	16	18.8
Özel günlerde	15	14.6	15	13.4	6	7.1
Hiç	7	6.8	61	54.5	3	3.5
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.17. Öğrencinin Evdeki Oda Sahipliği

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 92,2'si ve Büyük Kolej öğrencilerinin % 97,6'sı, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin ise % 55,4'ü evde kendi odalarının olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 16
Öğrencilerin Evde Kendilerine Ait Odasının Olup Olmadığı Durumu

Oda Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	95	92.2	62	55.4	83	97.6
Hayır	8	7.8	50	44.6	2	2.4
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.1.18. Öğrencinin Bütçeye Katkı Durumu

Her üç okulda da öğrencilerin büyük çoğunluğunun aile bütçesine dışarıda çalışarak katkıda bulunmadıkları ancak katkıda bulunanların % 16,1 ile en fazla Aziz Altınpınar Lisesinde bulunduğu görülmektedir (Tablo 17).

Ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması nedeniyle aile bütçesine katkının Aziz Altınpınar Lisesindeki öğrencilerinde daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Tablo 17
Öğrencilerin Aile Bütçelerine Katkıda Bulunma Durumları

Katkı Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	3	2.9	18	16.1	5	5.9
Hayır	100	97.1	94	83.9	80	94.1
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2. ÇEVREYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Bu bölümünde ise araştırmaya katılan öğrencilerin çevreye ilişkin görüşlerini öğrenmek amacıyla önce çöplerin ayrıştırılması, arkadaş ve ailesiyle çevre sorunlarını konuşup konuşmadığı, bunları gazete, dergi ve internet takip edip etmediği, ailesinin bilgilendirme durumları, nükleer güçle ilgili görüşleri, çevre ile ilgili faaliyetlere ayırabilecekleri saat ve katılma istekleri, onlara göre çevre sorunlarının önem sırası konularına yer verilmiştir. Daha sonra ise insan yaşamını tehdit eden sorunlar, çevre sorunlarının derslerdeki yeri, cam kumbarası hakkındaki bilgileri, birey ve devletin sorunların çözümündeki etkileri, çevre ile ilgili dernek ve vakıf üyelikleri ve bunların etkileri, sanayileşme ve çevre arasındaki tercihleri, en son olarak da geri dönüşebilir malzemenin sembolünü tanımları ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

4.2.1. Çöplerin Ayrıştırılması

Sokullu Mehmet Paşa Lisesinin % 74,8'i, Aziz Altınpınar Lisesinin % 70,5'i, Büyük Kolej'in % 72,9'u kâğıtları, pilleri ve şişeleri diğer çöplerden ayırmadıkları görülüyor (Tablo 18). Görüldüğü gibi öğrencilerin büyük çoğunluğunun çöpleri ayrıştırma konusunda bilinç sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Bu veriler temelinde okullar arasında bir farklılık olmadığı söylenebilir.

Tablo 18
Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri ve Şişeleri Ayrı Ayrı Toplama Durumları

Toplama Sıklığı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Ara sıra	20	19.4	20	17.9	17	20.0
Her zaman	6	5.8	13	11.6	6	7.1
Hayır	77	74.8	79	70.5	62	72.9
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.2. Çevre Sorunları Hakkında Konuşma Durumları

Araştırmaya katılan öğrencilerden Sokullu Mehmet Paşa Lisesindekilerin % 57,3'ü, Aziz Altınpınar Lisesindekilerin % 61,6'sı, Büyük Kolejdekilerin % 57,6'sı aile ve arkadaşları ile çevre sorunlarını “ara sıra” konuştukları ortaya çıkmaktadır (Tablo 19). Burada da öğrencilerin okul fark etmeksizin çevre ile ilgili sorunları kendi aralarında ya da aileleriyle ara sıra konuştukları, fazlaca bu konuya ilgi duymadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 19
Aile ve Arkadaşları İle Çevre Sorunları Hakkında Konuşup Konuşmadıkları İle İlgili Durumları

Konuşma Sıklığı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Ara sıra	59	57.3	69	61.6	49	57.6
Her zaman	17	16.5	17	15.2	10	11.8
Hayır	27	26.2	26	23.2	26	30.6
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.3. Çevre Sorunlarını Medyadan Takip Etme

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 55,3'ü, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 65,2'si, Büyük Kolej öğrencilerinin ise % 63,5'i çevre ile ilgili çıkan haberleri “ara sıra” okumaktadırlar. Yine burada öğrencilerin çoğunluğunun çevre ile ilgili haberlere olan ilgi düzeylerinin orta derecede olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 20). Bu konuda okullar arasında dikkat çekici fark saptanamamıştır.

Tablo 20

Çevre Sorunları Hakkında Gazetelerde, Dergilerde ya da İnternette Çıkan Haberleri Okuma Durumları

Okuma Sıklığı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Ara sıra	57	55.3	73	65.2	54	63.5
Her zaman	28	27.2	22	19.6	19	22.4
Hayır	18	17.5	17	15.2	12	14.1
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.4. Ailenin Bilgilendirme Durumu

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 45,6'sı, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 42'si, Büyük Kolej öğrencilerinin ise % 48,2'si ailelerinin çevre sorunları hakkında kendilerini “ara sıra” bilgilendirdikleri görülmektedir. Tablo 21’de görüldüğü üzere okullar arasında ailelerin öğrencileri bilgilendirilme sıklıkları konusunda farkın olmadığı ve etkilerinin eşit derecede olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 21

Ailesinin Öğrenciyi Çevre Sorunları Hakkında Bilgilendirme Durumları

Bilgilendirme Sıklığı	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Ara sıra	47	45.6	47	42.0	41	48.2
Her zaman	37	35.9	41	36.6	27	31.8
Hayır	19	18.4	24	21.4	17	20.0
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.5. Nükleer Güç Bilgileri

Türkiye’nin nükleer güce sahip olmasını isteyenlerin oranı Sokullu Mehmet Paşa Lisesi ve Aziz Altınpınar Lisesinde daha fazla iken Büyük Kolejde **istemeyenlerin** oranının % 50,6 ve isteyenlerin oranının 49,4 ile birbirine çok yakın olduğu görülmektedir (Tablo 22). Nükleer santral konusunda Büyük Kolej öğrencilerinin daha bilinçli oldukları, özellikle medya takibiyle ilgili oranların bu okulda daha yüksek olmasının bunda etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 22
Türkiye'nin Nükleer Güce Sahip Olmasını İsteyip İstememe Durumları

İsteme Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	78	75.7	96	85.7	42	49.4
Hayır	25	24.3	16	14.3	43	50.6
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.6. Nükleer Santral Bilgileri

Nükleer santralin Ankara' da yapılmasını istemeyenlerin oranının Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 74.8, Büyük Kolejde ise % 89.4 olduğu saptanmıştır. Buna karşın Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 58'inin ise nükleer santrali Ankara civarında yapılmasını istedikleri görülmektedir (Tablo 23). Öğrencilerin nükleer santral ve etkileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmayışları bunun nedeni olarak tahmin edilmektedir.

Tablo 23
Nükleer Santralin Ankara'da Yapılmasını İsteyip İstememe Durumları

İsteme Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	26	25.2	65	58.0	9	10.6
Hayır	77	74.8	47	42.0	76	89.4
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.7. Çevre Sorunlarına Ayrılan Saat

Öğrencilerin çevre sorunlarının çözümü için haftada ayırabilecekleri vakit için Sokullu Mehmet Paşa Lisesindekilerin % 39,8'i "1 saatten az", Aziz Altınpınar Lisesindekilerin % 33,9'u "1-3 saat" ve Büyük Kolejdekilerin % 43,5'i "hiç" cevabını vermişlerdir. Çevre faaliyetlerine hiç vakit ayıramayacakların Sokullu Mehmet paşa Lisesi ve Aziz Altınpınar Lisesi öğrencileri arasındaki oranı ise % 26 civarında toplanması dikkat çekicidir (Tablo 24). Bu okulların çevre ile ilgili faaliyetlere, sosyo-ekonomik düzey açısından daha üst düzeyde olan Büyük Kolej

öğrencilerinden daha fazla zaman ayırma isteğinde olmaları onların bu tür faaliyetlere daha çok önem verdiklerini göstermektedir.

Tablo 24
Mahalle, Şehir Veya Etrafındaki Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Kendi Vakitlerinden Haftada Kaç Saat Ayrabilecekleri İle İlgili Durumları

Saat	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
6 ve üstü	0	0	7	6.3	3	3.5
4-6	1	1.0	6	5.4	7	8.2
1-3	34	33.0	38	33.9	16	18.8
1 den az	41	39.8	31	27.7	22	25.9
hic	27	26.2	30	26.8	37	43.5
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.8. Çevre Sorunlarının Önem Sırası

Araştırmaya katılan öğrencilerden verilen çevre sorunlarını önem sırasına göre numaralandırmaları istenmiştir. Bunun sonucunda elde edilen veriler, okullara göre yüzde dağılımları ve 1(en önemli)’den 6(en az önemli)’ya doğru önem sırası dikkate alınarak tablolar halinde sunulmuştur:

- Tablo 25’de görüldüğü gibi Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri, çevre sorunları ile ilgili olarak 1.önem sırasında en fazla %35 ile “hava kirliliği”ni, 2.önem sırasında en fazla %40 ile “su kirliliği”ni, 3. önem sırasında en fazla %29 ile “toprak kirliliği”ni, 4. önem sırasında en fazla %24 ile “toprak kirliliği”ni, 5. önem sırasında en fazla %25 ile “toprak kirliliği” ve “iklim değişikliği”ni, 6. önem sırasında en fazla %32 ile “çöp soruları”nı tercih etmişlerdir.

Bu verilere göre Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin, daha özel nitelik taşıyan ve etkilerinin daha sınırlı olduğu sorunları önemli gördüğü, buna karşın iklim değişikliği ve hayvan-bitki türlerinin yok olması gibi küresel çapta etkileri olan sorunları ise daha az önemsedığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu veriler bize öğrencilerin çevre sorunlarının çeşitleri ve sonuçları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları sonucunu göstermektedir.

Tablo 25
Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Çevre Sorunları Ve Verdikleri Önem Sırası Dağılımları

Önem Sırası	SOKULLU MEHMET PAŞA LİSESİ					
	Çevre Sorunları ve Önem Sırasındaki Yüzdelikleri					
	Su Kirliliği (%)	Hava Kirliliği (%)	Toprak Kirliliği (%)	Çöp Sorunları (%)	İklim Değişikliği (%)	Hayvan Ve Bitki Tür. Ortadan Kalkması (%)
1.Önem Sırası	31	35	1	8	11	14
2.Önem Sırası	40	32	6	5	9	9
3.Önem Sırası	17	19	29	19	10	14
4.Önem Sırası	10	8	24	22	15	22
5.Önem Sırası	1	4	25	24	25	21
6.Önem Sırası	1	2	15	32	30	20
TOPLAM	100	100	100	100	100	100

• Tablo 26’da Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin çevre sorunlarına verdikleri önem sırası tercihleri görülmektedir. Buna göre 1 ve 2. önem sırasında en fazla %33 ile “su kirliliği”ni, 3. önem sırasında en fazla %25,8 ile “hava kirliliği”ni, 4. önem sırasında en fazla %29,9 ile “toprak kirliliği”ni, 5. önem sırasında en fazla %30,9 ile “iklim değişikliği”ni, 6. önem sırasında en fazla %50,4 ile “hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkması”ni tercih etmişlerdir.

Aziz Altınpınar Lisesi öğrencileri de su, toprak ve hava kirliliğini ön planda görmüşler, daha büyük ölçekli sonuçları olabilecek iklim değişikliği ve türlerin ortadan kalkması sorunlarını alt sıralarda değerlendirmişlerdir. Bu da bize çevre sorunlarının türleri ve sonuçları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucunu vermektedir.

Tablo 26
Aziz Altınpınar Lisesi Çevre Sorunları Ve Verdikleri Önem Sırası Dağılımları

Önem Sırası	AZİZ ALTINPINAR LİSESİ					
	Çevre Sorunları ve Önem Sırasındaki Yüzdelikleri					
	Su Kirliliği (%)	Hava Kirliliği (%)	Toprak Kirliliği (%)	Çöp Sorunları (%)	İklim Değişikliği (%)	Hayvan Ve Bitki Tür. Ortadan Kalkması (%)
1.Önem Sırası	33	24,7	4,2	16,5	12,4	9,3
2.Önem Sırası	33	25,8	17,5	6,1	10,3	6,2
3.Önem Sırası	18,6	25,8	21,6	19,6	6,2	8,2
4.Önem Sırası	8,2	17,5	29,9	22,7	14,4	8,2
5.Önem Sırası	4,1	4,1	19,6	22,7	30,9	18,6
6.Önem Sırası	3,1	2,1	7,2	12,4	25,8	50,4
TOPLAM	100	100	100	100	100	100

- Tablo 27’de ise Büyük Kolej öğrencilerinin çevre sorunları konusundaki tercihleri verilmiştir. Öğrenciler 1. önem sırasında en fazla %26 ile “hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkması”nı, 2. önem sırasında en fazla %30,1 ile “su kirliliği”ni, 3. önem sırasında en fazla %27,4 ile “su kirliliği”ni, 4. önem sırasında en fazla %24,7 ile “toprak kirliliği”ni, 5. önem sırasında en fazla %38 ile “toprak kirliliği”ni, 6. önem sırasında en fazla %53,1 ile “çöp sorunları”nı tercih etmişlerdir.

Tablo 27
Büyük Kolej Çevre Sorunları Ve Verdikleri Önem Sırası Dağılımları

Önem Sırası	BÜYÜK KOLEJ					
	Çevre Sorunları ve Önem Sırasındaki Yüzdelikleri					
	Su Kirliliği (%)	Hava Kirliliği (%)	Toprak Kirliliği (%)	Çöp Sorunları (%)	İklim Değişikliği (%)	Hayvan Ve Bitki Tür. Ortadan Kalkması (%)
1.Önem Sırası	23,3	23,3	1,5	1,5	26	24,6
2.Önem Sırası	30,1	28,7	2,8	2,8	13,7	21,8
3.Önem Sırası	27,4	24,6	19,3	9,7	13,7	4,5
4.Önem Sırası	9,6	20,4	24,7	15,1	23,3	6,7
5.Önem Sırası	8,2	1,4	38	17,8	17,8	17,7
6.Önem Sırası	1,4	1,6	13,7	53,1	5,5	24,7
TOPLAM	100	100	100	100	100	100

Sonuç olarak diğer iki okulun aksine Büyük Kolej öğrencileri iki büyük sorunu türlerin ortadan kalkması ve iklim değişikliği seçeneklerini birbirine yakın oranlarda 1. sırada öncelikli olarak tercih etmişlerdir. Bu da bize, Büyük Kolej öğrencilerinin, etkileri daha vahim ve geniş kapsamlı çevre sorunlarını tanıdıklarını göstermektedir.

4.2.9. İnsanı Tehdit Eden Tehlike İle İlgili Görüşler

Öğrencilere göre gelecekte insan yaşamını tehdit eden en büyük tehlike olarak Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 41.7, Aziz Altınpınar Lisesinde % 50.9 ve Büyük Kolejde % 51.8 oranları ile “Küresel ısınma” her üç okulda da ön plana çıkmıştır (Tablo 28). Buradan, üç okulun öğrencilerinin de küresel ısınma kavramından haberdar oldukları ve diğer tehditlere göre daha tehlikeli olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Günümüzde küresel ısınmanın basında ve televizyonda fazla yer alması bu konuda daha duyarlı olmalarının nedeni olarak görülebilir.

Tablo 28
Gelecekte İnsan Yaşamını Tehdit Eden En Büyük Tehlike İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

Tehlikeler	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Sel	3	2.9	2	1.8	0	0
Erozyon	0	0	1	.9	0	0
Açlık	8	7.8	8	7.1	1	1.2
Küresel ısınma	43	41.7	57	50.9	44	51.8
Hastalık	33	32.0	31	27.7	20	23.5
Savaş	13	12.6	12	10.7	15	17.6
Diğer	3	2.9	1	.9	5	5.9
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.10. Çevrenin Derslerdeki Yeri

Her üç okul öğrencilerinin büyük çoğunluğu çevre sorunlarının derslerde yeterince işlenmediği görüşündedirler. Bu konuda en fazla “hayır” cevabının Sokullu Mehmet Paşa Lisesinden geldiği görülmektedir (Tablo 29).

Derslerde çevre ile ilgili konulara en duyarlı olan öğrencilerin Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde, ez az duyarlılığında Büyük Kolejde olduğu belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik açıdan en düşük seviyeli öğrencilerin bulunduğu Aziz Altınpınar Lisesinde ise özel okul olan Büyük Kolej öğrencilerine göre duyarlılığın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 29
Çevre Sorunlarının Derslerde Yeterince İşlenip İşlenmediği İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

Derslerde İşlenme Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	14	13.6	25	22.3	24	28.2
Hayır	89	86.4	87	77.7	61	71.8
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.11. Tabiatın Bozulması-Canlıların Ortadan Kalkması İlişkisi

Tabiatın bozulması ile canlı yaşamının ortadan kalkacağı görüşüne katılıp “evet” cevabı verenlerin oranının Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 82.5, Aziz Altınpınar Lisesinde % 68.8 ve Büyük Kolejde % 69.4 olduğu görülmektedir (Tablo 30).

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri ile diğer okullar arasındaki farkın 12–13 puan olduğu göz önüne alınırsa bu konudaki görüş ayrılığının büyük olduğu görülmektedir. Bu nedeni olarak da Büyük Kolej ve Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinde bir bilgi eksikliğinin bulunduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 30
Tabiatın Bozulmasıyla Canlıların Yaşamlarının Ortadan Kalkacağı İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

Katılma Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	85	82.5	77	68.8	59	69.4
Belki	16	15.5	30	26.8	23	27.1
Hayır	2	1.9	5	4.5	3	3.5
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.12. Çevre Faaliyetlerine Katılma İsteği

Öğrencilere deniz, nehir ve göllerin temizlenmesi ile ilgili bilgilenmeye ve bununla ilgili faaliyetlere katılmaya olan istekleri sorulduğunda Aziz Altınpınar Lisesi hariç diğer okulların öğrencilerinin büyük kısmının “belki” cevabını işaretledikleri görülmekte ve bu konuda bir isteğin olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen diğerlerinden farklı olarak Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinde “evet” cevabının oranının %48 civarı olduğu göz önüne alınırsa çevre ile ilgili faaliyetlere katılmayı diğer okullara göre daha kuvvetli derecede istedikleri ortaya çıkmaktadır (Tablo 31).

Tablo 31
Deniz, Nehir ve Göllerin Temizliği Bilgisini Öğrenme ve Bunlarla İlgili Faaliyetlere Katılma Konusundaki Görüşleri

İstek Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	32	31.1	54	48.2	14	16.5
Belki	67	65.0	56	50.0	60	70.6
Hayır	4	3.9	2	1.8	11	12.9
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.13. Cam Kumbarası Bilgisi

Öğrencilerin en yakın cam toplama kumbarasının yeri ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkmıştır. Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 84.5, Aziz Altınpınar Lisesinde % 93.8 ve Büyük Kolejde % 63.5 oranında bu soruya “hayır” cevabı verilmiştir (Tablo 32).

Cam kumbarası konusunda bilgi derecesinin Büyük Kolejde öğrencilerinde daha yüksektir. Çünkü soruya “evet” cevabı verenlerin oranı diğer okullara göre Büyük Kolejde daha fazladır (% 36,5). Ancak cam kumbarası konusunda yerel ve merkezi yönetimlerin yeterince ilgili ve insanları destekleyici faaliyetler içinde olmadıkları göz ardı edilmemelidir.

Tablo 32
En Yakın Cam Atıkları Toplama Kumbarasının Yeri İle İlgili Bilgileri

Kumbara Yerini Bilmesi	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	16	15.5	7	6.3	31	36.5
Hayır	87	84.5	105	93.8	54	63.5
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.14. Cam Kumbarasına Atılacakların Bilgisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Cam kumbarasına hangi çöpler atılmalıdır?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 37’de sunulmuştur(Bu soru analiz edilirken öğrenci eğer “Depozitosuz şişeler, Kırılmış porselen tabaklar veya bardaklar, Kırık aynalar, Depozitolu şişeler, Ampuller” seçeneklerinden birisini işaretlediye “biliyor” kategorisinde değerlendirilmiştir.):

Tablo 33’e göre öğrencilerden Sokullu Mehmet Paşa Lisesindekilerin %70,9’unun, Aziz Altınpınar Lisesindekilerin %67 ve Büyük Kolejdekiilerin %70,6’sının cam kumbarasına atılacak atıkların niteliği ile ilgili bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bu konuda okullar arasında fark görülmemektedir.

Tablo 33
Cam Kumbarasına Atılacak Atıklarla İlgili Bilgileri

Bilme Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Biliyor	73	70.9	75	67.0	60	70.6
Fikri yok	30	29.1	37	33.0	25	29.4
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.15. Çevre Sorunlarının Azaltılmasında Bireylerin Etkisi

Çevre sorunlarının çözümünde tek tek bireylerin katkısını “evet, çokça” şeklinde görenlerin Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinde % 41,7 ve Büyük Kolej öğrencilerinde % 44,7 oranında olduğu görülmektedir. Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 41,1’ince “evet, biraz” şeklinde cevaplanmıştır (Tablo 34).

Çevre ile ilgili sorunların çözümünde bireylere olan güvenin en az seviyede olduğu öğrenci profilinin Aziz Altınpınar Lisesinde olduğu görülmektedir. Bu durum, öğrencilerde kendine güven duygusunun fazlaca gelişmediğinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 34
Çevre Sorunlarının Azaltılmasında Tek Tek Bireylerin Katkısına İlişkin Görüşler

İnanma Düzeyi	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet biraz	40	38.8	46	41.1	29	34.1
Evet çokça	43	41.7	36	32.1	38	44.7
Hayır	20	19.4	30	26.8	18	21.2
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.16. Çevre Sorunlarının Çözümünde Devletin Görevi

Aşağıdaki tabloya göre çevre sorunlarını çözmenin sadece devletin görevi olmadığını savunan öğrencilerin oranının hayli yüksek olduğu görülmektedir. Çünkü Sokullu Mehmet Paşa Lisesi ve Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 92’si, Büyük Kolej öğrencilerinin ise % 83,5’i soruya “hayır” cevabı vermişlerdir.

Ancak soruya “evet” cevabı verenler açısından bakıldığında, Büyük Kolej öğrencileri ile diğer okullar arasında farklılık olduğu görülmüş, devlete daha fazla görev yükleyenlerin yani kendilerini çevre ile ilgili konuların dışında görenlerin oranının Büyük Kolej’de %16,5 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 35
Çevre Sorunlarını Çözmek Sadece Devletin Görevi Midir? Sorusuyla İlgili Görüşleri

Tercih	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	8	7.8	9	8.0	14	16.5
Hayır	95	92.2	103	92.0	71	83.5
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.17. Dernek/Kuruluş Üyeliği

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin % 96,1'inin, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin % 95,5'inin ve Büyük Kolej öğrencilerinin % 88,2'sinin çevre ile ilgili herhangi bir dernek ya da kuruluşa üye olmadıkları belirlenmiştir (Tablo 36).

Ancak Büyük Kolej öğrencileri arasında ilgili dernek ya da kuruluş üye olanların oranının diğer okulların neredeyse iki katı olduğu görülmektedir. Bu üyeliklerin genelde para ve zaman gerektirdiği düşünülürse sonuçların normal olarak görülmesi gerekir.

Tablo 36
Çevre İle İlgili Bir Dernek Ya Da Kuruluşa Üye Olup Olmadıkları Bilgisinin Dağılımı

Üyelik Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	4	3.9	5	4.5	10	11.8
Hayır	99	96.1	107	95.5	75	88.2
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.18. Dernek, Vakıf ve Örgütlerin Roller

Öğrencilerin yarısından fazlası çevrenin korunmasında dernek, vakıf ya da örgütlerin önemli rollerinin olduğuna inanmaktadırlar. Evetlerin oranının Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde % 55, Aziz Altınpınar Lisesinde % 51, Büyük Kolejde ise % 54 civarında olduğu görülmektedir (Tablo 37). Oranların birbirine yakın olması, örgütlerin etkinliğine inanmaları konusunda, öğrenciler arasında fazlaca bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 37
Dernek, Vakıf ya da Örgütlerin Çevrenin Korunmasında Önemli Rol Oynadıklarına İnanıp İnanmadıkları İle İlgili Görüşlerin Dağılımı

İnanma Durumu	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Evet	57	55.3	58	51.8	46	54.1
Hayır	46	44.7	54	48.2	39	45.9
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.19. Sanayileşme Ve Çevrenin Korunması

Öğrencilerden Sokullu Mehmet Paşa Lisesindekilerin % 80,6'sı, Aziz Altınpınar Lisesindekilerin % 87,5'i, Büyük Kolejdekilerin ise % 77,6'sı “Çevrenin Korunması”nı “Sanayileşme”ye tercih etmişlerdir (Tablo 38).

Çevrenin korunması fikrinin Sokullu Mehmet Paşa Lisesi ve sosyo-ekonomik düzeyi en düşük olan Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinde daha ön planda olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan Büyük Kolej öğrencilerinde ise bu oranın daha düşük olması beklentilerin tersine bir durum olarak görülmektedir.

Tablo 38
Sanayileşme- Çevrenin Korunması Arasındaki Tercihlerin Dağılımı

Tercihler	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
Sanayileşme	20	19.4	14	12.5	19	22.4
Çevrenin Korunması	83	80.6	98	87.5	66	77.6
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.2.20. Sembol Bilgisi

Araştırmaya katılan öğrencilere bu soruda üç farklı sembol verilmiş ve bunların içinden “Geri Dönüşebilir Malzeme”yi gösteren sembolü ayırt etmeleri istenmiştir.

Tablo 39’da görüldüğü gibi Sokullu Mehmet Paşa Lisesi ve Büyük Kolej öğrencilerinin tamamı, Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin ise % 98,2’si “geri dönüşebilir malzeme” sembolünü tanımaktadırlar.

Öğrenciler arasında bu konudaki bilgi düzeyleri açısından farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 39
Geri Dönüşebilir Malzeme İle İlgili Sembol Bilgisi

Semboller	Sokullu M.P. Lisesi		Aziz Altınpınar Lisesi		Büyük Kolej	
	s	%	s	%	s	%
	0	0	2	1.8	0	0
	103	100.0	110	98.2	85	100.0
	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	103	100	112	100	85	100

4.3. GELİR DURUMU İLE ÇEVRE DUYARLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bu başlık altındaki değerlendirmelerde öğrencilerin ailelerinin gelir durumları ile çevre duyarlılığını gösteren bazı soruların cevaplarının karşılaştırması yapılmıştır. Burada okul farkı göz önüne alınmayıp sadece aylık gelir durumlarına göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Tablolar hazırlanırken de bu sınıflandırma göz önüne alınarak işlem yapılmıştır.

Tablolardaki değerlerle ilgili olarak; Pearson korelasyon katsayısı ilişkii anlatsa da, istatistiki olarak buna karar veren değer “sig.” değeridir. Yani ilişkinin olup olmadığını “sig. değeri tam olarak söylerken, korelasyon katsayısı ise azlığı çokluğu yorumlamakta kullanılır.

4.3.1. Ailelerin Aylık Gelir Durumu İle Ailenin Öğrenciyi Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirmesi Arasındaki İlişki

Ankette sorulan 9. Soru “Ailenizin toplam aylık geliri” ile 22. soru olan “Ailen seni çevre sorunları konusunda bilgilendiriyor mu?” sorusu ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerinden “evet, ara sıra” cevabını verenlerin 300 kişi içinden 135 (% 45) kişi olduğu, bu seçeneğin en fazla işaretlendiği kategori ise % 52,6 oranı ile 1501–2000 TL gelir grubunun olduğu görülmektedir. Ayrıca 501–1000 TL kategorisindekilerin dışındaki diğer gruplarda “ara sıra” ile “her zaman” seçeneği arasındaki farkın büyük olduğu görülmektedir. 501–1000 TL kategorisinde “her zaman” seçeneğinin 1 kişi de olsa “ara sıra” seçeneğinin önünde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 40).

Sonuç olarak, “sig>0,05” değeri nedeniyle iki değer arasında ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 40
Gelir Durumu İle Ailenin Öğrenciyi Çevre Konusunda Bilgilendirmesi Arasındaki Dağılım

Aylık Gelir (TL.)	Evet, ara sıra		Evet, her zaman		Hayır		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%
1–500	21	42,8	16	32,6	12	24,4	49	100
501–1000	23	37,7	24	39,3	14	22,9	61	100
1001–1500	25	45,5	20	36,4	10	18,1	55	100
1501–2000	10	52,6	6	31,6	3	15,8	19	100
2001–2500	16	50	13	40,6	3	9,4	32	100
2501 ve üstü	40	47,6	26	31	18	21,4	84	100

Correlations

		s9	s22
s9	Pearson Correlation	1	-.065
	Sig. (2-tailed)		.263
	N	300	300
s22	Pearson Correlation	-.065	1
	Sig. (2-tailed)	.263	
	N	300	300

4.3.2. Ailelerin Aylık Gelir Durumu İle Öğrencilerin Türkiye’nin Nükleer Güce Sahip Olmasını İsteyip İstememe Durumuyla İlgili Görüşleri Arasındaki İlişki

Araştırmamızın anketinde öğrencilere sorulan 9.soru “ailenin toplam aylık geliri” ile 23.soru “Türkiye’nin nükleer güce sahip olmasını ister misiniz?” sorusunun ilişkisi Tablo 41’de verilmiştir. Tabloya göre “2500 TL. ve üstü” kategorisi hariç diğer gelir gruplarında %70 üzerinde nükleer güce evet cevabı verilmiştir. Ancak, 2501 TL. ve üstü gelir grubunda ise “evet”in oranının % 51, “hayır”ın oranının ise % 49 civarında olduğu görülmektedir (Tablo 41).

İki soru arasında düşüğe olsa bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (sig<0,05).

Tablo 41
Gelir Durumu İle Türkiye'nin Nükleer Güce Sahip Olmasına İlişkin Görüşleri Arasındaki Dağılım

Aylık Gelir (TL.)	Evet		Hayır		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
1–500	40	81,6	9	18,4	49	100
501–1000	49	80,3	12	19,7	61	100
1001–1500	47	85,4	8	14,6	55	100
1501–2000	14	73,6	5	26,4	19	100
2001–2500	23	71,8	9	28,2	32	100
2501 ve üstü	43	51,1	41	48,9	84	100

Correlations

		s9	s23
s9	Pearson Correlation	1	.264(**)
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	300	300
s23	Pearson Correlation	.264(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	300	300

4.3.3. Ailelerin Aylık Gelir Durumu İle Öğrencilerin Mahalle, Şehir Veya Etraflarındaki Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Kendi Vakitlerinden Haftada Ayıracakları Saat Arasındaki İlişki

“Ailenin toplam geliri” ile “Mahalle, şehir veya etrafınızdaki çevre sorunlarının çözümü için kendi vaktinizden haftada kaç saat ayırabilirsiniz?” sorularına bakıldığında öğrencilerin cevaplarının büyük oranının “1-3 saat” ile “1 saatten az” seçeneklerini işaretledikleri anlaşılmıştır. Ancak gelirin 2001 TL. üstüne çıktığı gruplarda ise çevre için ayrılan vaktin “Hiç” seçeneğinde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 42).

Anlaşıldığı üzere yüksek gelire sahip aileleri olan öğrenciler önceki cevaplarla tutarlı olarak çevre sorunlarının çözümüne önem vermekteler ancak kendilerini bu çözümlerin içinde görmemektedirler. Bu öğrencilerin çevre ile ilgili

faaliyetlerinin içinde aktif olarak fazlaca yer alma isteklerinin olmadığı ve iki soru arasında ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır (sig<0.05).

Tablo 42
Gelir Durumu İle Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Haftada Kaç Saat Ayıracakları Arasındaki Dağılım

Aylık Gelir (TL.)	6 ve üzeri		4–6 saat		1–3 saat		1 saatten az		Hiç		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1–500	3	6,1	3	6,1	16	32,7	16	32,7	11	22,4	49	100
501–1000	2	3,3	2	3,3	23	37,7	20	38,8	14	23	61	100
1001–1500	2	3,6	2	3,6	16	29,1	19	34,5	16	29,1	55	100
1501–2000	0	0	2	10,5	6	31,6	6	31,6	5	26,3	19	100
2001–2500	1	3,1	1	3,1	8	25	8	25	14	43,8	32	100
2501 ve üstü	2	2,4	4	4,8	19	22,6	25	29,8	34	40,5	84	100

Correlations

		s9	s25
s9	Pearson Correlation	1	.154(**)
	Sig. (2-tailed)		.007
	N	300	300
s25	Pearson Correlation	.154(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.007	
	N	300	300

4.3.4. Ailelerin Aylık Gelir Durumu İle Çevre Sorunlarını Çözmenin Sadece Devletin Görevi Olup Olmaması Arasındaki İlişki

Tablo 43’de ise 9.soru olan “ailenin aylık toplam geliri” ile 34. soru olan “Çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi midir?” sorusunun karşılaştırması yapılmıştır. Görüldüğü üzere alt gelir gruplarına inildikçe “hayır” cevabının oranı yükselmektedir. Yani alt gelir gruplarındaki öğrenciler, üst gelir gruplarındaki öğrencilere göre çevre konusunda sadece devletin etkinliğini yeterli görmemektedirler.

Bir önceki karşılaştırmayla ilişkili olarak burada da sorunların kendileri dışında çözülmesi isteğinin daha fazla ve bu konuya zaman ayırma sürelerinin üst gelir gruplarında daha az oranlarda olduğu bunu destekler niteliktedir. İki soru arasında ilişki düzeyinin düşük de olsa mevcut olduğu görülmektedir ($\text{sig}<0.05$).

Tablo 43
Gelir Durumu İle “Çevre Sorunlarını Çözmek Sadece Devletin Görevi Midir?” Sorusuna Verilen Cevap Arasındaki Dağılım

Aylık Gelir (TL.)	Evet		Hayır		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
1–500	3	6,1	46	93,9	49	100
501–1000	4	6,6	57	93,4	61	100
1001–1500	4	7,3	51	92,7	55	100
1501–2000	3	15,8	16	84,2	19	100
2001–2500	4	12,5	28	87,5	32	100
2501 ve üstü	13	15,5	71	84,5	84	100

Correlations

		s9	s34
s9	Pearson Correlation	1	-.127(*)
	Sig. (2-tailed)		.028
	N	300	300
s34	Pearson Correlation	-.127(*)	1
	Sig. (2-tailed)	.028	
	N	300	300

4.3.5. Ailelerin Aylık Gelir Durumu İle “Sanayileşme-Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisine Daha Çok Önem Verdiklerine İlişkin Karşılaştırma

Anketin 9.sorusu olan “ailenin gelir durumu” ile 37. sorusu olan “Sanayileşme” ve “çevrenin korunması” kavramlarından hangisinin daha önemli olduğu ile ilgili soru karşılaştırıldığında “Çevrenin Korunması” seçeneğini işaretleyenlerin 2001–2500 TL. arası gelir grubunda % 59.4, diğer gelir gruplarında ise % 79.8 ile % 91.8 arasında toplandığı görülmektedir (Tablo 44).

Ancak “sanayileşme” seçeneğini tercih edenlerin oranının üst gelir gruplarına doğru gidildikçe artış gösterdiği, “çevrenin korunması” seçeneğini tercih edenlerin oranının da üst gelir grubuna mensup öğrencilerde azaldığı görülmektedir. Tabloya göre ilişki düzeyi anlamlı görülmektedir (sig<0.05).

Tablo 44
Gelir Durumu İle “Sanayileşme – Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisine Daha Çok Önem Verdiklerine İlişkin Dağılım

Aylık Gelir (TL.)	Sanayileşme		Çevrenin Korunması		Toplam	
	s	%	s	%	s	%
1–500	4	8,2	45	91,8	49	100
501–1000	7	11,5	54	88,5	61	100
1001–1500	9	16,4	46	83,6	55	100
1501–2000	3	15,8	16	84,2	19	100
2001–2500	13	40,6	19	59,4	32	100
2501 ve üstü	17	20,2	67	79,8	84	100

Correlations

		s9	s37
s9	Pearson Correlation	1	-.158(**)
	Sig. (2-tailed)		.006
	N	300	300
s37	Pearson Correlation	-.158(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.006	
	N	300	300

Yapılan karşılaştırmalara göre gelir gruplarının yükselmesiyle aslında çevre bilincinin de doğru orantılı olarak artmadığı görülmüştür.

4.4. ANNE-BABA MESLEKLERİ İLE ÇEVRE DUYARLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Öğrencilerde anne ve baba mesleğinin çevre bilincine olan etkisine bakmak amacıyla nitel cevaplar için uygulanan isimsel lojistik analizine başvurulmuştur (SPSS>Regression>multinomial regression).

Çevre bilici ile ilgili olarak önce denizlerin, göllerin, nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusunda bilgi ve faaliyetlere katılma, çevre sorunlarının azaltılmasında bireyin etkinliği, çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi olup olmaması, daha sonra da çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üyelik, çevre ile ilgili dernek ve vakıfların etkinliği, sanayileşme ile çevrenin korunması arasındaki tercihler ile anne-baba mesleği arasındaki ilişkiler hakkında bilgiler verilecektir.

4.4.1. Anne-Baba Mesleği İle Faaliyetlere Katılma Arasındaki İlişki

Anne ve baba meslekleri (7. ve 8. soru) bağımsız (etkileyen), “Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusundaki bilgileri öğrenmek ve bununla ilgili faaliyetlere katılmak ister miydin?” (30. Soru) ise bağımlı (etkilenen) değişken olarak alınmıştır.

Tabloya göre sadece Baba mesleğinin (8. soru) “Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusundaki bilgileri öğrenmek ve bununla ilgili faaliyetlere katılmak ister miydin?” sorusuna verilen cevapta etkili olduğu görülmüştür (sig<0,05).

Tablo 45

Anne-baba mesleklerinin “Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusundaki bilgileri öğrenmek ve bununla ilgili faaliyetlere katılmak ister miydin?” sorusuyla ilişkisi

Likelihood Ratio Tests

Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	98.876 ^a	.000	0	.
s7	117.271	18.395	14	.189
s8	1.300E2 ^b	31.164	18	.028

4.4.2. Anne-Baba Mesleği İle Çevre Sorunlarının Azaltılmasına Olan İnanç Arasındaki İlişki

Anne ve baba meslekleri (7. ve 8. soru) bağımsız (etkileyen), “Çevre sorunların azaltılmasında tek tek kişilerin bir katkısı olacağına inanıyor musun?”(33. soru) ise bağımlı (etkilenen) değişken olarak alınmıştır.

Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre sorunların azaltılmasında tek tek kişilerin bir katkısı olacağına inanıyor musun?” sorusuna verilen cevapta etkili olmadığı görülmüştür ($\text{sig} > 0.05$).

Tablo 46
Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre sorunların azaltılmasında tek tek kişilerin bir katkısı olacağına inanıyor musun?” sorusuyla ilişkisi

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	1.348E2 ^a	.000	0	.
s7	155.559	20.783	14	.107
s8	152.448	17.672	18	.477

4.4.3. Anne-Baba Mesleği İle Çevre Sorunlarının Çözümünde Devlete Olan İnanç Arasındaki İlişki

Anne ve baba meslekleri (7. ve 8. soru) bağımsız (etkileyen), “Çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi midir?”(34. Soru) sorusu ise bağımlı (etkilenen) değişken olarak alınmıştır.

Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi midir?” sorusuna verilen cevapta etkili olmadığı görülmüştür (sig>0,05).

Tablo 47

Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi midir?” sorusuyla ilişkisi

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	42.552 ^a	.000	0	.
s7	54.111	11.559	7	.116
s8	49.329	6.777	9	.660

4.4.4. Anne-Baba Mesleği İle Dernek Ya da Kuruluşa Üyelik Arasındaki İlişki

Anne ve baba meslekleri (7. ve 8. soru) bağımsız (etkileyen), “Çevre ile ilgili herhangi bir dernek ya da kuruluşa üye misiniz?”(35. Soru) ise bağımlı (etkilenen) değişken olarak alınmıştır.

Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre ile ilgili herhangi bir dernek ya da kuruluşa üye misiniz?” sorusuna verilen cevapta etkili olmadığı görülmüştür ($\text{sig} > 0,05$).

Tablo 48
Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre ile ilgili herhangi bir dernek ya da kuruluşa üye misiniz?” sorusuyla ilişkisi

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	30.959 ^a	.000	0	.
s7	34.645	3.685	7	.815
s8	42.541	11.582	9	.238

4.4.5. Anne-Baba Mesleği İle Dernek Ya Da Vakıflara Olan İnanç Arasındaki İlişki

Anne ve baba meslekleri (7. ve 8. soru) bağımsız (etkileyen), “Çevre ile ilgili dernek vakıf ya da örgütlerin, çevrenin korunmasında önemli bir rol oynadıklarına inanıyor musun?”(36. Soru) ise bağımlı (etkilenen) değişken olarak alınmıştır.

Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre ile ilgili dernek vakıf ya da örgütlerin, çevrenin korunmasında önemli bir rol oynadıklarına inanıyor musun?” sorusuna verilen cevapta etkili olmadığı görülmüştür ($\text{sig} > 0.05$).

Tablo 49

Anne ve baba mesleklerinin, “Çevre ile ilgili dernek vakıf ya da örgütlerin, çevrenin korunmasında önemli bir rol oynadıklarına inanıyor musun?” sorusuyla ilişkisi

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	79.569 ^a	.000	0	.
s7	89.990	10.421	7	.166
s8	86.817	7.248	9	.611

4.4.6. Anne-Baba Mesleği İle Sanayileşme-Çevrenin Korunması Tercihi Arasındaki İlişki

Anne ve baba meslekleri (7 ve 8. soru) bağımsız (etkileyen), “Sizce hangisi daha önemlidir?(Sanayileşme/Çevrenin korunması)” (37. Soru) ise bağımlı (etkilenen) değişken olarak alınmıştır.

Anne ve baba mesleklerinin, “Sizce hangisi daha önemlidir?(Sanayileşme / Çevrenin korunması)” sorusuna verilen cevapta etkili olmadığı görülmüştür (sig>0.05).

Tablo 50
Anne ve baba mesleklerinin, “Sizce hangisi daha önemlidir?(Sanayileşme / Çevrenin korunması)” sorusuyla ilişkisi

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	75.686 ^a	.000	0	.
s7	85.263	9.577	7	.214
s8	90.005	14.319	9	.111

Setler arası korelasyon analizi; gruplar, setler, kümeler arası ilişkiyi incelemek için kullanılır.

Tek tek sorulara bakıldığında aradaki ilişkinin zayıf olmasına rağmen setler arası korelasyonun yüksek ve anlamlı olduğu görülmektedir. Setler arası korelasyon analizi (Kanonik korelasyon) ile; anketin ilk kısmı olan ailenin sosyo-ekonomik düzeyi (soru 1 - soru 18) ile ikinci kısmı olan çevre bilinci (soru 19 - soru 38)

arasındaki ilişkiye bakılmıştır(“Canonical R” değeri iki veri seti arasındaki ilişkiyi göstermektedir).

Canonical R: .6581506 (Pozitif yönlü korelasyon . Korelasyon -1 ile +1 arasında olan bir değer olup, 0 ilişkisizliği göstermektedir. Pozitif değerler pozitif ilişkiyi, negatif değerler ise negatif ilişkiyi gösterir). Burada görüldüğü üzere setler arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Değerin 1’e yakın olması korelasyonun kuvvetli olduğunu gösterir. Setler arası korelasyon incelenirken sorular arasında tek başlarına ilişkileri görülme de hep birlikte ele alındıklarında ilişkinin olduğu görülmüştür.

Burada görüldüğü üzere setler arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Değerin 1’e yakın olması korelasyonun kuvvetli olduğunu gösterir.

4.5. OKULLARA GÖRE ÇEVRE DUYARLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde okullar arasındaki çevre duyarlılığı farkını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan her okulun öğrencilerinin bazı sorulara verdikleri cevapların birbirleriyle ilişkisi saptanmaya çalışılmıştır (Verilere parametrik korelasyon analizi olan Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır.).

4.5.1. Okullara Göre Annelerinin Eğitim Durumları İle Çöpleri Ayırıştırma Arasındaki İlişki

• Tablo 51’de görüldüğü üzere, Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri arasında annenin eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerde çöplerindeki dönüştürülebilir malzemeleri ayırma eğilimi artmaktadır. Buna bağlı olarak eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerde bu konudaki hassasiyetin azaldığı buna karşın bu atıkları ayıranlarda bu sıklığın da “ara sıra” seçeneğinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu nedenle de öğrencinin annesinin eğitim düzeyi ile çöplerinden kâğıt, pil ve şişe gibi malzemeleri ayırma eğilimi arasında ilişkinin olmadığı belirlenmiştir (sig>0,05).

Tablo 51

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayır Ayır Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Annenin Eğitim Durumu	Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayır Ayır Topluyor Musunuz?						Toplam	
	Evet, ara sıra		Evet, her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	0	0	1	100	1	100
Okur-yazar	0	0	0	0	1	100	1	100
İlkokul	5	20,8	2	8,3	17	70,8	24	100
Orta	3	11,5	3	11,5	20	76,9	26	100
Lise	5	17,2	0	0	24	82,8	29	100
Lisans	6	30	1	5	13	65	20	100
Yüksek Lisans	1	50	0	0	1	50	2	100

Correlations

		s5	s19
s5	Pearson Correlation	1	-.098
	Sig. (2-tailed)		.327
	N	103	103
s19	Pearson Correlation	-.098	1
	Sig. (2-tailed)	.327	
	N	103	103

• Tablo 52’ye göre Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinde ise karışık bir dağılımın olduğu görülmekte, annenin okur-yazar olmadığı öğrenci tipinde hayır oranı %91,7 olduğu, lisans mezunu görülen bir kişide de hayır cevabının verildiği belirlenmiştir. “Her zaman” cevabının ise okur-yazar, ortaokul seviyesinde toplandığı belirlenmiştir. “Ara sıra” cevabı verenlerde hipotezimizi destekler bir eğilimin olduğu tespit edilmiş, annenin eğitim seviyesi düştükçe “ara sıra” cevabının oranının azaldığı görülmektedir. Ancak ilişki anlamlı görülmemektedir (sig>0,05).

Tablo 52

Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Annenin Eğitim Durumu	Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?						Toplam	
	Evet ara sıra		Evet her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	1	8,3	0	0	11	91,7	12	100
Okur-yazar	1	16,7	1	16,7	4	66,7	6	100
İlkokul	14	18,7	10	13,3	51	68	75	100
Orta	3	23,1	2	15,4	8	61,5	13	100
Lise	1	20	0	0	4	80	5	100
Lisans	0	0	0	0	1	100	1	100
Yüksek Lisans	0	0	0	0	0	0	0	0

Correlations

		s5	s19
s5	Pearson Correlation	1	-.085
	Sig. (2-tailed)		.370
	N	112	112
s19	Pearson Correlation	-.085	1
	Sig. (2-tailed)	.370	
	N	112	112

• Tablo 53’de ise Büyük Kolej öğrencileri arasında anne eğitim seviyesi olarak ortaokul ve üzeri seçeneklerinin işaretlenmiş olduğu görülmektedir. Burada annenin eğitim seviyesi yükseldiği halde öğrencilerde geri dönüşebilir malzemeyi ayırma eğiliminin azaldığı tespit edilmiştir. “Evet” cevabın da ise “ara sıra” seçeneğinin ön planda olduğu görülmektedir. Büyük Kolejle ilgili olarak iki değişken arasında bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir (sig>0,05).

Tablo 53

Büyük Kolej Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayır Ayır Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Annenin Eğitim Durumu	Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayır Ayır Topluyor Musunuz?						Toplam	
	Evet ara sıra		Evet her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	0	0	0	0	0	0
Okur-yazar	0	0	0	0	0	0	0	0
İlkokul	0	0	0	0	0	0	0	0
Orta	2	40	1	20	2	40	5	100
Lise	4	17,4	2	8,7	17	73,9	23	100
Lisans	10	21,3	3	6,4	34	72,3	47	100
Yüksek Lisans	1	10	0	0	9	90	10	100

Correlations

		s5	s19
s5	Pearson Correlation	1	.141
	Sig. (2-tailed)		.197
	N	85	85
s19	Pearson Correlation	.141	1
	Sig. (2-tailed)	.197	
	N	85	85

Sonuç olarak Sokullu Mehmet Paşa Lisesi, Aziz Altınpınar Lisesi ve Büyük Kolej öğrencilerinin annelerinin eğitim durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin düşükte olsa mevcut olduğu görülmüştür. Annelerinin eğitim düzeyleri arasında farklar olmasına rağmen öğrencilerin geri dönüşebilir atıkları çöplerinden ayırmaları konusunda benzer eğilimlere sahip olduğu saptanmıştır. Her üç okul öğrencilerinde de çöplerin ayrılması konusunda bilinç düzeyinin alt seviyelerde olduğu belirlenmiştir.

4.5.2.Okullara Göre Annelerinin Eğitim Durumları İle Sanayileşme-Çevrenin Korunması Kavramlarının Tercihi Arasındaki İlişki

- Tablo 54’e göre Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinin annelerin eğitim seviyeleri ne olursa olsun “çevre” seçeneğinin yüksek oranlarla önde olduğu görülmekte, ancak eğitim seviyeleri yükseldikçe öğrencilerin “sanayileşme” seçeneğini tercih etme oranlarında da bir yükseliş görülmektedir. Örneğin annenin ilköğretim mezunu olduğu durumda bu seçeneği tercih eden öğrencilerin oranı % 12,5 iken, lisans düzeyinde bu oranının % 35’e çıktığı belirlenmiştir.

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi sonuçları arasında da ilişkinin düşük düzeyli olduğu görülmektedir (sig>0,05).

Tablo 54

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki

Annenin Eğitim Durumu	Sizce Aşağıdakilerden Hangisi Daha Önemlidir?				Toplam	
	Sanayileşme		Çevre			
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	1	100	1	100
Okur-yazar	0	0	1	100	1	100
İlkokul	3	12,5	21	87,5	24	100
Orta	6	23,1	20	76,9	26	100
Lise	4	13,8	25	86,2	29	100
Lisans	7	35	13	65	20	100
Yüksek Lisans	0	0	2	100	2	100

Correlations

		s5	s37
s5	Pearson Correlation	1	-.126
	Sig. (2-tailed)		.204
	N	103	103
s37	Pearson Correlation	-.126	1
	Sig. (2-tailed)	.204	
	N	103	103

• Tablo 55’de ise Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerin % 80 ve üzeri oranlarla her öğrenim seviyesinde “çevrenin korunması” seçeneğini tercih ettiği görülmektedir. Hatta bu oranları annenin öğrenim durumunun en alt seviyelerde olduğu durumlarda % 100 olduğu belirlenmiştir. Ancak “sanayileşme” yi tercih eden öğrencilerin oranının ilkökul ve üstü seviyelerde yükseldiği görülmektedir.

Bunun sebebinin ise işsizliğin yüksek olduğu düşünülen bir bölgede yaşayan Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin, sanayileşme ve iş imkânları arasında bir bağ kurduklarından dolayı böyle bir tercih yaptıkları tahmin edilmektedir.

Aziz Altınpınar Lisesinin sonuçlarına bakıldığında ilişkinin negatif yönlü olduğu görülmektedir (sig<0,05).

Tablo 55

Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki

Annenin Eğitim Durumu	Sizce Aşağıdakilerden Hangisi Daha Önemlidir?				Toplam	
	Sanayileşme		Çevre			
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	12	100	12	100
Okur-yazar	0	0	6	100	6	100
İlkokul	11	14,7	64	85,3	75	100
Orta	1	7,7	12	92,3	13	100
Lise	1	20	4	80	5	100
Lisans	1	100	0	0	1	100
Yüksek Lisans	0	0	0	0	0	0

Correlations

		s5	s37
s5	Pearson Correlation	1	-.190
	Sig. (2-tailed)		.045
	N	112	112
s37	Pearson Correlation	-.190	1
	Sig. (2-tailed)	.045	
	N	112	112

• Tablo 56’ya göre ise Büyük Kolej öğrencilerinin anne eğitim seviyelerinin yüksek olduğu, öğrenci tercihlerinin yüksek oranda “çevrenin korunması” seçeneğinde toplandığı görülmektedir. “Sanayileşme” tercihinin ise % 20–30 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ancak iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmektedir (sig>0.05).

Tablo 56
Büyük Kolej Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumları İle “Sanayileşme-Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?" Sorusu Arasındaki İlişki

Annenin Eğitim Durumu	Sizce Aşağıdakilerden Hangisi Daha Önemlidir?				Toplam	
	Sanayileşme		Çevre			
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	0	0	0	0
Okur-yazar	0	0	0	0	0	0
İlkokul	0	0	0	0	0	0
Orta	0	0	5	100	5	100
Lise	7	30,4	16	69,6	23	100
Lisans	10	21,3	37	78,7	47	100
Yüksek Lisans	2	20	8	80	10	100

Correlations

		s5	s37
s5	Pearson Correlation	1	-.005
	Sig. (2-tailed)		.961
	N	85	85
s37	Pearson Correlation	-.005	1
	Sig. (2-tailed)	.961	
	N	85	85

Sonuç olarak bütün okullar için verilen iki değişken arasında bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Ancak tercihler açısından okulların öğrencileri arasında belirgin bir fark gözlenmemiştir. Üç okulda da anne meslekleri arasında büyük fark olmasına rağmen, tercihlerin aynı yönlü olduğu tespit edilmiştir.

4.5.3.Okullara Göre Babalarının Eğitim Durumları İle Çöpleri Ayırıştırma Arasındaki İlişki

• Tablo 57’de görüldüğü üzere Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencilerinden babalarının eğitim durumlarına göre çöplerdeki kâğıt, pil ve şişelerin ayrıştırılması ile ilgili olarak en fazla “hayır” cevabının verildiği görülmektedir. Kategoriler arasında ise “hayır” cevabı için okur-yazar (1 kişi-% 100) ve ortaokul mezunu(% 85) olanlar en yüksek orana sahip olanlardır. “Evet” seçenekleri arasında ise “ara sıra” seçeneğinin ağırlıklı tercih edilen olduğu görülmektedir.

Tabloya göre Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri ile ilgili olarak, baba eğitim durumunun, geri dönüştürülebilir malzemenin ayrıştırılması ile ilgili bilince direk etkisinin olduğunu gösteren bir ilişki bulunamamıştır. Sadece hayır cevabı konusunda bir ilişki görülmüştür. Çünkü tabloda görüldüğü üzere baba eğitim düzeyi düştükçe hayır cevabının oranının yükseldiği belirlenmiştir. Anlamli ilişki düzeyi yoktur (sig>0.05).

Tablo 57

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Babanın Eğitim Durumu	Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?						Toplam	
	Evet, ara sıra		Evet, her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	0	0	0	0	0	0
Okur-yazar	0	0	0	0	1	100	1	100
İlkokul	4	30,8	1	7,7	8	61,5	13	100
Orta	2	10	1	5	17	85	20	100
Lise	5	13,5	2	5,4	30	81,1	37	100
Lisans	8	32	1	4	16	64	25	100
Yüksek Lisans	1	14,3	1	14,3	5	71,4	7	100

Correlations

		s6	s19
s6	Pearson Correlation	1	-.048
	Sig. (2-tailed)		.631
	N	103	103
s19	Pearson Correlation	-.048	1
	Sig. (2-tailed)	.631	
	N	103	103

• Tablo 58’e göre Aziz Altınpınar Lisesinde babaların eğitim durumu düştükçe öğrenciler tarafından geri dönüşebilir nitelikteki malzemelerin çöplerden ayrıştırılması işinin yapılmadığı cevabının oranının çoğaldığı, dolayısıyla bu konuya olan ilginin azaldığı görülmektedir. İki değişken arasında düşük düzeyli ilişkinin olduğu görülmektedir (sig<0,05).

Ayrıca öğrencilerden soruya, “evet, her zaman” cevabını verenlerin oranının da babanın eğitim düzeyi yükseldikçe arttığı belirlenmiştir.

Tablo 58

Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Babanın Eğitim Durumu	Evdeki Çöplerden Kağıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?						Toplam	
	Evet ara sıra		Evet her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	0	0	1	100	1	100
Okur-yazar	0	0	0	0	3	100	3	100
İlkokul	7	12,1	7	12,1	44	75,9	58	100
Orta	5	13,5	10	27	22	59,5	37	100
Lise	1	7,7	3	23,1	9	69,2	13	100
Lisans	0	0	0	0	0	0	0	0
Yüksek Lisans	0	0	0	0	0	0	0	0

Correlations

		s6	s19
s6	Pearson Correlation	1	-.173
	Sig. (2-tailed)		.069
	N	112	112
s19	Pearson Correlation	-.173	1
	Sig. (2-tailed)	.069	
	N	112	112

• Tablo 59’da Büyük Kolej öğrencilerinde babanın eğitim düzeyi ile kâğıt, pil ve şişe vb. maddeleri çöpten ayırma davranışı arasında ilişki yoktur ($\text{sig}>0.05$). Tabloda “hayır” cevaplarının çoğunlukta olduğu ve bir kişi dışında babanın eğitim düzeyi yükseldikçe “hayır”ın oranlarının yükseldiği “evet her zaman” cevaplarının oranının düştüğü görülmektedir.

Tablo 59
Büyük Kolej Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Babanın Eğitim Durumu	Evdeki Çöplerden Kâğıtları, Pilleri Ve Kullanılmış Şişeleri Ayrı Ayrı Topluyor Musunuz?						Toplam	
	Evet ara sıra		Evet her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	1	100	0	0	0	0	1	100
Okur-yazar	0	0	0	0	1	100	1	100
İlkokul	0	0	0	0	0	0	0	0
Orta	0	0	0	0	0	0	0	0
Lise	3	17,6	2	11,8	12	70,6	17	100
Lisans	11	23,4	3	6,4	33	70,2	47	100
Yüksek lisans	2	10,5	1	5,3	16	84,2	19	100

Correlations

		s6	s19
s6	Pearson Correlation	1	.149
	Sig. (2-tailed)		.172
	N	85	85
s19	Pearson Correlation	.149	1
	Sig. (2-tailed)	.172	
	N	85	85

Sonuç olarak okullar açısından bakıldığında hepsinde çöpleri ayrıştırma işine “hayır” cevabının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Babanın eğitim düzeyinin çöplerindeki bazı maddeleri ayrıştırma davranışına olumlu etkisinin görüldüğü tek okul Aziz Altınpınar Lisesidir. Sokullu Mehmet Paşa Lisesinde bir etkisinin olduğu saptanmamıştır. Büyük Kolejde ise “hayır” cevabının eğitim düzeyiyle birlikte yükseldiği görülmüştür.

4.5.4.Okullara Göre Babalarının Eğitim Durumları İle Sanayileşme-Çevrenin Korunması Kavramlarının Tercihi Arasındaki İlişki

• Tablo 60’da görüldüğü üzere Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri üzerinde babalarının eğitim durumlarının sanayileşme ile çevrenin korunması arasındaki tercihe bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Ancak genel olarak ortaokul ve üzeri eğitimi olan babaya sahip olan öğrencilerin “Çevrenin korunması” tercihlerinin oranının yükselişe geçtiği belirlenmiştir. Bu nedenle iki veri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür (sig>0.05).

Tablo 60

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “Sanayileşme-Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?" Sorusu Arasındaki İlişki

Babanın Eğitim Durumu	Sizce Aşağıdakilerden Hangisi Daha Önemlidir?				Toplam	
	Sanayileşme		Çevre			
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	0	0	0	0
Okur-yazar	0	0	1	100	1	100
İlkokul	1	7,7	12	92,3	13	100
Orta	6	30	14	70	20	100
Lise	8	21,6	29	78,4	37	100
Lisans	4	16	21	84	25	100
Yüksek Lisans	1	14,3	6	85,7	7	100

Correlations

		s6	s37
s6	Pearson Correlation	1	.001
	Sig. (2-tailed)		.990
	N	103	103
s37	Pearson Correlation	.001	1
	Sig. (2-tailed)	.990	
	N	103	103

• Tablo 61’de ise Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin tercihlerinin “Çevrenin Korunması”nda yoğunlaştığı görülüyor. Ancak burada, babanın öğrenim durumunun azalmasıyla öğrencilerin “çevre”yi tercih etme oranlarının yükseldiği belirlenmiştir. Anne mesleklerin tercihi etkilemesindeki açıklamamızdaki gibi, öğrencilerin yaşadığı bölgeden kaynaklanan işsizlik nedeniyle iş imkânları ile sanayileşme arasında bağ kurmalarından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Anlamlı ilişki tespit edilememiştir ($\text{sig} > 0.05$).

Tablo 61
Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle ““Sanayileşme-Çevrenin Korunması” Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki

Babanın Eğitim Durumu	Sizce Aşağıdakilerden Hangisi Daha Önemlidir?				Toplam	
	Sanayileşme		Çevre			
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	1	100	1	100
Okur-yazar	0	0	3	100	3	100
İlkokul	6	10,3	52	89,7	58	100
Orta	6	16,2	31	83,8	37	100
Lise	2	15,4	11	84,6	13	100
Lisans	0	0	0	0	0	0
Yüksek Lisans	0	0	0	0	0	0

Correlations

		s6	s37
s6	Pearson Correlation	1	-.097
	Sig. (2-tailed)		.310
	N	112	112
s37	Pearson Correlation	-.097	1
	Sig. (2-tailed)	.310	
	N	112	112

• Tablo 62’de görüldüğü üzere Büyük Kolej öğrencileri için(bir kişi dışında) babanın eğitim durumunun tercihleri etkilediği, bu etkinin özellikle lise ve üzeri eğitimde ön planda olduğu görülmektedir. Çevre ile ilgili oranların baba eğitim düzeyi yükseldikçe arttığı belirlenmiştir. Böylece iki değişken arasında bir ilişkinin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır (sig>0.05).

Tablo 62
Büyük Kolej Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumları İle “‘Sanayileşme-Çevrenin Korunması’ Kavramlarından Hangisi Daha Çok Önemlidir?” Sorusu Arasındaki İlişki

Babanın Eğitim Durumu	Sizce Aşağıdakilerden Hangisi Daha Önemlidir?				Toplam	
	Sanayileşme		Çevre			
	s	%	s	%	s	%
Okur-yazar değil	0	0	1	100	1	100
Okur-yazar	1	100	0	0	1	100
İlkokul	0	0	0	0	0	0
Orta	0	0	0	0	0	0
Lise	6	35,3	11	64,7	17	100
Lisans	8	17	39	83	47	100
Yüksek lisans	4	21,1	15	78,9	19	100

Correlations

		s6	s37
s6	Pearson Correlation	1	.132
	Sig. (2-tailed)		.228
	N	85	85
s37	Pearson Correlation	.132	1
	Sig. (2-tailed)	.228	
	N	85	85

Sonuç olarak okullar arasında baba eğitim durumunun öğrencilerin “sanayileşme ve çevrenin korunması” kavramları arasındaki tercihlerini etkilediği belirlenmiş, bu durum okullar arasındaki sosyo-ekonomik yapı farklılığına rağmen ortaya çıkmıştır. Her üç okulda da öğrenciler “Çevrenin Korunması” seçeneğini daha yüksek oranlarda tercih etmişler, bu konuda okullar arasında fark görülmemektedir. Ancak arada düşük düzeyli bir ilişki görülmüştür.

4.5.5. Okullara Göre Ailelerinin Toplam Aylık Gelir İle Ailenin Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirmeleri Arasındaki İlişki

Öğrencilere ailelerinin kendilerini çevre sorunları konusunda bilgilendirip bilgilendirmedikleri sorusu sorulmuş ve elde edilen tercihler ailenin aylık gelir durumları ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar ise okullara göre ayrı ayrı ele alınmıştır:

- Tablo 63’e göre Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri ailelerinin gelir durumlarına göre çoğunlukla “evet ara sıra” seçeneğinin tercih etmişlerdir. 501–1000 TL. gelir grubu hariç bunların oranı %46 ve üzeridir. “Hayır” seçeneği bütün gelir gruplarında “evet”e göre düşük oranlardadır.

Bütün bunların ışığında Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri açısından gelir grupları arasında tercihler açısından fark görülmemiştir.

Görüldüğü üzere iki veri arasında ilişkinin olmadığı görülmektedir (sig>0.05).

Tablo 63

Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Öğrencilerinin Ailelerinin Toplam Aylık Gelir Durumları İle Ailesinin, Öğrenciyi Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirme Durumu Arasındaki İlişki

Ailenin Toplam Aylık Geliri (TL.)	Ailen, Seni Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendiriyor Mu?						Toplam	
	Evet ara sıra		Evet her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
1-500	3	50	2	33,3	1	16,7	6	100
501-1000	7	31,8	10	45,5	5	22,7	22	100
1001-1500	13	52	8	32	4	16	25	100
1501-2000	8	50	5	31,3	3	18,8	16	100
2001-2500	9	47,4	7	36,8	3	15,8	19	100
2501 ve üstü	7	46,7	5	33,3	3	20	15	100

Correlations

		s9	s22
s9	Pearson Correlation	1	-.046
	Sig. (2-tailed)		.646
	N	103	103
s22	Pearson Correlation	-.046	1
	Sig. (2-tailed)	.646	
	N	103	103

• Öğrencilerin ailelerince çevre sorunları konusunda bilgilendirilmeleri ile ilgili cevaplarının, ailenin aylık gelir durumları ile karşılaştırılması Tablo 64’de verilmiştir. Görüldüğü gibi Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin ailelerinin gelir durumuyla bağlantılı olarak gelir yükseldikçe “evet”lerin oranının yükseldiği, buna karşın “hayır”ların oranının düştüğü görülmektedir. Böylece iki değişken arasında bir ilişkinin olmadığı gözlemlenmiştir (sig>0.05).

Tablo 64
Aziz Altınpınar Lisesi Öğrencilerinin Ailelerinin Toplam Aylık Gelir Durumları İle Ailesinin, Öğrenciyi Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirme Durumu Arasındaki İlişki

Ailenin Toplam Aylık Geliri (TL.)	Ailen, Seni Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendiriyor Mu?						Toplam	
	Evet ara sıra		Evet her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
1-500	17	40,5	14	33,3	11	26,2	42	100
501-1000	16	43,2	14	37,8	7	18,9	37	100
1001-1500	11	39,3	11	39,3	6	21,4	28	100
1501-2000	2	100	0	0	0	0	2	100
2001-2500	1	50	1	50	0	0	2	100
2501 ve üstü	0	0	1	100	0	0	1	100

Correlations

		s9	s22
s9	Pearson Correlation	1	-.070
	Sig. (2-tailed)		.466
	N	112	112
s22	Pearson Correlation	-.070	1
	Sig. (2-tailed)	.466	
	N	112	112

• Tablo 65’de görüldüğü gibi Büyük Kolej öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirleri büyük oranda 2001 TL ve üzerindedir. Bunlardan % 54,5 ve % 48,5 oranları ile ailelerinin öğrencileri “ara sıra” çevre sorunları konusunda bilgilendirdikleri görülmektedir. Geri kalan öğrencilerin ise “her zaman” bilgilendirildikleri anlaşılmaktadır. Ancak gelir yükseldikçe oranların azaldığı ve “hayır” seçeneğinin oranının artmaya başladığı görülmektedir. Aradaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmektedir (sig>0.05).

Tablo 65

Büyük Kolej Öğrencilerinin Ailelerinin Toplam Aylık Gelir Durumları İle Ailesinin, Öğrenciyi Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendirme Durumu Arasındaki İlişki

Ailenin Toplam Aylık Geliri (TL.)	Ailen, Seni Çevre Sorunları Konusunda Bilgilendiriyor Mu?						Toplam	
	Evet ara sıra		Evet her zaman		Hayır			
	s	%	s	%	s	%	s	%
1-500	1	100	0	0	0	0	1	100
501-1000	0	0	0	0	2	100	2	100
1001-1500	1	50	1	50	0	0	2	100
1501-2000	0	0	1	100	0	0	1	100
2001-2500	6	54,5	5	45,5	0	0	11	100
2501 ve üstü	33	48,5	20	29,4	15	22,1	68	100

Correlations

		s9	s22
s9	Pearson Correlation	1	-.048
	Sig. (2-tailed)		.662
	N	85	85
s22	Pearson Correlation	-.048	1
	Sig. (2-tailed)	.662	
	N	85	85

Sonuç olarak; okullar arasından, ailelerin gelir durumları açısından fark olmasına rağmen, tercihler açısından benzerlik görülmektedir. Bütün okullarda ve bütün gelir gruplarında “evet, ara sıra” seçeneği daha fazla tercih edilmiştir. Böylece gelir durumu ile ailelerin öğrencileri çevre konusunda bilgilendirmeleri arasında bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, “Ortaöğretim Öğrencilerinde Sosyo-Ekonomik Düzeyin Çevre Bilincine Etkisi” incelenmiştir. Ankara/Çankaya bölgesinde üç okulda uygulanan anketlerle önce öğrencilerin buna bağlı olarak da okulların sosyo-ekonomik düzeyleri belirlenmiştir. Sonraki kısımda ise öğrencilerdeki çevre bilincinin hangi düzeyde olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra sosyo-ekonomik düzeyin öğrencilerdeki çevre bilincine etkisinin olup olmadığını varsa bu etkinin hangi düzeyde olduğunu belirlemek için analizler yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Bu bölümde ise araştırmadan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara paralel olarak öneriler yer almaktadır.

5.1. SONUÇ

Araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyledir:

- Araştırmaya katılan öğrencilerin üç farklı sosyo- ekonomik düzeye sahip oldukları belirlenmiştir. Buna göre Aziz Altınpınar Lisesi öğrencilerinin en düşük, Sokullu Mehmet Paşa Lisesi öğrencileri orta düzey, özel okul olan Büyük Kolejdeki öğrencilerin ise üst sosyo- ekonomik düzeye sahip oldukları anlaşılmıştır.
- Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları açısından bakıldığında Aziz Altınpınar Lisesindekilerin ilkokul ve altı düzeyinde, Sokullu Mehmet Paşa Lisesindekilerin ortaokul ve lise düzeyinde çoğunlukta olduğu, Büyük Kolejdekilerinin ise Lisans düzeyinde toplandığı belirlenmiştir.
- Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına bakıldığında; Aziz Altınpınar Lisesindekilerin 1-1000TL. civarında, Sokullu Mehmet Paşa Lisesindekilerin 1500-2000TL. civarında, Büyük Kolejdekilerinin ise 2500TL. ve üzerindedir.
- Öğrencilerin çevre bilinci ile ilgili olarak okullar arasında belirgin farklılıkların olmadığı, cevapların genellikle aynı yönlü olduğu, ilgi düzeylerinin ve tercihlerinin birbirine çok yakın olduğu görülmüştür.

- Uygulanan setler arası korelasyon analizi (Kanonik korelasyon) ile; anketin ilk kısmı olan ailenin sosyo-ekonomik düzeyi (soru 1-soru 18) ile ikinci kısmı olan çevre bilinci (soru 19- soru 38) arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

- Gelir durumu ve çevre bilinci arasındaki ilişki incelendiğinde okul farkı gözetmeksizin öğrenciler arasında farklı gelir durumunun farklı tercihlere neden olmadığı görülmüştür. Ailelerin gelir durumu ile ailenin öğrenciyi çevre sorunları konusunda bilgilendirmesi, öğrencilerin Türkiye'nin nükleer güce sahip olmasını isteyip istememesi, öğrencilerin mahalle, şehir veya etraflarındaki çevre sorunlarının çözümü için kendi vakitlerinden haftada kaç saat ayıracakları, çevre sorunlarını çözmenin sadece devletin görevi olup olmaması, “sanayileşme-çevrenin korunması” kavramlarından hangisine daha çok önem verdikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Anne-baba mesleği ile önce öğrencilerin; denizlerin, göllerin, nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusunda bilgi ve faaliyetlere katılma isteği, çevre sorunlarının azaltılmasında bireyin etkinliği, çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi olup olmaması, daha sonra da çevre ile ilgili herhangi bir kuruluşa üyelik, çevre ile ilgili dernek ve vakıfların etkinliği, sanayileşme ile çevrenin korunması kavramlarından hangisinin tercih edileceği soruları arasında ilişki arayıcı analizler yapılmıştır. Burada sadece baba mesleğinin “Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusundaki bilgileri öğrenmek ve bununla ilgili faaliyetlere katılmak ister miydin?” sorusuyla anlamlı bir ilişkisi bulunmuş, diğer analizlerde bir ilişkiye rastlanmamıştır.

- Daha sonraki bölümde okullara göre anne-baba eğitim durumlarının, anne-baba mesleklerinin ve ailenin gelir durumunun çevre bilincine etkilerinin farklı olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan analizlerde eğilimlerin ve tercihlerin okullar arasında fark oluşturmayacak şekilde benzer oldukları, anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmüştür.

- Ancak tek tek sorular bazında bakıldığında ilişkinin çok düşük ya da hiç olmadığı görülürken setler arası yapılan analizde pozitif yönlü bir yüksek ve anlamlı bir ilişkinin var olduğu ortaya çıkmaktadır. Değerin 1'e yakın olması korelasyonun kuvvetli olduğunu göstermektedir(*Canonical R: .6581506*).

5.2. ÖNERİLER

Günümüzde çevre sorunlarının çözümünde, çevre problemlerinin ortaya çıkmasının önüne geçilmesinde en önemli unsurun bireylerdeki çevre bilincinin geliştirilmesi ve seviyesinin yükseltilmesi gerektiği herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir.

Çevre bilincini etkileyen birçok unsurun içerisinde sosyo-ekonomik düzey bu araştırmanın konusu olarak seçilmiştir. Yapılması gereken çevre bilincini etkileyen ve gelişmesini sağlayan diğer birçok unsurun tek tek ya da bir arada incelenmesidir.

İncelenen bazı araştırmalara göre; özellikle eğitim politikalarının belirlenmesi sırasında ya da öğretim programlarının hazırlanması aşamalarında çevre ile ilgili teorik değil öğrencileri daha aktif şekilde çevre ile ilgili faaliyetlerin içine sokan çalışmalara öncelik verilmesi gerekmektedir. Teorik bilgilerin çevre bilincini geliştirici çok fazla etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırma için Ankara/Çankaya'da, 3 okulda, 300 öğrenci üzerinde anket uygulanmıştır. Daha fazla öğrenci üzerinde ve okulda uygulanabilir ve Türkiye genelinde bu araştırma yapılabilir.

Bu araştırmada sadece nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Bu araştırmada kullanılmayan tekniklerde kapsama dâhil edilerek konuya ilişkin daha bütüncül ve daha genellenebilir veriler elde edilebilir. Anketlerle elde edilen bilgiler farklı araştırma yöntemleri ile desteklenerek ve farklı yaklaşımlar ile de bütünleştirilerek bu araştırma geliştirilebilir.

Çevre konusunda sadece lise öğrencilerinden değil farklı okul türlerinden öğrenci ve öğretmenler seçilerek genel olarak tüm eğitim camiasının bakış açıları ortaya konabilir.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, sosyo-ekonomik düzey ile çevre bilinci arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak; varsa bu ilişkinin hangi temel kavram ve etkinliklerle ortaya çıktığını bulmak; ortaya konulacak bulgularla çevre eğitimi yaklaşımına katkıda bulunmaktır. Bu amaçla Ankara/Çankaya’da seçilen ikisi devlet okulu, biri özel kolej olmak üzere 3 lisedeki öğrencilere anket uygulanmıştır. Araştırma, toplam 300 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Böylece farklı okullar kapsamında, öğrencilerin önce sosyo-ekonomik durumları belirlenmeye çalışılmış, sonra da çevreye ilişkin bilgi ve çevre duyarlılıkları belirlenmiştir.

Elde edilen verilerin betimleyici ve ilişki arayıcı analizleri yapılmış böylece öğrencilerin benzeşen ve farklılaşan yönleri ortaya çıkarılarak karşılaştırılmıştır.

ABSTRACT

The purpose of this study is to find out, the socio-economic status and environmental awareness of the relationship between whether to put forward, if there is one for which the basic concepts and events occur to find out, revealed the findings on environmental education approach to contribute. This purpose, Ankara / Çankaya in two selected public schools, one high school students in private colleges in the survey was administered to 3. The research was conducted on 300 students. In the context of different schools so that students were first to determine the socio-economic status, then the environmental information and environmental awareness have been identified.

The data obtained were analyzed by descriptive and relationship seekers, so that students reveal similar and differing aspects were compared.

KAYNAKÇA

- ASİMOV, I.,(1994), *Yeryüzü Öliyor*, Çev.:Ahmet Cemal, COGİTO Dergisi, Sayı 2, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
- BARZUN, J., GRAFF, H.,F., (2001), *Modern Araştırmacı*, Ankara, TÜBİTAK Yayınları.
- BEDÜK, A., (1997), *Çevre Hakkı ve Çevresel Yönetim Sürecine Vatandaşların Katılımı*, Çevre ve İnsan Dergisi (iç), Sayı:33, Ankara, Çevre Bakanlığı Yayın Organı,
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇEVRE VE KALKINMA KONFERANSI (UNCED), (1993), Çevre Bakanlığı, Yeşil Seri: 3, Ankara
- BOZTAŞ, D., (2006), *Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Toplumlarda Çevre Sorunsalı*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü.
- ÇABUK, N., TURAN, F., (2005), *Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Bilgi Ve Duyarlılıkları: Ankara’da Resmi Ve Özel İlköğretim Okulları Örneğinde Bir Çalışma*, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı: 21
- ÇEVRE ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU, (1994), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara, DPT. Yayınları
- ÇİMEN, S., (2002), *Lise Ekoloji Konularının Disiplinler Arası Öğrenci Merkezli Öğretiminin Başarıdaki Rolü*, İstanbul
- DAVİD,P., MARKANDYA,A., BARBİER,E.B., (1993), *Yeşil Ekonomi İçin Mavi Kitap*, İstanbul, Alan Yayıncılık.
- DEMİRER, G., N. Ve Diğerleri, (1999), *YDD Kıskaçında Çevre Ve Kent*, Ankara, Ütopya Yayınları
- DOĞAN, M., (1997), *Eğitim ve Katılım*, Ulusal Çevre Eğitim Planı, Ankara, DPT Yayınları
- GÖKDAĞ, D., (1994), *Ortaöğretim Programlarında Çevre*, COGİTO Dergisi, Sayı 2, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
- DPT, (1995), *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara
- DPT, (2000), *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara
- DPT, (2006), *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara

- ERTEN, S., (2006), *Çevre Eğitimi Ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?*, Çevre ve İnsan Dergisi, Ankara, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı. Sayı 65/66.
- ERTEN, S.,(2002a), *İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Çevreye Yararlı Davranışların Araştırılması*, V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Kitabı, ODTÜ, Ankara.
- ERTEN, S., (2002b), *İlköğretimin II. Kademesindeki (6.7.8. sınıflar) Öğrencilerde Çevreye Yararlı Davranışların Araştırılması*, V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongre Kitabı, ODTÜ, Ankara.
- EVREN, I., (2008), *Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilincinin Gelişimine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimleri Anabilim Dalı.
- GIDDENS, A., (2000), *Sosyoloji*, Çev: H. Özel, C. Güzel, Ankara, Ayraç Yayınevi.
- GOMEZ-GRANELL, C., CARVERA-MARCH, S., (1993), "Development of conceptual knowledge and attitudes about energy and the environment" *International Journal of Science Education.*, s. 553-565
- GÖKÇE, B., (1993), *Toplum Bilimi ve Çevre*, Toplum ve Çevre, Ankara, Sosyoloji Derneği Yayınları.
- GÜLLÜ, T., (2007), *Halkın Çevre Sorunlarını Algılayışı, İzmit Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, Kocaeli Ün. Sosyal Bilimler Ens., Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı.
- GÜR, K., (2003), *Çevre ve İnsan*, Ankara, Gün Yayıncılık.
- HUN, E., (1997), *Canlı Çevrenin Dünyü Bugünü ve Yarını*, İnsan Çevre Toplum(iç.), Ankara, İmge Kitabevi.
- İLERİ, R., (1998), *Çevre Eğitimi ve Katılımın Sağlanması*, Ekoloji Çevre Dergisi, Cilt 7, Sayı 28, İzmir, Çev-Kor Vakfı Yayınları.
- KAYA, E., (2003), *Kentleşme ve Kentlileşme*, İstanbul, İlke Yayınları.
- KABOĞLU, İ., (1996), *Çevre Hakkı*, Ankara, İmge Yayınları.
- KARAALİOĞLU, M., (1993), *Tüketim Virüsü*, İstanbul, Şehir Yayınları.
- KELEŞ, R. ve HAMAMCI, C., (1997), *Çevrebilim*, Ankara, İmge Yayınları, 2.Baskı.
- KELEŞ, R., (1997), *İnsan Çevre Toplum*, Ankara, İmge Yayınları, 2.Baskı.

- KIŞLALIOĞLU, M. ve BERKES, F., (1997), *Çevre ve Ekoloji*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- KILIÇ, S., (2001), *Uluslararası Çevre Hukukunun Gelişimi Üzerine Bir İnceleme*, Sivas, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı: 2, Sayfa: 131.
- KIZILOLUK, H., (2007), *Ekonominin Eğitimin Amaçları ve İçeriği Üzerindeki Etkiler*, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Sayı:8(1), Sayfa:21-30.
- KONGAR, E., (1985), *Toplumsal Değişme Kuramları Ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul, Remzi Kitabevi
- MARSHALL, G., (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (çev.) Osman Akınhay, Derya Kılıç, Ankara, Bilim Sanat Yayınları.
- MEB.,(2009), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Eğitim Öğretim ve Program Dairesi Bşk. Verileri.
- MORGAN, C. T., (1995), *Psikolojiye Giriş.*, Çev. Sor. Sirel Karakaş, Ankara, Meteksan A.Ş.
- ÖKTEM, M., (2003), *Kent Çevre ve Globalleşme*, İstanbul, Alfa Basım Yayım.
- ÖZDEK, E. Y., (1993), *Çevre Hakkı*, Ankara, TODAİE Y.
- ÖZ, S., (1997), *Çevre ve Eğitim*, Çevre ve İnsan Dergisi (iç), Sayı:84, Ankara, Çevre Bakanlığı Yayın Organı.
- POLOMA, M., M., (1993), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çev: Hayriye Erbaş, Ankara, Gündoğan Yayınları.
- RİFKİN, J., (1992), *Entropi- Dünyaya Yeni Bir Bakış*, Çev: Hakan Okay, İstanbul, Ağaç Yayıncılık
- SENCER, M., (1989), *Toplumbilimlerinde Yöntem*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.
- TARAKÇI, F., (1999), *Çevre ve İnsan*, İstanbul, Önde Yayıncılık.
- T.C. ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI, (2004), *Türkiye Çevre Atlası*, Ankara
- TOSUNOĞLU, C, (1993), *A Study On The Dimensions and Determinants Of Environmental*, Doktora Tezi, Ankara, ODTÜ
- TUNA, M.,(2003), *Toplum Ve Çevre*, Sosyolojiye Giriş(İç.), Edt: İhsan Sezal, 2.Baskı, Ankara, Martı Kitap ve Yayınevi.
- TURAN, F., (2002), *Çevre Krizi Ve Azgelişmişlik*, Kırsal Çevre Yıllığı'2002, Sayfa: 7, Ankara, Kırsal Çevre Ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yayını

- TURGUT, N., (1993), *Çevre Ve Yurttaşlar*, Ankara, Savaş Yayınları.
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., (1998), *Beşeri Coğrafya İnsan-Kültür-Mekan*, Coğrafya Başvuru Eserleri, İstanbul, Çantay Kitabevi .
- TÜRKÜM, A.S., (1998), *Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci*, Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, s.165–181, Eskişehir.
- TÜRKİYE ÇEVRE EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ İÇİN ULUSAL STRATEJİ VE UYGULAMA PLANLARI SEMİNERİ NİHAİ RAPOR, (1990), UNESCO-UNEP Uluslararası Çevre Programı, Ankara.
- UNESCO-UNEP,(1993), *Environmental Education Newsletter*,
- UZUN, N., SAĞLAM, N., (2005), *Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevre Akademik Başarısı Üzerine Etkisi*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:29, sayfa:194-202.
- ÜNAL,S., MANÇUHAN, E., SAYAR, A.A., (1999), *Çevre Bilinci, Bilgisi ve Eğitimi*, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yeni Teknolojiler Araştırma Geliştirme Merkezi
- YILMAZ, A., MORGİL, İ., AKTUĞ, P., GÖBEKLİ, İ., (2002), *Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Çevre, Çevre Kavramları ve Sorunları Konusundaki Bilgileri ve Öneriler*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı:2, sayfa:156-162.

EK-1

Tablo 1
Önceki İlköğretim Programlarında Yer Alan Çevre İçerikli Ders, Ünite ve Konular

Sınıf	Ders	Ünite	Konular
1	Hayat Bilgisi	1.Okula Başlıyorum 2.Güneş ve Dünyamız	1.Sınıfımızın Temizliği 2.Bazı Doğal Afetler ve Korunma Yolları
2	Hayat Bilgisi	1.Çevremizdeki Canlılar 2.Dünya ve Uzay	1.Canlıları Koruma 2.Deprem ve Korunma Yolları
3	Hayat Bilgisi	1.Sağlıklı Büyüyelim 2.Çevremizdeki Canlılar 3.Dünya ve Uzay	1.Temizlik 2.Canlıları Koruma 3Doğal Afetler ve Korunma Yolları
4	Sosyal Bilgiler	1.Aile, Okul ve Toplum Hayatı 2.Yakın Çevremiz 3.İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım	1.Okulum Çevresinin Güzelleştirilmesi ve Korunması 2.Yakın Çevremizi Tanıyalım 3.İlimiz ve Bölgemizin Bulunduğu Çevrenin Korunması ve Güzelleştirilmesi
5	Sosyal Bilgiler	1.Güzel Yurdumuz Türkiye	1.Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları 2.Çevre Sorunlarının Çözümü 3.Doğal Afetler ve Korunma Yolları
6	Sosyal Bilgiler	1.Coğrafya ve Dünyamız	1.İnsanlığı Tehdit Eden Bazı Önemli Olaylar
4	Fen Bilgisi	1.Çevremizi Tanıyalım	1.İçinde Yaşadığımız Dünya
6	Fen Bilgisi	1.Çevremizi Nasıl Algılıyoruz?	1.Çevremizi Nasıl Algıyorsunuz?
7	Fen Bilgisi	1.Tüm Canlılarla Ortak Yuvamız Mavi Gezegenimizi Tanıyalım ve Koruyalım	1.Çevremizde Hangi Ekosistemler Var ve Bunlarda Neler Oluyor? 2.Ekosistemdeki Bozulmalar Neleri Doğurur? 3.Bilinçli Bir Çevre Dostu Olarak Nereyi, Neleri, Niçin, Nasıl Koruyalım?

Kaynak: MEB.,Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Eğitim Öğretim ve Program Dairesi Bşk. Verileri
Ankara, 2009

EK-2

Tablo 2
Revize İlköğretim Programlarında Yer Alan Çevre İçerikli Ders, Ünite ve Konular

Sınıf	Ders	Ünite	Konular
1	Hayat Bilgisi	1.Okul Heyecanım 2.Benim Eşsiz Yuvam 3.Dün, Bugün, Yarın	1.Ben Bir Çevreciyim 2.Doğal Afetlerden Korunma 3.Doğa Olayları ve Zararları 4.Doğal ve Yapay Çevre
2	Hayat Bilgisi	1.Okul Heyecanım 2.Dün, Bugün, Yarın	1.Çevremi Seviyorum 2.İnsan Çevreyi Değiştirir 3.Doğa Olayları ve İnsanlar
3	Hayat Bilgisi	1.Okul Heyecanım 2.Benim Eşsiz Yuvam 3.Dün, Bugün, Yarın	1.Çevre Hakkı 2.Doğal Afetler ve Korunma 3.Doğa Olaylarından Etkileniyoruz 4.Temiz Çevre
4	Sosyal Bilgiler	1.Yaşadığımız Yer 2.İyi ki Var	1.Doğa ve İnsan 2.Doğal Afetler 3.Teknoloji ve Hayatımız (Geri Kazanım)
5	Sosyal Bilgiler	1.Bölgemizi Tanıyalım 2.Adım Adım Türkiye 3.Hepimizin Dünyası	1.Doğa ve İnsan 2.Doğal Afetler 3.Kültürel Varlıklarımız 4.İnsanlığın Ortak Mirası
4	Fen ve Teknoloji	1.Canlılar Dünyasını Gezelim Tanıyalım 2.Gezenimiz Dünya 3.Kuvvet ve Hareket	1.Yaşadığımız Çevre 2.Dünyamızın Yapısını Tanıyalım 3.Ses Kirliliği
5	Fen ve Teknoloji	1.Canlılar Dünyasını Gezelim Tanıyalım	1.İnsanın Çevreye Etkisi 2.Farklı Yaşam Alanları
6	Fen ve Teknoloji	1.Yerkabuğu Nelerden Oluşur	1.Toprak Çeşitleri ve Erozyon 2.Yerkabuğunun Doğal Anıtları
7	Fen ve Teknoloji	1.İnsan ve Çevre	1.Ülkemizdeki ve Dünyadaki Çevre Sorunları ve Etkileri
8	Fen ve Teknoloji	1.Doğal Süreçler	1.Levha Hareketlerinin Yerkabuğuna Etkileri 2.Sıcaklık Farkından Kaynaklanan Hava Olayları Yaşamımızı Etkiler

Kaynak: MEB., Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Eğitim Öğretim ve Program Dairesi Bşk. Verileri, Ankara, 2009

EK-3**Tablo 3****Önceki Ortaöğretim Programlarında Yer Alan Çevre İçerikli Ders, Ünite ve Konular**

Sınıf	Ders	Ünite	Konular
Lise 1	Çevre ve İnsan (Seçmeli)	1.Ekoloji 2.Çevre ve İnsan	1.Temel Ekoloji Bilgisi 2.Yaşadığımız Çevre 3.Çevre ve Sağlık 4.Yapay Çevre 5.Afetler 6.Nüfus Hareketleri 7.Sosyal Çevre
Lise 1	Fen Bilimleri	1.Canlılar ve Çevre 2.Çevre ve İnsan	1.Çevre ve Canlı İlişkisi 2.Canlı ve Cansız İlişkisi 3.Canlılar Arası İlişkiler 4.İnsanın Çevreye Etkileri 5.Çevreyi Korumanın Önemi
Lise 1	Coğrafya	1.İnsan ve Tabii Çevre	1.Yeryüzünde Nüfus Hareketleri ve Sonuçları 2.Türkiye'de Nüfus Hareketleri ve Sonuçları 3.Türkiyede Yerleşme 4.Şehirleşme

Kaynak: MEB.,Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Eğitim Öğretim ve Program Dairesi Bşk. Verileri, Ankara, 2009

EK-4

Revize Coğrafya Dersi Ortaöğretim Programında Yer Alan Çevre İçerikli Kazanımlar ve Etkinlikler

Sınıf	Ders	Kazanımlar	Etkinlikler
Lise 1 (9. Sınıf)	Coğrafya (Çevre ve Toplum Öğrenme Alanı)	1.İnsanların Gereksinimlerinden Yola Çıkararak Doğal Çevreyi Kullanma Biçimlerini Örneklendirme 2.Doğal Çevrenin İnsan Faaliyetlerine Etkilerini ve İnsanların Doğal Çevreye Uyum Süreçlerini Karşılıklı İlişkiler Çerçevesinde Analiz Etme 3.Örneklerden Yararlanarak Doğal Ortamda İnsan Etkisiyle Meydana Gelen Değişimlerin Sonuçlarını Analiz Etme	1.Doğayla Uyumlu Yaşam
Lise 2 (10. Sınıf)	Coğrafya (Çevre ve Toplum Öğrenme Alanı)	1.Yaşadığı Alan ile Başka Alanlardaki Doğal Afetleri Oluşum Nedenleri, Şiddetleri, Sıklıkları ve İnsanlara Olan Etkileri Bakımından Karşılaştırma 2.Dünyanın Farklı Bölgelerinde Oluşan Benzer Doğal Afetlerin Etkilerini, Korunma Yöntemleri ve Planlama Açısından Karşılaştırma 3.Doğal Afetlere Neden Olan Uygulamalarla Korunma Yollarını İlişkilendirme	1.Doğal Afetlerin Küresel Yükü
Lise 3 (11. Sınıf)	Coğrafya (Çevre ve Toplum Öğrenme Alanı)	1.Doğal Kaynakların Keşfi ve Kullanımı ile İnsan Faaliyetlerindeki Değişim ve Sürekliliği Tarihsel Süreçten Örneklendirme 2.Doğal Kaynakların Kullanımındaki Farklı Tutumları Mekansal Etkileri ve Çevreye Duyarlık Açısından Sorgulama 3.Doğal Kaynakların Değeri ve Kullanımına Ait Algıların Değişimini Dünyanın Farklı Bölgelerinden Örneklerle Açıklama 4.Ülkeler Arasında Doğal Kaynak Kullanımının Farklı Olmasının Nedenlerini Çevresel Sonuçlar Açısından Değerlendirme 5.Doğal Kaynakların Kullanımının İnsan Faaliyetlerine Etkilerine Ait Örnekleri Çevre Planlama ve Değişimi Açısından Yorumlama 6.Örneklerden Yararlanarak Etkili Arazi Kullanma Uygulamalarının Çevre Üzerindeki Etkilerini Değerlendirme	1.Doğal Kaynakların Keşfi ve Değişim 2.Doğal Kaynaklara Yönelik Algılar ve Çevreye Duyarlık 3.Doğal Kaynaklara Karşı Farklı Tutumlar 4.Çevreyi Etkili Kullanma 5.Doğayla Dost Olmak 6.Sınırlı Kaynaklar

Sınıf	Ders	Kazanımlar	Etkinlikler
Lise 3 (11. Sınıf)	Coğrafya (Çevre ve Toplum Öğrenme Alanı)	7.Yenilenemeyen Kaynakların Kullanım Alanlarına Yönelik Farklı Örnekleri Tükenebilirlik ve Alternatif Kaynaklar Kavramları Çerçevesinde Analiz Etme 8.Madenlerin ve Enerji Kaynaklarının Üretim, Dağıtım ve Tüketiminin Çevreye Olan Olumsuz Etkilerini Örneklendirme 9.Örnek İncelemeler Yoluyla Teknolojik Değişimleri Çevresel Sonuçları Açısından Analiz Etme 10.Farklı Atık Türlerini Çevreye Olan Etkileri Açısından Değerlendirme 11.Geri Dönüşüm Materyallerine Yönelik Stratejileri Araştırma 12.İnsan Faaliyetlerinin Karbon, Azot, Oksijen ve Su Döngülerine Olan Etkilerini Örneklendirme 13.Küresel Çevre Sorunlarının Oluşumunda İnsan Faaliyetlerinin Etkilerini Sorgulama 14.Çevre Sorunlarının Oluşum ve Yayılma Süreçlerini Küresel Etkileri Açısından Sorgulama	7.Kaynak Kullanımının Mekansal Sonuçları 8.Eko-teknoloji mi? 9.Atıkları Değerlendiriyor muyuz? 10.Ekolojik Döngülere İnsan Müdahaleleri 11.Gezegemimiz Alarm Veriyor 12.Sınır Tanımayan Sorunlar
Lise 4 (12. Sınıf)	Coğrafya (Çevre ve Toplum Öğrenme Alanı)	1.Doğal Çevrenin Sınırlılığını Beslenme Halkaları ve Taşıma Kapasitesi Kavramlarına Dayalı Olarak Açıklama 2.Tarihsel Süreçte Doğayla Uyumlu Gelişim Açısından Çevre Sorunlarının Önlenmesine Yönelik Uygulamaları Değerlendirme 3.Doğal Afetlere İlişkin Farklı Uygulamaların Yeterliliğini Değerlendirme 4.Doğal Çevreyi Korumaya Yönelik Alınan Önlemlerin Mekana Etkilerini Değerlendirme 5.Sınırlı Kaynakların Etkili Kullanımı Konusunda Proje Geliştirme 6.Verilerden Yararlanarak Doğa Kaynaklı Riskler Hakkında Çıkarımlarda Bulunma 7.Doğal Kaynakların Yönetimine Ait İlke Belirleme 8.Güntümüz Çevre Sorunlarına Ait Senaryoları Olası Etkileri Açısından Değerlendirme 9.Çevre Yönetimi ve Koruma Açısından Ülkeleri Karşılaştırarak Uluslararası Uygulamaları ve Çevresel Örgütlerin Etkinliklerini Değerlendirme 10.Ortak Doğal Mirasın Ekosistemdeki Öneminden Yola Çıkarak Doğal Miraslara Yönelik Tehditleri Sorgulama	1.Doğanın İşleyişi 2.Doğayı Anlamaya Doğru 3.Doğanın Tepkisini Doğru Algılamak 4.Dünya Alarm Veriyor 5.Doğaya Uyum Projeleri 6.Doğa Hepimizin 7.Sınırlı Kaynaklara Sınırsız Projeler 8.Risklerin Farkında mıyız? 9.Şimdi Ne Olacak? 10.Doğal Kaynak Yönetimi 11.Çevre Sorunlarında Olası Gelişmeler 12.Çevreye Ortak Duyarlılık Geliştirme 13.Hepimizin Sorumluluğu 14. Doğal Mirasların farkında mıyız?

Kaynak: MEB., Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Eğitim Öğretim ve Program Dairesi Bşk. Verileri, Ankara, 2009

EK-5

ANKET FORMU

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nde Yüksek Lisans tezi olarak yürüttüğümüz araştırmamıza bilgi toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacağından cevaplarınızın içtenliği araştırmamızın güvenilirliğini arttıracaktır.

Değerli katkılarınıza şimdiden teşekkür ederiz.

Barış ÖZPINAR

Lütfen aşağıdaki seçeneklerde durumunuza uygun olanların yanındaki parantezin içine çarpı (x) işareti koyunuz.

1. Okulunuzun adı :.....				
2. Cinsiyet				
1) Kız ()	2) Erkek ()			
3. Sınıfınız				
1) 9. sınıf ()	2) 10.sınıf ()	3) 11.sınıf ()	4) 12.sınıf ()	
4. Yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yerleşim yeri türü				
1) Köy ()	2) Kasaba ()	3) Şehir ()	4) Büyükşehir ()	
5. Annenizin eğitim durumu				
1) Okur-yazar değil ()	2) Okur-yazar ()	3) İlkokul mezunu ()	4) Ortaokul mezunu ()	5) Lise/meslek lisesi mezunu ()
6) Yüksekokul veya fakülte mezunu ()	7) Yüksek lisans/ Doktora ()			
6. Babanızın eğitim durumu				
1) Okur-yazar değil ()	2) Okur-yazar ()	3) İlkokul mezunu ()	4) Ortaokul mezunu ()	5) Lise/meslek lisesi mezunu ()
6) Yüksekokul / fakülte mezunu ()	7) Yüksek lisans / Doktora ()			
7. Annenizin mesleği				
1) Yönetici ya da Müdür ()	2) Sanayici ()	3) Tüccar ()	4) Memur ()	5) Esnaf / Zanaatkâr ()
6) Seyyar satıcı ()	7) Emekli ()	8) İşçi ()	6) Ev Hanımı ()	10) Diğer.....
8. Babanızın mesleği				
1) Yönetici ya da Müdür ()	2) Sanayici ()	3) Tüccar ()	4) Memur ()	5) Esnaf / Zanaatkâr ()
6) Seyyar satıcı ()	7) Emekli ()	8) İşçi ()	9) İşsiz ()	10) Diğer.....
9. Ailenizin toplam aylık geliri				
1) 1-500 TL ()	2) 501-1000 TL ()	3) 1001-1500 TL ()	4) 1501-2000 TL ()	5) 2001-2500 TL ()
6) 2501 ve üstü ()				
10. Ailenizdeki siz dahil çocuk sayısı				
1) 1-2 ()	2) 3-4 ()	3) 5-6 ()	4) 7 ve üzeri	
11. Konut durumunuz				
1) Ailenize ait ()	2) Kira ()	3) Lojman ()	4) Diğer ().....	

12. Oturduğunuz semt:.....				
-----------------------------------	--	--	--	--

13. Ailenizin ev dışında düzenli olarak yaptığı bir etkinlik ya da hobi				
1) Sanatsal faaliyetler ()	2) Sportif faaliyetler()	3) Sosyal faaliyetler ()	4)Diğer ().....	5) Yok ()

14. Evinize gazete alınma sıklığı				
1) Her gün ()	2) Ara sıra ()	3) Haftada bir ()	4) Ayda bir ()	5)Hiç almıyoruz()

15. Dışarıda yemek yeme sıklığınız				
1) Her gün ()	2) Ara sıra ()	3) Haftada bir ()	4) Ayda bir ()	5)Özel günlerde()
6) Hiçbir zaman ()				

16. Sinema ya da tiyatroya gitme sıklığınız				
1) Her gün ()	2) Ara sıra ()	3) Haftada bir ()	4) Ayda bir ()	5)Özel günlerde()
6) Hiç bir zaman ()				

17. Evde kendinize ait odanız var mı?				
1) Evet ()	2) Hayır ()			

18. Aile bütçesine dışarıda çalışarak katkıda bulunuyor musunuz?				
1) Evet ()	2) Hayır ()			

19. Evdeki çöplerden kâğıtları, pilleri ve kullanılmış şişeleri ayrı ayrı topluyor musunuz?				
1)Evet, ara sıra ()	2)Evet, her zaman ()	3)Hayır ()		

20.Ailen ve arkadaşların ile çevre sorunları hakkında konuşuyor musun?				
1)Evet, ara sıra ()	2)Evet, her zaman ()	3)Hayır ()		

21.Çevre sorunları hakkında gazetelerde, dergilerde ya da internette çıkan haberleri okuyor musun?				
1)Evet, ara sıra ()	2)Evet, Her zaman ()	3)Hayır ()		

22.Ailen, seni çevre sorunları konusunda bilgilendiriyor mu?				
1)Evet, ara sıra ()	2)Evet, her zaman ()	3)Hayır ()		

23.Türkiye'nin nükleer güce sahip olmasını ister misiniz?				
1) Evet ()	2) Hayır ()			

24.Türkiye'de nükleer santral yapılırsa bunun Ankara'da olmasını ister misiniz?				
1) Evet ()	2) Hayır ()			

25.Mahalle, şehir veya etrafınızdaki çevre sorunlarının çözümü için kendi vaktinizden haftada kaç saat ayırabilirsiniz.?				
1) 6 ve üstü ()	2) 4-6 saat ()	3) 1-3 saat ()	4) 1 saatten az ()	5)Hiç harcamam ()

26.Aşağıdaki sorunları önem sırasına göre numaralandırınız.				
1) Su kirliliği ()	2) Hava Kirliliği ()	3)Toprak kirliliği ()	4) Çöp sorunları ()	5) İklim değişiklikleri()
6)Hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkması ()				

27.Sizce gelecekte insan yaşamını tehdit eden en büyük tehlike nedir?				
1) Seller ()	2) Erozyon()	3)Açlık ()	4)Küresel Isınma()	5) Hastalıklar()
6) Savaşlar ()	7) Diğer			

28. Çevre sorunlarının derslerde yeterince işlendiğine inanıyor musun?				
1) Evet ()	2) Hayır ()			

29.”Tabiatın bozulması böyle devam edecek olursa gelecek yüzyıl içerisinde birçok canlı ortadan kalkmış olacak.” sözüne katılıyor musun?				
1)Kesinlikle Evet ()	2)Belki olabilir ()	3)Kesinlikle hayır()		

30. Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulacağı konusundaki bilgileri öğrenmek ve bununla ilgili faaliyetlere katılmak ister miydin?				
1)Kesinlikle evet()	2)Belki olabilir ()	3)Kesinlikle hayır()		

31. En yakın “cam atıkları toplama kumbarası” nerede biliyor musun?				
1)Evet ()	2)Hayır ()			

32.Cam kumbarasına hangi çöpler atılmalıdır?				
1)Depozitosuz şişeler ()	2) Kırılmış porselen tabaklar veya bardaklar ()	3) Kırık aynalar ()	4)Depozitolu şişeler ()	5)Ampuller ()
6) Hiçbir fikrim yok ()				

33.Çevre sorunların azaltılmasında tek tek kişilerin bir katkısı olacağına inanıyor musun?				
1)Evet, biraz ()	2)Evet, çokça ()	3)Hayır ()		

34.Çevre sorunlarını çözmek sadece devletin görevi midir?				
1)Evet ()	2)Hayır ()			

35.Çevre ile ilgili herhangi bir dernek ya da kuruluşa üye misiniz?				
1)Evet ()	2)Hayır ()			

36.Çevre ile ilgili dernek, vakıf ya da örgütlerin, çevrenin korunmasında önemli bir rol oynadıklarına inanıyor musun?				
1)Evet ()	2)Hayır ()			

37. Sizce aşağıdakilerden hangisi daha önemlidir?				
1) Sanayileşme ()	2) Çevrenin korunması ()			

38.Aşağıdaki işaretlerden hangisi “geri dönüşebilir malzeme” anlamına gelmektedir?				
1) ()	2) ()	3) ()		

TEŞEKKÜRLER...

EK-6
KORELÂSYON ANALİZ TABLOLARI

Correlations (kanonik)													
	s2	s3	s4	s5	s6	s7	s8	s9	s10	s11	s13	s14	
s2	1,000	-0,057	0,009	0,057	0,010	-0,105	-0,086	0,036	-0,052	-0,031	-0,013	0,051	
s3	-0,057	1,000	0,159	0,014	0,022	-0,011	-0,063	0,036	0,005	0,016	-0,048	-0,186	
s4	0,009	0,159	1,000	0,604	0,582	-0,234	-0,169	0,575	-0,399	0,067	-0,420	-0,418	
s5	0,057	0,014	0,604	1,000	0,768	-0,381	-0,162	0,713	-0,514	-0,021	-0,515	-0,367	
s6	0,010	0,022	0,582	0,768	1,000	-0,352	-0,209	0,673	-0,378	0,022	-0,502	-0,362	
s7	-0,105	-0,011	-0,234	-0,381	-0,352	1,000	0,159	-0,358	0,250	-0,027	0,230	0,183	
s8	-0,086	-0,063	-0,169	-0,162	-0,209	0,159	1,000	-0,169	0,107	-0,014	0,155	0,151	
s9	0,036	0,036	0,575	0,713	0,673	-0,358	-0,169	1,000	-0,435	-0,097	-0,516	-0,417	
s10	-0,052	0,005	-0,399	-0,514	-0,378	0,250	0,107	-0,435	1,000	0,053	0,349	0,250	
s11	-0,031	0,016	0,067	-0,021	0,022	-0,027	-0,014	-0,097	0,053	1,000	0,061	0,080	
s13	-0,013	-0,048	-0,420	-0,515	-0,502	0,230	0,155	-0,516	0,349	0,061	1,000	0,314	
s14	0,051	-0,186	-0,418	-0,367	-0,362	0,183	0,151	-0,417	0,250	0,080	0,314	1,000	
s15	0,010	-0,059	-0,331	-0,367	-0,339	0,103	0,008	-0,411	0,299	0,060	0,281	0,342	
s16	-0,002	-0,178	-0,472	-0,407	-0,384	0,203	0,198	-0,421	0,293	-0,021	0,352	0,439	
s17	0,023	-0,144	-0,448	-0,361	-0,331	0,151	0,038	-0,409	0,384	0,038	0,293	0,303	
s18	-0,278	0,002	0,149	0,109	0,126	-0,022	0,083	0,090	-0,140	0,101	-0,077	-0,167	
s19	0,117	-0,067	0,035	-0,024	-0,017	0,047	0,013	-0,019	-0,046	0,080	0,051	0,098	
s20	0,062	-0,016	0,066	0,081	0,006	-0,041	0,059	0,020	-0,108	0,069	0,031	-0,006	
s21	0,061	-0,021	0,046	0,036	0,024	-0,052	-0,041	0,036	0,009	-0,069	-0,132	0,023	
s22	0,072	-0,042	-0,018	-0,008	-0,068	0,058	0,060	-0,065	0,064	-0,012	0,076	0,180	
s23	-0,146	0,034	0,186	0,217	0,241	-0,053	0,062	0,264	-0,160	0,010	-0,166	-0,202	
s24	-0,071	0,225	0,353	0,303	0,332	-0,081	-0,078	0,342	-0,266	0,005	-0,269	-0,226	
s25	0,113	-0,133	0,148	0,208	0,215	-0,079	0,024	0,154	-0,138	0,077	-0,107	-0,093	
s27	0,019	0,031	0,091	0,132	0,152	0,003	0,042	0,173	-0,099	0,024	-0,105	-0,028	
s28	0,149	0,044	0,052	-0,071	-0,045	0,057	-0,020	-0,035	0,019	0,066	-0,002	0,041	
s29	0,148	-0,106	-0,092	0,026	0,033	0,045	-0,004	0,037	0,070	0,024	0,005	0,024	
s30	0,087	0,048	0,235	0,254	0,317	-0,097	-0,092	0,259	-0,075	0,043	-0,147	-0,106	
s31	-0,025	-0,151	-0,226	-0,252	-0,194	0,031	0,197	-0,237	0,181	0,076	0,303	0,173	
s32	0,059	-0,008	-0,015	-0,037	-0,005	0,111	0,104	-0,035	0,006	-0,030	0,071	0,079	
s33	0,061	-0,010	-0,018	-0,009	0,034	0,008	-0,024	-0,022	0,012	-0,023	0,044	-0,050	
s34	-0,114	0,103	-0,014	-0,118	-0,105	-0,048	-0,065	-0,127	0,034	0,017	0,114	0,048	
s35	-0,036	0,019	-0,047	-0,139	-0,042	0,013	0,052	-0,152	0,004	0,108	0,091	0,075	
s36	0,108	0,052	-0,006	-0,057	-0,027	0,006	0,006	-0,020	0,104	0,038	0,092	0,139	
s37	-0,279	-0,050	-0,137	-0,155	-0,066	0,132	0,145	-0,158	0,120	-0,104	0,069	0,069	
s38	-0,080	0,106	0,126	0,042	0,010	-0,033	0,011	-0,084	0,063	0,034	-0,002	-0,084	

Correlations (kanonik)												
	s15	s16	s17	s18	s19	s20	s21	s22	s23	s24	s25	s27
s2	0,010	-0,002	0,023	-0,278	0,117	0,062	0,061	0,072	-0,146	-0,071	0,113	0,019
s3	-0,059	-0,178	-0,144	0,002	-0,067	-0,016	-0,021	-0,042	0,034	0,225	-0,133	0,031
s4	-0,331	-0,472	-0,448	0,149	0,035	0,066	0,046	-0,018	0,186	0,353	0,148	0,091
s5	-0,367	-0,407	-0,361	0,109	-0,024	0,081	0,036	-0,008	0,217	0,303	0,208	0,132
s6	-0,339	-0,384	-0,331	0,126	-0,017	0,006	0,024	-0,068	0,241	0,332	0,215	0,152
s7	0,103	0,203	0,151	-0,022	0,047	-0,041	-0,052	0,058	-0,053	-0,081	-0,079	0,003
s8	0,008	0,198	0,038	0,083	0,013	0,059	-0,041	0,060	0,062	-0,078	0,024	0,042
s9	-0,411	-0,421	-0,409	0,090	-0,019	0,020	0,036	-0,065	0,264	0,342	0,154	0,173
s10	0,299	0,293	0,384	-0,140	-0,046	-0,108	0,009	0,064	-0,160	-0,266	-0,138	-0,099
s11	0,060	-0,021	0,038	0,101	0,080	0,069	-0,069	-0,012	0,010	0,005	0,077	0,024
s13	0,281	0,352	0,293	-0,077	0,051	0,031	-0,132	0,076	-0,166	-0,269	-0,107	-0,105
s14	0,342	0,439	0,303	-0,167	0,098	-0,006	0,023	0,180	-0,202	-0,226	-0,093	-0,028
s15	1,000	0,418	0,335	-0,054	-0,009	0,011	0,047	0,051	-0,134	-0,161	-0,060	-0,086
s16	0,418	1,000	0,348	-0,100	0,084	0,082	0,021	0,114	-0,109	-0,270	-0,016	-0,141
s17	0,335	0,348	1,000	-0,113	-0,023	-0,052	-0,007	0,076	-0,126	-0,177	0,003	-0,061
s18	-0,054	-0,100	-0,113	1,000	0,029	-0,062	-0,061	-0,054	0,007	-0,017	0,121	0,030
s19	-0,009	0,084	-0,023	0,029	1,000	0,183	0,065	0,155	-0,010	0,042	0,228	-0,001
s20	0,011	0,082	-0,052	-0,062	0,183	1,000	0,233	0,179	-0,013	0,027	0,176	0,039
s21	0,047	0,021	-0,007	-0,061	0,065	0,233	1,000	0,132	0,073	0,003	0,018	-0,028
s22	0,051	0,114	0,076	-0,054	0,155	0,179	0,132	1,000	0,019	0,009	0,063	-0,110
s23	-0,134	-0,109	-0,126	0,007	-0,010	-0,013	0,073	0,019	1,000	0,362	-0,010	0,030
s24	-0,161	-0,270	-0,177	-0,017	0,042	0,027	0,003	0,009	0,362	1,000	0,018	0,002
s25	-0,060	-0,016	0,003	0,121	0,228	0,176	0,018	0,063	-0,010	0,018	1,000	0,131
s27	-0,086	-0,141	-0,061	0,030	-0,001	0,039	-0,028	-0,110	0,030	0,002	0,131	1,000
s28	-0,083	0,029	-0,090	-0,042	0,091	0,127	0,024	0,003	-0,079	-0,122	0,128	0,056
s29	0,037	0,057	0,035	-0,187	0,034	0,162	0,150	-0,023	-0,041	-0,045	0,120	0,147
s30	-0,126	-0,057	-0,065	0,059	0,132	0,116	0,009	-0,037	0,043	0,143	0,292	0,096
s31	0,076	0,125	0,126	-0,021	0,109	0,084	-0,066	-0,017	-0,075	-0,202	0,106	-0,049
s32	0,060	0,074	-0,007	-0,001	0,070	0,059	-0,019	-0,047	-0,061	0,041	0,119	0,106
s33	-0,079	-0,022	0,026	0,014	-0,021	0,175	0,090	0,047	0,002	-0,117	0,016	-0,019
s34	0,023	-0,071	0,033	0,012	0,036	-0,078	-0,061	-0,011	-0,105	-0,008	-0,089	-0,073
s35	-0,019	0,068	-0,007	0,066	0,124	-0,003	-0,012	0,040	0,132	-0,039	0,102	-0,041
s36	0,019	0,098	0,070	0,025	0,113	0,042	-0,014	0,024	0,061	-0,080	0,078	0,048
s37	0,083	0,138	0,079	0,075	-0,072	-0,064	-0,084	-0,026	0,094	0,062	-0,095	-0,149
s38	0,008	-0,017	0,041	0,266	0,055	-0,031	-0,050	0,027	0,051	0,029	-0,053	-0,119

Correlations (kanonik)											
	s28	s29	s30	s31	s32	s33	s34	s35	s36	s37	s38
s2	0,149	0,148	0,087	-0,025	0,059	0,061	-0,114	-0,036	0,108	-0,279	-0,080
s3	0,044	-0,106	0,048	-0,151	-0,008	-0,010	0,103	0,019	0,052	-0,050	0,106
s4	0,052	-0,092	0,235	-0,226	-0,015	-0,018	-0,014	-0,047	-0,006	-0,137	0,126
s5	-0,071	0,026	0,254	-0,252	-0,037	-0,009	-0,118	-0,139	-0,057	-0,155	0,042
s6	-0,045	0,033	0,317	-0,194	-0,005	0,034	-0,105	-0,042	-0,027	-0,066	0,010
s7	0,057	0,045	-0,097	0,031	0,111	0,008	-0,048	0,013	0,006	0,132	-0,033
s8	-0,020	-0,004	-0,092	0,197	0,104	-0,024	-0,065	0,052	0,006	0,145	0,011
s9	-0,035	0,037	0,259	-0,237	-0,035	-0,022	-0,127	-0,152	-0,020	-0,158	-0,084
s10	0,019	0,070	-0,075	0,181	0,006	0,012	0,034	0,004	0,104	0,120	0,063
s11	0,066	0,024	0,043	0,076	-0,030	-0,023	0,017	0,108	0,038	-0,104	0,034
s13	-0,002	0,005	-0,147	0,303	0,071	0,044	0,114	0,091	0,092	0,069	-0,002
s14	0,041	0,024	-0,106	0,173	0,079	-0,050	0,048	0,075	0,139	0,069	-0,084
s15	-0,083	0,037	-0,126	0,076	0,060	-0,079	0,023	-0,019	0,019	0,083	0,008
s16	0,029	0,057	-0,057	0,125	0,074	-0,022	-0,071	0,068	0,098	0,138	-0,017
s17	-0,090	0,035	-0,065	0,126	-0,007	0,026	0,033	-0,007	0,070	0,079	0,041
s18	-0,042	-0,187	0,059	-0,021	-0,001	0,014	0,012	0,066	0,025	0,075	0,266
s19	0,091	0,034	0,132	0,109	0,070	-0,021	0,036	0,124	0,113	-0,072	0,055
s20	0,127	0,162	0,116	0,084	0,059	0,175	-0,078	-0,003	0,042	-0,064	-0,031
s21	0,024	0,150	0,009	-0,066	-0,019	0,090	-0,061	-0,012	-0,014	-0,084	-0,050
s22	0,003	-0,023	-0,037	-0,017	-0,047	0,047	-0,011	0,040	0,024	-0,026	0,027
s23	-0,079	-0,041	0,043	-0,075	-0,061	0,002	-0,105	0,132	0,061	0,094	0,051
s24	-0,122	-0,045	0,143	-0,202	0,041	-0,117	-0,008	-0,039	-0,080	0,062	0,029
s25	0,128	0,120	0,292	0,106	0,119	0,016	-0,089	0,102	0,078	-0,095	-0,053
s27	0,056	0,147	0,096	-0,049	0,106	-0,019	-0,073	-0,041	0,048	-0,149	-0,119
s28	1,000	-0,036	0,008	0,099	-0,048	0,044	-0,067	0,034	0,184	-0,089	-0,042
s29	-0,036	1,000	0,347	-0,033	0,051	0,091	-0,142	-0,062	0,188	-0,254	-0,266
s30	0,008	0,347	1,000	-0,123	0,019	0,039	-0,090	0,018	0,185	-0,213	-0,040
s31	0,099	-0,033	-0,123	1,000	0,142	-0,005	0,012	0,092	0,018	-0,012	0,068
s32	-0,048	0,051	0,019	0,142	1,000	-0,006	-0,130	-0,005	-0,067	0,062	-0,123
s33	0,044	0,091	0,039	-0,005	-0,006	1,000	-0,070	0,018	0,085	-0,038	-0,124
s34	-0,067	-0,142	-0,090	0,012	-0,130	-0,070	1,000	0,002	-0,058	0,101	0,241
s35	0,034	-0,062	0,018	0,092	-0,005	0,018	0,002	1,000	-0,033	0,023	0,147
s36	0,184	0,188	0,185	0,018	-0,067	0,085	-0,058	-0,033	1,000	-0,166	0,076
s37	-0,089	-0,254	-0,213	-0,012	0,062	-0,038	0,101	0,023	-0,166	1,000	0,177
s38	-0,042	-0,266	-0,040	0,068	-0,123	-0,124	0,241	0,147	0,076	0,177	1,000